

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กฎหมายตราสามดวง. เล่ม 1. กรุงเทพฯ: องค์การคำคุณุสภา, 2515.
- กฎหมายตราสามดวง. เล่ม 2. กรุงเทพฯ: องค์การคำคุณุสภา, 2515.
- กฎหมายตราสามดวง. เล่ม 3. กรุงเทพฯ: องค์การคำคุณุสภา, 2506.
- กฎหมายตราสามดวง. เล่ม 4. กรุงเทพฯ: องค์การคำคุณุสภา, 2505.
- กฎหมายตราสามดวง. เล่ม 5. กรุงเทพฯ: องค์การคำคุณุสภา, 2506.
- แกมพ์เฟอร์. "ไทยในจดหมายเหคุแกมพ์เฟอร์." แปลโดย อ. สานสุวรรณ.
ใน งานฉบับนกิจศพนายรวย ศยามานนท์. ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม,
28 มกราคม 2508.
- จจร สุขพานิช. ข้อมูลประวัติศาสตร์: สมัยอยุธยา. วุฒิชัย มูลศิลป์,
บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
- _____ . ฐานันครไพร. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2525.
- _____ . "ราชวงศ์ศรีธรรมโศกราช." ใน อนุสรณ์ศาสตราจารย์จจร สุขพานิช,
หน้า 125 - 138. คุณวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และวุฒิชัย มูลศิลป์,
บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: แสงรุ่งการพิมพ์, 2521.
- _____ . ออกญาวิไชเยนทร์หรือการค้าต่างประเทศในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์. กรุงเทพฯ: องค์การคำคุณุสภา, 2527.
- คำให้การชาวกรุงเก่า, คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า
ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา,
2515.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. สามนคร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามรัฐ, 2525.

จารึกในประเทศไทย. เล่ม 5. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2529.

จิตร ภูมิศักดิ์. รวมบทความทางภาษาและนิรุกติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ไม้งาม, 2529.

_____ . สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ไม้งาม, 2526.

_____ . โครงการแข่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยา.
กรุงเทพฯ: ดวงกลม, 2524.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. "พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก่ไขการ
ปกครองแผ่นดิน." ใน งานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงไฉ่
เกษมศุขการี, ณ เมรุวัดกุ่มกฤษัศรียาราม, 27 กรกฎาคม 2493.

จุลยุทธการวงศ์ ผูก 2. "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา." ใน อนุสรณ์บรรณงาน
ออกเมรุ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสงี่ยม จันทสิริมหาเถร),
วัดสุทัศน์เทพวราราม, 17 ธันวาคม 2526.

เจริญ ไชยชนะ, ผู้แปล. แหม่มวด ไทแห่งกรุงสยาม. กรุงเทพฯ: เกษมบรรณกิจ,
2507.

ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. ยวนพ่ายโคลงกั้น. กรุงเทพฯ: เกษมบรรณกิจ, 2513.

ชัย เรื่องศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย 2352-2453 ตอน 1 ค้านสังคม.
พระนคร: บ้านเรื่องศิลป์, 2517.

_____ . ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณก่อนศตวรรษ 25. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2523.

- เคอะแบส. บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเคอะแบส เกี่ยวข้องกับชีวิตและ
มรณกรรมของ ก๊องสตันซ์ ฟอร์ดคอน. แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2508.
- เคอ ชัวซีย์. จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสุพรรณบุรีใน ปี ค.ศ.
1685 และ 1686. แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร. กรุงเทพฯ:
กวางหนา, 2516.
- "ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช." ใน งานพระราชทานเพลิงศพ
อำมาตย์เอกพระยาวิภาวดีประสิทธิ์ (สินธุ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
ทจว, ทช, ทม, รจพ, โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ปีมะเมีย พ.ศ.
2473.
- ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักนวยกรัฐมนตรี, 2514.
- ไตรภูมิภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง. พระราชนิพนธ์พญาสิทธิ จมื่นท้าวจสบอบชวาระใหม่. กรุงเทพฯ
: สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2525. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานทอดผ้ากฐิน ณ
วัดทับสะแก อำเภอบ้านทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วันที่ 23 ตุลาคม 2525).
- ถองแท้ รจนาสันต์ และ อุคม ประมวลวิทย์. ประวัติการต่อสู้ของบรรพบุรุษไทย.
กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, 2513.
- นริศรานุกิตติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา และ อนุমানราชชน, พระยา.
บันทึกเรื่องความรู้อ่าง ๆ. เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- น. ณ ปากน้ำ. ศิลปกรรมโบราณในสยามประเทศ. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ
2524.
- นิคม มุสิกคามะ. แผ่นดินไทยในอดีต. 2 เล่ม. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2515.

- ชัยอนันต์ สมุทวณิชย์. ศึกษานาถัฒนาการของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: น้าอักษร
การพิมพ์, 2519.
- ชาญวัญญ์ เกษตรศิริ. เรื่องของสองนคร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา,
2524.
- ชาญวัญญ์ เกษตรศิริ และสุภาภรณ์ จรัลพัฒน์, บรรณาธิการ. การค้ำสังคโลก : รายงานก
การสัมมนาวิเคราะห์เรือโบราณที่คนพบในอ่าวไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการ
ค้ำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2526.
- ชินกาลมาลีปกรณ์. แปลโดย แสง มนวิตร. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2501 (เนื่องใน
การบูรณะโบราณสถานอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย).
- แซร์แวงส นิโกลาส์. ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักร
สยาม. พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506.
- เซเกส, ยอร์ช. ค่านานอักษรไทย ค่านานพระพิมพ์ การชุกคนที่ฟังตึก และ
ศิลปะไทยสมัยสุโขทัยราชธานีรุ่นแรกของไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2526.
- ค้ำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. "พระราชประวัติ
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช." ใน งานพระราชทานเพลิงศพ
นาวาโทพระพิมลเสณี (พร้อม หงสกุล), ๗ เมรุวัคกมฤกษ์ศรียาราม,
9 มีนาคม 2510.
- _____. "ลักษณะการปกครองสยามแคโบราณ." ในงานพระราชทาน
เพลิงศพนายนารถ มนคเสวี ๗ เมรุวัคกเทพศรียาราม 25
มีนาคม 2518.
- _____. แสดงบรรยายพงษาวดารสยาม. (นายจุลินทร ล้ำชา พิมพ์ช่วย
ในงานฉกปนกิจศพนายบุญ เรื่องวิเศษ ๗ วัคกไตรมิตร 1 ธันวาคม 2495).

นิธิ เอียวศรีวงศ์. การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์. เอกสารวิชาการหมายเลข 11-
กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

_____ . การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ศิลปวัฒนธรรม, 2529.

_____ . ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดารอยุธยา.
กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2523.

_____ . ปากไก่และใบเรือ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, 2527.

บัว เชอลีแยร์, ช็อง. "เมืองอุททองและความสำคัญของเมืองอุททองในประวัติศาสตร์ไทย."
แปลโดย อุไรศรี วรสระริน ใน โบราณวิทยาเรื่องเมืองอุททอง, หน้า 3 - 20.
กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2509 (จัดพิมพ์ในงานเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี, 13 พฤษภาคม 2509).

ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักนายกรัชมন্ত্রী, 2511.

ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 1. (พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐรัฐา).
กรุงเทพฯ: องค์การคาคูสุสภา, 2506.

ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 2. (พงศาวดารเมืองล้านช้าง). กรุงเทพฯ:
องค์การคาคูสุสภา, 2506.

ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 4. (เรื่องทางพระราชไมตรีระหว่างกรุงจีนกับ
กรุงสยาม). กรุงเทพฯ: องค์การคาคูสุสภา, 2506.

ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 12. (รายงานการค้าในกรุงสยามครั้งแผ่นดินสมเด็จพระ
นารายณ์). กรุงเทพฯ: องค์การคาคูสุสภา, 2507.

ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 13. (ทางพระราชไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น).
กรุงเทพฯ: องค์การคาคูสุสภา, 2507.

- ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 14. (ตำนานการเกณฑ์ทหารไทย). กรุงเทพฯ: องค์การตำราสาร, 2507.
- ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 21. (ภาคที่ 36). กรุงเทพฯ: องค์การตำราสาร, 2511.
- ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 22. (ภาคที่ 36 ต่อ, ภาคที่ 37). กรุงเทพฯ: องค์การตำราสาร, 2511.
- ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 23. (ภาคที่ 39). กรุงเทพฯ: องค์การตำราสาร, 2511.
- ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 38. (พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)). กรุงเทพฯ: องค์การตำราสาร, 2512.
- ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 39. (พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)). กรุงเทพฯ: องค์การตำราสาร, 2512.
- ประชุมพงศาวดาร เล่ม 43. (เรื่องขุนบรมราชา พงศาวดารเมืองลานช้าง) กรุงเทพฯ: องค์การตำราสาร, 2512.
- ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 47. (พ่อค้าฮอลันดาสมัยพระเจ้าทรงธรรม-ปราสาททอง). กรุงเทพฯ: องค์การตำราสาร, 2513.
- ประชุมพงศาวดาร. เล่ม 49. (จดหมายเหตุวันลิต). กรุงเทพฯ: องค์การตำราสาร, 2513.
- ประชุมพงศาวดารภาคที่ 80. (จดหมายเหตุฟอร์บิง). (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรีลมา ย อุทยานานนท์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 12 มิถุนายน 2509).
- ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลับไปนา สมัยอยุธยาภาค 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ท่าเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510.
- ประชุมศิลาจารึกภาค 1. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2523.

ประชุมศิลาจารึกภาค 2. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ, 2526.

ประชุมศิลาจารึกภาค 3. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2508.

ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2513.

ประเสริฐ ๗ นคร. ผลงานคนคว่าประวัติศาสตร์ไทยและเรื่องของเกลือ (ไม้) เค็ม. (พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายบุญเรือง ๗ นคร ๗ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุฯ บางเขน 11 ม.ค. 2514).

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับบริติชมิวเซียม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2507.

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาภาษามคธและคำแปล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทย, 2459. (นาย (นายเขียน บุณนาค พิมพ์แจกในงานปลงศพท่านเลี่ยม ค.จ. ภรรยาพระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชั้น บุณนาค) พ.ศ.2459).

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. เล่ม 1. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, 2516.

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. เล่ม 2. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, 2516.

พัฒนาพงศ์ ประคัลภ์พงศ์, แปล. "จดหมายเหตุเส้นทางของโคเมท ปิเรส ตอนที่เกี่ยวกับสยาม." ใน ข้อมูลประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาจากเอกสารไทยและต่างประเทศ, วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ. นครปฐม: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528.

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. ศาสนาและการเมืองกรุงสุโขทัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา, 2528.

ไพฑูรย์ สายสว่าง. "ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในลุ่มน้ำเจ้าพระยา พ.ศ.2393 - 2433." ใน ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย, หน้า 302 - 378.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสมภพ มานะรังสรรค์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต (แย้ม ณ นคร) ณ เมรุหน้าพลับพลา อีสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 27 กุมภาพันธ์ 2505).

รอง ศยามานนท์, คำเนียร เลชะกุล และ วิชาสงศ์ นพรัตน์. ประวัติศาสตร์ ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ถึงแผ่นดิน สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.

ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ. เล่มจบ. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, 2515.

ลลิตนา ศิริเจริญ. คู่มือลิลิตยวนพ่าย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรวิทยา, 2518.

ลาดูแบร์. ราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2510.

แลงกาต์, ร. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. 2 เล่ม กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

วิจิตรมาตรา, ชุน. ประวัติการค้าไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บัณฑิตการพิมพ์, 2516.

วิลเลชา ฉาวรชสาร และคนอื่น ๆ. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. ก. "ไทยในสายตาอาคันตุกะจากจีนสมัยอยุธยาตอนต้น (ค.ศ. 1349 - ประมาณ 1430): การวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์อยุธยา." ใน ข้อมูลประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา, วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. ข. "พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับอุบลศรี อรรถพันธุ์ และ ฉบับไมเคิล วิกเคอร์." ใน ขอมูลประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา จากเอกสารไทยและต่างประเทศ, วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ. คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528.

เวลส์ ควอริช. การปกครองและการบริหารของไทยในสมัยโบราณ. แปลโดย กาญจณี สมเด็จพระคฤท และ บุพา ชุมจันทร์. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519.

ศรีศักร วัลลิโภคม. ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2524.

ศิลปากร, กรม. บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17. เล่ม 1. พระนคร: กรมศิลปากร, 2512.

_____. บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17. เล่ม 2. พระนคร: กรมศิลปากร, 2513.

_____. ก บันทึกเรื่องสัมพันธ์ภาพระหว่างกรุงสยามกับนานาประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ 17. เล่ม 3. แปลโดย สุภรณ์ อัสวสันโสภณ. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2522.

_____. บันทึกเรื่องสัมพันธ์ภาพระหว่างกรุงสยามกับนานาประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ 17. เล่ม 4. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2525.

_____. บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17. เล่ม 5. พระนคร: กรมศิลปากร, 2520.

_____. ข ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาฉบับปรับปรุง. แปลและเรียบเรียงโดย สมศรี เอี่ยมธรรม. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2522

_____. ศิลาจารึกหลักที่ 2 ฉบับผลการสัมมนาพุทธศักราช 2523. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไพบูลย์ ไพร่คักขัน, 2527.

ศิลปากร, กรม. 470 ปีแห่งมิตรสัมพันธ์ระหว่างไทยและโปรตุเกส. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2528.

ช. เอกสารจดบันทึกสมัยกรุงศรีอยุธยา. แปลโดย นันทา สุกกุลระ พระนคร: กรมศิลปากร, 2513.

สมจัย อุนมานราชชน. การทูตของไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2509.

สมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2523.

สมสมัย ศรีสุทรพรรณ. (จิตร ภูมิศักดิ์). โฉมหน้าศักดินาไทย. กรุงเทพฯ: ชมรมหนังสือแสงตะวัน, 2517.

สังข์ พัดไพบูลย์. พระเจ้าปราสาททอง. กรุงเทพฯ: องค์การคำคุณุสภา, 2516.

สังคีตยวงศ์. แต่งเป็นภาษามคธโดย สมเด็จพระวันรัตน์. แปลโดย พระยาปริยัติธรรมธาดา. (จัดพิมพ์ถวายเป็นธรรมบวรณาการ ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมลเถระ) วัดพระเชตุพน ๗ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 2521).

สำนักนายกรัฐมนตรี. ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน พ.ศ. 1825-2395. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2523.

สืบแสง พรหมบุญ. ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างไทยกับจีน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

สุภัทรทิศ ทิศกุล, หม่อมเจ้า. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ. 2000. คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักนายกรัฐมนตรี, 2522.

อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 - 2416. บัณฑิต ออนคำ, บรรณาธิการแปล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2518.

อาคม พัทธยะ และ นิธิ เอียวศรีวงศ์. ศรีรามเทพนคร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
เรือนแก้วการพิมพ์, 2527.

ไอคอนเนอร์ สแตนลีย์ เจ. "ตามพรลิงค์กับอาณาจักรขอม." แปลโดย
วิจิตร คงพุด. ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช
ครั้งที่ 2 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราช,
วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2526, หน้า 130-142.

ฮอลล์, เคนเนซ อาร์. และ วิทมอร์, จอห์น เค. "การค้าแถบเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้และการแย่งชิงคอคอคกระ ค.ศ. 1100-1200."
แปลโดย พรทิพย์ พันธุโยธิน. ใน โบราณคดี 26, กรุงเทพฯ :
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526.

ฮอลล์, ที.จี.อี. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. เล่ม 1.
ชาอูวิทย์ เกษตรศิริ และ อานันท์ กาญจนพันธ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2522.

บทความ

ขจร สุขพานิช. "ราชอาณาจักรเขลียง-ก่อนราชวงศ์พระร่วง." วารสาร
ประวัติศาสตร์ 2 (กันยายน-ธันวาคม 2520): 1-15.

คอนโคมินัส. "บททดลองเสนอว่าควยวิวัฒนาการของระบบการเมืองของชนชาติ
ที่พูดภาษาไทย-ไท." แปลโดย จิรติ คิงศภทิพย์. สังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ 11 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2524): 26-40.

"คำให้การขุนหลวงวักประกู เอกสารหอหลวง." ก แถลงงานประวัติศาสตร์
เอกสาร โบราณคดี 3 (มกราคม 2512): 53-65.

"คำให้การขุนหลวงวักประกู เอกสารหอหลวง." ข แถลงงานประวัติศาสตร์
เอกสาร โบราณคดี 3 (พฤษภาคม 2513): 21-35.

ณรงค์ พวงพิศ. "บทวิเคราะห์ว่าด้วยการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองของผู้นำไทย
ระหว่าง พ.ศ. 1893-2310." วารสารประวัติศาสตร์ 4 (พฤษภาคม-
สิงหาคม 2522): 1-33.

คำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. "คำอธิบายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
คำรงราชานุภาพตอบปัญหาพระยาอินทรมนตรีศรีจันทร์กุมาร." วารสาร
ประวัติศาสตร์ 6 (มกราคม-เมษายน 2524): 9-42.

กวน ลี เชิง. "อาณาจักรโบราณในภาคใต้ของประเทศไทยจากเอกสารโบราณ
คดีของจีน." วารสารวิชาการสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 1
(กุมภาพันธ์ 2527): 2-13.

ทานาเบ, ชิเกฮารุ. "การชลประทานเพื่อการเกษตรในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ
ไทย." วารสารธรรมศาสตร์ 5 (ตุลาคม 2518): 70-94.

ธิดา สาระยา. "ละโว้-รัฐชายฝั่งในคริสต์ศตวรรษที่ 11." เมืองโบราณ 11
(เมษายน-มิถุนายน 2528): 33-49.

_____ : "สร้างบ้านแปงเมือง-ระบบเมืองคูสตาบันเมืองลุลหวง." เมืองโบราณ
9 (เมษายน-กรกฎาคม 2526): 13-27.

ธีรวัศ ฅ บ่อมเพชร. "พระราชกำหนดคัมภีร์ตราศักราช 1556 (ค.ศ. 1634):
ว่าด้วยค่าธรรมเนียมที่ V.O.C. ต้องเสียในการเข้ามาค้าขายใน
อาณาจักรอยุธยา." อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับที่ 1,
(2529): 49-55.

นิคม มุสิกคามะ. "การปฏิวัติรัฐประหาร การกบฏสมัยอยุธยา." ศิลปวัฒนธรรม
7, (ตุลาคม 2523): 8-19.

บุษกร ลายเลิศ กาญจนจारी. "ปัญหาการควบคุมกำลังคนและแรงงานหนึ่งของการเมือง
เศรษฐกิจในสมัยอยุธยาตอนปลาย." วารสารอักษรศาสตร์ 16 (กรกฎาคม
2527): 6-31.

- ประเสริฐ ฌ นคร. "ดินแดนสุโขทัยสมัยสองแคว เป็นเมืองหลวง." ศิลปวัฒนธรรม
7(มีนาคม 2529) : 112-115.
- ผาสุข อินทรารุช. "ผลการขุดค้นเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่จังหวัดสิงห์บุรี และ
นครปฐม." เมืองโบราณ 10(ตุลาคม-ธันวาคม 2527) : 28-39.
- พรนิภา พุทธินิกร และ ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. "ชาวในสมัยปลายอยุธยา พ.ศ.
2199-2310." วารสารธรรมศาสตร์ 4(กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2518)
: 40-59.
- พรณี อวนสกุล. "ระบบผูกขาดทางเศรษฐกิจสมัยอยุธยา." วารสารธรรมศาสตร์
4(กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2518) : 16-39.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. "ศรีสุทนต์ "แม่บัวเมือง" ใครว่าหลอน "ชั่ว" ๖."
ศิลปวัฒนธรรม 9 (2523) : 17-21.
- ไพฑูริย์ สายสว่าง. "แง่คิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจอยุธยา." อักษรศาสตร์พิจารณ์
๘(กุมภาพันธ์-มีนาคม 2518) : 91-96.
- วันวลิต. "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต พ.ศ. 2182." แปลโดย
วนาศรี สามนเสน. คร.ประเสริฐ ฌ นคร ตรวจ. แถลงงาน
ประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี 10(มกราคม-ธันวาคม 2519):
35-97.
- ศรีศักร วัลลิโภคม. ก "ชาวกับการพัฒนาการของรัฐในประเทศไทย."
ศิลปวัฒนธรรม 6(พฤษภาคม 2528): 114-128.
- _____ . "ความก้าวหน้าและข้อคิดเห็นใหม่ในการศึกษาโบราณคดีลุ่มน้ำ
เจ้าพระยา." เมืองโบราณ 10(ตุลาคม-ธันวาคม 2527): 6-19.
- _____ . ข "ทำไมจึงเป็นสยามประเทศ." เมืองโบราณ 11(เมษายน-
มิถุนายน 2528): 21-30.

อังสุณี อุกมพานิช. "การค้ำค่างประเทศของอยุธยาในศตวรรษที่ 17."
วารสารมนุษยศาสตร์ 10 (เมษายน-มิถุนายน 2523) : 61-89.

อิชิอิ, โยนิโอะ. "อาณาเขตอาณาจักรอยุธยา." วารสารธรรมศาสตร์
9 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522) : 148-160.

ไอน์-เกลเคิน, รอเบิร์ต. "แนวคิดเกี่ยวกับรัฐและสถาบันกษัตริย์ในเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้." แปลโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์. สังคมศาสตร์
6 (เมษายน-กันยายน 2525) : 1-21.

เอกสารอื่นๆ

รัชชา เลขาศรีนิลาธ. "การสถาปนาของรัฐบาลแบบจารีตในลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง :
สิบสองพันนา พ.ศ. 2369-2437." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

ศิริเรก กุลศิริสวัสดิ์. "สาเกาทกษัตริย์สุลัยมาน ฉบับย่อ." เอกสารทางวิชาการ
หมายเลข 2/018, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์, 2527. (โรเนียว).

ธิดา สาระยา. ก. "กำแพงเพชร-รัฐอิสระ." เอกสารประกอบการสัมมนา
ประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร วิทยาลัยครูกำแพงเพชร 7-9
กุมภาพันธ์ 2527.

ข. "พัฒนาการของรัฐในลุ่มน้ำมูล." เอกสารประกอบการสัมมนา
ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับอีสานศึกษา "ประวัติศาสตร์และวรรณกรรม"
วิทยาลัยครูนครราชสีมา 4-6 กรกฎาคม 2527.

ประกาภกร (จิตร ภูมิศักดิ์). "อิทธิพลทางวัฒนธรรมของไทยที่มีต่อเขมร." เอกสาร
สัมมนาประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 14-16
มิถุนายน 2528.

- ศรีศักร วัลลิโภคม. "ละโว้." เมืองโบราณ 1 (เมษายน-มิถุนายน 2518) : 42-56.
- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. "ระบบศักดินา." วารสารธรรมศาสตร์ 6 (มิถุนายน-กันยายน 2519) : 22-38.
- สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. "มูลเหตุอันนำไปสู่การเสียดกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2." เมืองโบราณ 10 (เมษายน-มิถุนายน 2527) : 120-132.
เมืองโบราณ 10 (กรกฎาคม-กันยายน 2527) : 115-120.
- สายชล วรรณรัตน์. "เศรษฐกิจ-สังคมปลายอยุธยา." วารสารธรรมศาสตร์ 11 (กันยายน 2525) : 6-27.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. "จากบรรณาการสู่ศูนย์อำนาจ: วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและอุดมการณ์ในยุครัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2475)." สังคมศาสตร์ 6 (เมษายน-กันยายน 2525) : 133-148.
- สุนทร ชุติชนธานนท์. "กบฏไพร่สมัยอยุธยา." ศิลปวัฒนธรรม 4 (ตุลาคม 2526) : 10-23.
- สุรพล นาตะพินธุ์. "หลักฐานจากบ้านท่าแคและข้อคิดบางประการเกี่ยวกับชุมชนโบราณโนที่ราบภาคกลางตอนล่าง." เมืองโบราณ 10 (ตุลาคม-ธันวาคม 2527) : 20-26.
- อนันต์ชัย เลาทะพินธุ์ (แปล) และ วินัย พงศ์ศรีเพียร อธิบายความ. "จดหมายเหตุปีเตอร์ วิลเลียมสัน ฟลอริส (Peter Williamson Floris : การไข้เอกสารต่างประเทศสอวินิจฉัยพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระราชหัตถเลขา เฉพาะรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ/อินทราชา / "ทรงธรรม" (ค.ศ. 1610-1628)." อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 1 (2528) : 5-30.
- อนุวิทย์ เจริญศุกกุล. "ภาพรูปบุคคลบนแผ่นอิฐแบบทวารวดี ณ เจดีย์จุลปะโทมนครปฐม กับความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเอเชียอาคเนย์." ศิลปวัฒนธรรม 6 (มีนาคม 2528) : 32-33.

- ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล. "ระบบเศรษฐกิจอยุธยา." วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2525.
- ปาริชาติ วิลาวรรณ. "การค้าของป่าในประวัติศาสตร์อยุธยา." วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ปิยนาด บุญนาค. "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยอยุธยา." เอกสาร
ประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์อยุธยา ณ วิทยาลัยครูพระนคร
ศรีอยุธยา. 26-29 มกราคม 2523.
- พลศรี นนทรีย์ "สมุหนายกและสมุหพระกลาโหม : บทบาทและอำนาจทางการเมือง
การ เมืองการปกครองนับแต่รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจนถึง
รัชสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร.ค. "การศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ในเชิงวิเคราะห์."
เอกสารการสัมมนา เรื่อง หลักฐานด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี
สมัยอยุธยา, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 14-16 มิถุนายน 2528.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. "สถาปัตยกรรมเมืองโบราณในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนพุทธ
ศตวรรษที่ 20." รายงานการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (ม.ป.ท.), 2516. (เอกสารอักษราเนา).
- สุกัญญา บำรุงสุข. "อำนาจหน้าที่และบทบาทของสมุหพระกลาโหมในสมัย
รัตนโกสินทร์." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

อรรถ นันทจักร. "ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณี
การจกบันทึกประวัติศาสตร์หัว เมืองอีสานถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20."
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2529.

อุบลศรี อรรถพันธุ์. "การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524 .

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาต่างประเทศ

หนังสือ

- Ahom-Buranji. Translated and Edited by Rai Shahib Golap Chandra Barua. Calcutta : The Baptist Mission Press, 1930.
- Basu, Nirmal Kumar. Assam in The Ahom Age 1228-1826. Calcutta : Sanskrit Pustak Bhandar, 1970.
- Bronson, Bennet. "The Late Prehistory and Early History of Central Thailand with Special Reference to Chansen." In Early Southeast Asia, pp. 315-336. Edited by R.B. Smith and W. Watson. London : Oxford University Press, 1979.
- Charnvit Kasetsiri. The Rise of Ayudhya : A History of Siam in the Fourteenth and Fifteenth Century. London : Oxford University Press, 1975.
- De Campos, J. "Early Portuguese Accounts of Thailand." In The Siam Society Selected Articles from The Siam Society Journal Volume VII, pp. 211-237. Bangkok : Siam Society, 1959.
- Floris, Peter. His Voyage to the East Indies in the "Globe" 1611-1615. Second Series NO. LXXIV. Edited by W.H. Moreland. London : Hakluyt Society, 1934.
- Gait, Edward. History of Assam. Calcutta and Simla : C. Thacker, Spink & Co., 1926.
- Hamilton, Alexander. A New Account of the East Indies. 2 Volumes. Edition Used Annotated and Edited by Sir William Foster. London : The Argonaut Press, 1930.

Ishii, Yoneo. "History and Rice-Growing." In Thailand : A Rice-Growing Society, pp. 15-39. Translated by Peter and Stephanie Hawkes. Edited by Yoneo Ishii. Honolulu : The University Press of Hawaii, 1978.

_____ ; Akagi, Osamu; and Tanabe, Shigeharu. An Index of Officials in Traditional Thai Government. Vol.1 pt.1 Paper No.76. Kyoto : Center for Southeast Asian Studies, Kyoto University, 1974.

Jones, Robert B. Thai Titles and Ranks Including a Translation of Traditions of Royal Lineage in Siam by King Chulalongkorn. Data Paper : Number 81. Ithaca, New York : Southeast Asia Program, Cornell University, 1971.

Lyons, Elizabeth. "Dvaravati : A Considerations of its Formative Period." In Early Southeast Asia, pp. 352-359. Edited by R.B. Smith and W. Watson. London : Oxford University Press, 1979.

Pinto, Fernand Mendez. The Voyages and Adventures of Fernand Mendez Pinto. Translated into English by H. Cogan 1653. London : Dawsons of Pall Mall, 1969.

Pires, Tomé. The Suma Oriental. 2 Volumes. Second Series NO. LXXXIX. Translated and Edited by Armando Cortesao. London : Hakluyt Society, 1944.

Sarasin Viraphol. Tribute and Profit : Sino-Siamese Trade 1652-1853. Harvard : Harvard University Press, 1977.

- Schouten, Joost. Siam 250 Years Ago : A Description of The Kingdom of Siam. Translated for The Siam Mercantile Gazette. Bangkok : The Bangk'olem Press, 1889.
- The Ship of Sulaiman by Ibn Muhammad Ibrahim. Persian Heritage Series NO.11. Translated by John O'Kane. London : Routledge & Kegan Paul, 1972.
- Smith, George Vinal. The Dutch in Seventeenth Century Thailand. Special Report No.16. Northern Illinois : Center for Southeast Asian Studies, Northern Illinois University, 1977.
- Smith, R.B. "Mainland Southeast Asia in the Seventh and Eighth Century." In Early South East Asia, pp. 443-456. Edited by R.B. Smith and W.Watson. London : Oxford University Press, 1979.
- Tambiah, S.J. World Conqueror & World Renouncer. Cambridge : Cambridge University Press, 1976.
- Tomosugi Takashi. A Structural Analysis of Thai Economic History. Tokyo : Institute of Developing Economies, 1980.
- Turpin, Francois. History of Siam. n.p., n.d.
- Van Vliet, Jeremias. The Short History of the Kings of Siam. Translated by L.Y. Andaya. Edited by D.K. Wyatt. Bangkok : The Siam Society, 1975.
- Watabe, Tadayo. "The Development of Rice Cultivation." In Thailand : A Rice-Growing Society, pp.3-14. Translated by Peter and Stephanie Hawkes. Edited by Yoneo Ishii. Honolulu : The University Press of Hawaii, 1978.

Wheatley, Paul. The Golden Khersonese. Reprinted in Putsaka Ilmu,
Kuala Lumpur : University of Malaya Press, 1966.

Wood, W.A.R. "Fernaõ Mendez Pinto's Account of Events in Siam."
In The Siam Society Selected Articles from The Siam Society
Journal Volume VII, pp. 195-209. Bangkok : The Siam Society,
1959.

_____. History of Siam. Bangkok : Chalermnit Press, 1982.

Wolters, O.W. History, Culture and Region in Southeast Asian
Perspectives. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies,
1982.

บทความ

Busakorn Lailert. "On Territorial Responsibilities of The Khunnang
during The Closing Years of The Ayuthya Period." Aksornsart
6 (January 1973) : 94-102.

De Josselin de Jong, P.E. and Van Wyk, H.L.A. "The Malacca Sultanate."
(An Account from a Hitherto Untranslated Portuguese Source)
Journal of Southeast Asian History. 1 (September 1960) : 20-30.

Flood, E. Thadeus. "Sukhothai-Mongol Relations : A Note on Relevant
Chinese and Thai Sources." Journal of Siam Society (July 1969)
: 201-257.

Giles, F.H. "A Critical Analysis of Van Vliet's Historical Account
of Siam in the 17th Century." Journal of Siam Society 30
(1938) : 271-380.

Grimm, T. "Thailand in The Light of Official Chinese Historiography:
A Chapter in The History of Ming Dynasty." Journal of Siam
Society XLIX (July 1961) : 1-20.

- Van Vliet. "Description of the Kingdom of Siam." Translated by
L.F. Ravenswaay. Journal of Siam Society 7 (1910) : 1-108.
- Vickery, Michael. "Review Article." Journal of Siam Society 62
(January 1974) : 158-173.
- _____. "Review Article : An Index of Officials in
Traditional Thai Governments Volume I Part I, The Law of Civil
Hierarchies and The Law of Military and Provincial
Hierarchies" Journal of Siam Society 63 (July 1975) :
419-430.
- _____. "Review Article : Jeremias Van Vliet, The Short
History of the King of Siam." Journal of Siam Society 64
(July 1976) : 207-236.
- _____. "Review Article : A New Tamnan about Ayudhya."
Journal of Siam Society 67 (July 1979) : 123- 186.
- _____. "The reign of Suriyavaraman I and Royal Factionalism
at Angkor." Journal of Southeast Asian Studies XVI
(September 1985) : 226-244.
- _____. B. "The 2/k. 125 Fragment, A lost Chronicle of
Ayutthaya." Journal of Siam Society 65 (January 1977) :
1-80.
- Wolters, O.W. "Chen-Li-Fu : A State on the Gulf of the Beginning
of the 13th Century." Journal of Siam Society XVIII
(November 1960) : 1-35.
- _____. "A Western Teacher and the History of Early Ayudhya."
Sangkomsartparitas (Special) (3 June 1966) :

เอกสารอื่น ๆ

- Cortes, Rosario Mendoza. "Thai Society and Culture in The Ayudhya Period as Seen Through the Eyes of A European." Paper Presented at the International Conference on Thai Studies, Bangkok, Thailand, 22-24 August 1984.
- Dhiravat na Pombejra. "A Political History of Siam under The Prasatthong Dynasty 1629-1688." Ph.D. Thesis, School of Oriental and African Studies, University of London, 1984.
- Flood, E. Thadeus. "Sukhothai and The Mongol International Order : A Note on Some Uses and Misuses of Chinese and Thai Historical Sources." Paper Prepared for the Twenty-third Annual Meeting of the Association for Asian Studies, Washington D.C., March 29-31, 1971.
- Marcelo de Ribadeneira, O.F.M. "History of the Philippines and Other Kingdoms." Translated by Pacita Guevara Fernandez. Historical Conversation Society XVII, Manila, 1970.
- Vickery, Michael Theodore. A. "Cambodia after Angkor, The Chronicular Evidence for The Fourteenth to Sixteenth Centuries." Ph.D. Thesis, Faculty of the Graduate School, Yale University, 1977.
- Wyatt, David K. "Family Politics in Seventeenth and Eighteenth Century Siam." Vol.III Proceedings of Eighth Conference of IAHA, Kuala Lumpur, August, 1980.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

การกำหนดอายุของบทกฎหมายเฉพาะในบานแผนกของพระอัยการลักษณะต่าง ๆ
ที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ควบคู่การวิเคราะห์และตรวจสอบ
ระบบศักราชและพระนามในบานแผนก

กล่าวนำ

กฎหมายตราสามดวงถือได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญมาก โดยเฉพาะต่อการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา แต่เนื่องจากในตัวของกฎหมายตราสามดวงมีความสลับซับซ้อนจนก่อให้เกิดความสับสนและความไม่แน่นอนเป็นอันมากในการใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ (อยุธยา) ทั้งนี้เนื่องมาจากบทกฎหมายเก่าเหล่านี้ได้ถูกชำระแก้ไขมาหลายครั้งหลายครา ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงการชำระกฎหมายครั้งสุดท้ายในสมัยรัชกาลที่ 1 ทำให้เกิดความสับสนในเรื่องของบทบัญญัติต่าง ๆ ในลักษณะที่ไม่อาจแยกออกโดยเด็ดขาดว่า บทกฎหมายใดมาตราใดเป็นบทกฎหมายที่ตราขึ้นในระยะเวลาใดของสมัยอยุธยา ทำให้ไม่อาจแน่ใจได้ว่าสาระที่ปรากฏในบทกฎหมายนั้นยังคงสาระดั้งเดิมเหมือนเมื่อตอนประกาศ อีกทั้งระบบศักราชในกฎหมายก็มีความสับสนคลาดเคลื่อนยากแก่การตรวจสอบ รวมตลอดถึงลักษณะทางภาษาที่ปรากฏอยู่ในบทกฎหมายนั้นไม่อาจนำมาใช้เป็นข้อสันนิษฐานยืนยันว่าเป็นบทกฎหมายเก่าได้อย่างแท้จริงได้ทั้งหมด เมื่อผนวกกับการตีความเพื่อกำหนดอายุหรือกำหนดสมัยของกฎหมายจากบานแผนกของนักปราชญ์รุ่นก่อน ๆ ซึ่งอาจจะบกพร่องไม่รัดกุม เนื่องด้วยวิธีการศึกษายังไม่ก้าวหน้าแบบปัจจุบันนี้และหลักฐานมีจำกัด แต่นักศึกษาในสมัยต่อ ๆ มากลับยึดถือเอาการตีความเบื้องต้นเหล่านี้ว่าเป็นข้อเท็จจริงและนำไปใช้อ้างอิงเป็นหลักฐานแบบสำเร็จรูปไม่มีใครจะตรวจสอบเสียก่อน ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทวีความซับซ้อนขึ้นเป็นลำดับ ๆ จนเป็นสิ่งที่ทำความเข้าใจยากแก่ผู้ที่จะนำกฎหมายตราสามดวงไปใช้เป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ หรือถ้ามีการใช้ก็จะใช้ในขอบเขตที่จำกัดมาก ๆ ในลักษณะที่เป็นเพียงหลักฐานประกอบไม่ได้ใช้เป็นหลักฐานหลัก และมักจะใช้กฎหมายตราสามดวงในส่วนที่เป็นพระราชกำหนดเก่า กฎ 36 ข้อ ซึ่งเชื่อถือได้

แนวว่าเป็นกฎหมายเก่าสมัยอยุธยา ส่วนพระไอยการลักษณะต่าง ๆ ซึ่งรวมกันแล้ว มีเนื้อหามากกว่าครึ่งหนึ่งของ เนื้อหาในกฎหมายตราสามดวงทั้งหมด ไม่ค่อยมีใครกล่าวอ้างถึงมากนัก โดยเฉพาะในหมู่นักศึกษาที่ค่อนข้างระวังในเรื่องของการใช้หลักฐาน ทั้งนี้เพราะในส่วนที่เป็นพระไอยการลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนที่มีปัญหาซับซ้อนและความสับสนมากที่สุด แต่ก็มึ่นักศึกษาบางกลุ่มได้ใช้พระไอยการไยละเลยไม่ใคร่ใส่ใจที่จะทำการตรวจสอบอย่างระมัดระวังเสียก่อนและยึดเอามติของนักปราชญ์ในรุ่นก่อนโดยเฉพาะในเรื่องของศักราชว่ามีความถูกต้อง อันนำมาซึ่งการใช้หลักฐานผิดยุคสมัย

การตรวจสอบบานแผนกกฎหมาย เพื่อกำหนดอายุของกฎหมายลักษณะต่าง ๆ

บานแผนกใดก็ว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะทำให้เราสามารถทราบถึงวันเวลาที่ใคร่ทำการตรากฎหมายนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน การทราบวันเวลาแห่งกฎหมายย่อมทำให้ทราบถึงสภาพการต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายได้ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ บานแผนกที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงนี้มีมากมายจำนวนหลายสิบบานแผนกและเนื่องจากการชำระกฎหมายกระทำมาหลายครั้งหลายคราว โดยเฉพาะระบบศักราชในบานแผนกถูกแปลงจากระบบศักราชหนึ่งไปเป็นอีกระบบหนึ่ง ก่อให้เกิดการคลาดเคลื่อนกันขึ้นระหว่างปีศักราชกับปีนักษัตร ซึ่งเป็นผลมาจากการลบศักราชของพระเจ้าปราสาททองและเป็นผลมาจากเกณฑ์การแปลงศักราชที่ใช้ในสมัยอยุธยาที่ผู้ใช้ในสมัยอยุธยาที่ผู้ใช้ในระยะต่อมาไม่ตรงกัน และประการสุดท้าย เกิดจากการศึกษาของนักประวัติศาสตร์เองที่เข้าใจผิดในประการสำคัญ ทำให้ระบบศักราชในกฎหมายเก่ามีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น นอกจากความซับซ้อนของระบบศักราชแล้ว ระบบพระนามพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในบานแผนกก็มีความสับสนจนไม่อาจจะแยกได้ง่าย ๆ ว่าอยู่ในรัชกาลใดเพราะในกฎหมายใช้พระนามกษัตริย์คล้ายคลึงกันมาก

สำหรับในการวิเคราะห์บานแผนกจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสามส่วน คือส่วนแรกจะเป็นระบบศักราช ส่วนที่สองเป็นระบบพระนาม ส่วนที่สามเป็นส่วนย่อยอื่น ๆ ที่สำคัญจะกล่าวพร้อมไปกับทั้งสองส่วนแรกตามแต่เหมาะสม

ภาคแรก ระบบศักราช ในบานแผนกของกฎหมายทุกบานแผนกจะต้องมีวันเวลาที่
 ปรากฏกฎหมายอยู่ด้วยเสมอไม่ว่าจะเป็นบานแผนกเต็มหรือย่อกก็ตาม ระบบศักราช
 ประกอบด้วย ปีศักราช (ตัวเลขศักราช) ปีนักษัตร ชื่อศก (อาจมีหรือไม่มีก็ได้)
 วันเวลา ข้างขึ้น ข้างแรม ส่วนต่าง ๆ ทั้งหมดนี้จะปรากฏอยู่ในบานแผนกแบบ
 เต็ม และในบานแผนกย่อ ระบบศักราชที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกทั้งแบบเต็มและ
 แบบย่อนี้ ส่วนใหญ่มักจะมีความสมบูรณ์ คือปรากฏวันเดือนปีชื่อศกและนักษัตร ซึ่ง
 มักจะมีความถูกต้อง โดยเฉพาะในหมวดพระราชกำหนดเก่า พระราชกำหนดใหม่
 พระราชบัญญัติ กฎ 36 ข้อ กฎพระสงฆ์ บางส่วนในหมวดพระไอยการ แต่ก็ยังมี
 ระบบศักราชที่คลาดเคลื่อนปรากฏอยู่ในบางส่วนของหมวดพระไอยการ รวมทั้งมี
 ระบบศักราชที่ไม่สมบูรณ์แทรกอยู่บ้างในพระไอยการลักษณะต่าง ๆ เพราะฉะนั้น
 ส่วนที่จะต้องทำการวิเคราะห์จึง เป็นระบบศักราชที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกของพระ
 ไอยการลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 22 ลักษณะ มีบานแผนกรวมทั้งหมด 56
 บานแผนก ระบบศักราชที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกของพระไอยการต่าง ๆ แยก
 ออกเป็นระบบศักราชที่สมบูรณ์เกือบทั้งหมดส่วนหนึ่ง และระบบศักราชที่ไม่สมบูรณ์
 อีกส่วนหนึ่งซึ่งมีอยู่ประมาณ 10 แห่ง แต่เนื่องจากศักราชที่ปรากฏอยู่ยังมีบางส่วน
 ที่คลาดเคลื่อนทำให้กองตำการตรวจสอบทั้งหมด วิธีตรวจสอบคือ วิเคราะห์ประเภท
 ของศักราชที่ปรากฏอยู่ในบานแผนก วิเคราะห์หาเกณฑ์แปลงศักราชประเภทต่าง ๆ
 ว่ามีเกณฑ์เป็นอย่างไร ตรวจสอบความสอดคล้องของปีศักราชกับนักษัตร และท้าย
 สุดเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของวันเดือนและข้างขึ้นข้างแรม (ในส่วนนี้ผู้เขียน
 ไม่มีความรู้ที่จะทำการตรวจสอบอีกทั้งการตรวจสอบวันเวลาดังกล่าวนี้เป็นเพียงวิธี
 การย่อยที่จะมาสนับสนุนวิธีการหลักเท่านั้น เพราะการจะตรวจสอบวันเวลาใดจะ
 ต้องมีศักราชและนักษัตรที่ถูกต้องแล้วเท่านั้นจึงจะมีความแน่นอน)

ประเภทของศักราชในบานแผนกของพระไอยการต่าง ๆ นั้น ผู้เขียน
 เห็นว่ามีสามชนิดคือ มหาศักราช จุลศักราช และพุทธศักราช* ผู้เขียนเชื่อตาม

* แต่เป็นที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่า มีศักราชจุฬามณีหรือศักราชกฎหมาย (รายละเอียดพิจารณาในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาเล่ม 1 2515 : 701-703 และพิพจน์ สุทธิศ ข 2506 : 47-57)

ข้อโต้แย้งของ ธนิต อยู่โพธิ์ , จิตร ภูมิศักดิ์ , Vickery และคนอื่น ๆ ที่ไม่ยอมรับว่ามีการใช้ศักราชจุฬามณีในกฎหมาย (จิตร ภูมิศักดิ์ 2526 : 30-59 ; ธนิต อยู่โพธิ์ 2494 : 52-60 ; Vickery 1981 : 37-59) ทั้งนี้ในการวิเคราะห์จึงจะเกิดตามแนวทางของท่านที่อ้างชื่อมานี้ ในจำนวนทั้งหมด 56 บานแผนกปรากฏว่ามีชนแผนกที่ใช้พุทธศักราชอยู่ 18 แห่ง ใช้มหาศักราช 16 แห่ง ใช้จุลศักราช 12 แห่ง และมีอีก 10 แห่งที่ไม่ทราบว่าเป็นศักราชอะไร สำหรับวิธีวิเคราะห์นั้นจะใช้ปีนักษัตรเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะปีนักษัตรมีโอกาสคลาดเคลื่อนไค้น้อยกว่าตัวเลขศักราช ซึ่งมักจะผิดพลาดมากโดยเฉพาะในเวลาที่เกิดคัลลอก อีกทั้งตัวเลขศักราชที่ใช่ก็เป็นตัวเลขไทยซึ่งมีรูปร่างคล้ายกันมาก ผิดกับปีนักษัตรมักจะเขียนเป็นตัวหนังสือโอกาสคลาดเคลื่อนจึงมีไค้น้อยกว่ามาก ถึงจะมีก็เป็นเพียงความคลาดเคลื่อนในการสะกดตัวอักษร เช่น ชวค เป็น ชวษ กุน เป็น กุญ เป็นต้น อีกทั้งคนโบราณเวลาจะกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมามักจะจำไค้นักษัตรว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อปีชวค ปีฉลู เป็นการสะดวกกว่าการจำเป็นตัวเลขศักราช เพราะฉะนั้นการยึดปีนักษัตรเป็นหลักในการตรวจสอบความถูกต้องของศักราชจึงมีความแน่นอนและหนักแน่นกว่าการยึดเอววัน เดือน หรือปีศักราชที่มีโอกาสคลาดเคลื่อนได้ง่าย

ศักราชที่แพร่หลายอยู่ในบรรดาอาณาจักรต่าง ๆ ของแหลมอินโดจีนก่อนศักราชชนิดอื่น ๆ คือ มหาศักราช ซึ่งพบอยู่ในจารึกของอาณาจักรโบราณต่าง ๆ เช่น จามปา พุานัน เจนละ ทวารวดี ศรีวิชัย เขมรนครวัด รวมตลอดถึงในลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่ลพบุรี ล้วนแล้วแต่นิยมใช้มหาศักราช จารึกหลักแรก ๆ ของสุโขทัย ล้วนแล้วแต่ใช้มหาศักราชจนกระทั่งจารึกหลักที่ 6 จึงปรากฏว่ามีการใช้พุทธศักราช โดยลงไว้ พ.ศ. 1905 นับเป็นครั้งแรกที่ปรากฏว่ามีการใช้พุทธศักราช สำหรับในอาณาจักรอยุธยาพบหลักฐานการใช้พุทธศักราชครั้งแรกในจารึกหลักที่ 44 (วัดสองคช ชัยนาท) ลงพ.ศ. 1916 จากนั้นก็ปรากฏในจารึกหลักที่ 50 พ.ศ. 1956 จารึกหลักที่ 51 พ.ศ. 1956 เช่นเดียวกัน (คูประชุมศิลาจารึกภาคที่ 3 2508 : 58-60 , 89-90) และยังพบในจารึกที่ทำเป็นสำเนาอีกสองแห่งคือสำเนาจารึกลานทองเมืองพิศิตรลงพ.ศ. 1959 และสำเนาค่าแปลจารึกภาษามคธเมืองไชยนาทลงพ.ศ. 1970 (ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยาภาค 1 2511 : 26-27) ใน

อาณาเขตของอยุธยาที่เช่นเดียวกันพบหลักฐานการไช้มหาศักราชอยู่มากมาย เช่น
 สำเนาจารึกลานทอง สุพรรณบุรี ลงศักราชทราบไช้กว่าเป็นมหาศักราช 1369
 ปีเถาะ ตรงกับพ.ศ. 1990 (จารึกในประเทศไทย เล่ม 5 2529 : 35-37)
 สำเนาจารึกฐานพระอิศวร ลง ม.ศ. 1432 มะเมีย (พ.ศ. 2053 เทียบแบบ
 เกณฑ์ปัจจุบัน ถ้าเทียบแบบเก่าที่ไช้กันอยู่ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาจะตรงกับพ.ศ.
 2054) สำเนาจารึกลานทองพิษณุโลก ลงศักราชเป็นม.ศ. 1487 (เทียบเป็นพ.ศ.
 2108/2109) จารึกที่คานชายลง ม.ศ. 1482 และเทียบเป็นพ.ศ. 2103
 (ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยาภาคที่ 1 2511 : 1, 28, 29, 30, 31)
 นอกจากนี้ยังมีจารึกของสุโขทัยในยุคที่ถูกรวมกับอยุธยาแล้วยังไช้มหาศักราช เช่น
 จารึกหลัก 38 , 54 เป็นคน มหาศักราชยังไช้อยุธยาตอนกลางเนื่องด้วย
 ในสำเนาพระราชกำหนดฉบับหนึ่งที้ออกในสมัยพระเจ้าปราสาททอง เป็นคำแปลจาก
 ภาษามลายูออกมาเป็นภาษาสันสกฤต รวมถึงปีที่ตรากฎหมายว่า เดือนเก้า
 ปีมะแม มหาศักราช 1556 (พ.ศ. 2177/78) (ธีรวัตร ๗ ปอฆเพชร 2529 :
 49-55) อาจกล่าวไช้มหาศักราชไช้ความคู่กับพุทธศักราชมาตั้งแต่สมัยต้นและ
 กลางอยุธยา หลังจากนั้นมหาศักราชก็จะค่อย ๆ หมดไป แต่พุทธศักราชก็ยังไช้
 อยู่ต่อมา ด้วยปรากฏหลักฐานในหนังสือคึกคอกทางราชการในสมัยสมเด็จพระนารายณ์
 เช่น ปลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระนารายณ์ไปถึงบาทหลวง เดอ ลา แซส ไช้
 ท้ายด้วยพุทธศักราช 2231 (ตราชารึก 2519 : 200-202) พระราชสาส์นที่ทรง
 มีไปถึงพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ภายหลังจากว่า พุทธศักราช 2231 (ตราชารึก 2519 :
 194-198) พุทธศักราชก็ยังไช้ต่อมาปรากฏหลักฐานในสำเนาจารึกเรื่องบูรณะ
 พระบรมธาตุเมืองชัยนาทลงศักราชไว้เป็น พ.ศ. 2260 และในสำเนาจารึกวัด
 ป่าโมกข์พ.ศ. 2271 ตรงกับสมัยพระเจ้าท้ายสระ (ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา
 ภาคที่ 1 2511 : 54, 56) ในสมัยพระเจ้าบรมโกศพบหลักฐานสำเนาจารึกบาน
 ประชุมภักดิ์ ลงพ.ศ. 2295 ฯลฯ หลักฐานดังกล่าวทั้งหมดนี้แสดงถึงความต่อเนื่อง
 ของการไช้พุทธศักราชตั้งแต่สมัยต้นอยุธยาจนกระทั่งในสมัยปลายอยุธยา ส่วน
 มหาศักราชยังไช้อยู่ถึงกลางอยุธยาก็ไม่เป็นที่นิยมไช้ ส่วนจุลศักราชไช้อยู่ใน
 แถบล้านนาและสุโขทัย โดยพบหลักฐานการไช้จุลศักราชเป็นครั้งแรกของสุโขทัย
 ในจารึกหลักที่ 106 ลงศักราชไว้ จ.ศ. 741 (พูล เหมือนศาสตร์ 2520 : 185)
 โดยไช้ร่วมกับมหาศักราช สำหรับอยุธยาปรากฏหลักฐานอยู่ในจารึกหลักที่ 44

" . . . ใ้ 1916 ปี เดือนหนึ่ง 20 วัน ๆ นี้แล แดศาศนายังภายหน้า อันชั้ภาย
 นี้ ยัง 3022 ปี 1 เดือน 6 วัน ประสม 2 แห่งนี้ใ้ 5000 แล โทศกนั้ษัทรปิจอ
ตรีศกนั้ ในเดือน 6 . . . " แลปรากฏในจารึกหลัก 48 " . . . แดปีชวคณั้ษัทร
สั้มฤทธิศก . . . " หลัก 49 " . . . 1334 มะโรง สั้ปต สั้ปต จั้ควาริศก . . . "
 จารึกหลักที่ 50 " . . . ใ้ 1956 เช้า เช้าวันใ้ 259 วัน จั้ควาศก . . . "
 หลักที่ 51 " . . . 1956 เช้า เช้าวันใ้ 259 วัน จั้ควาศก . . . " (ประชุม
 ศิลาจารึกภาคที่ 3 2508 : 58, 78, 83, 89, 90) ขอความในจารึกที่ชั้กเส้น
 ใ้ใ้คือจุลศั้กราชที่ใ้ความคู้ยู่กับพุทธศั้กราชแลมหาศั้กราชที่นำสังเกตุ คือจุลศั้กราช
 ที่ใ้ใ้ไม้ใ้จารึกเป็นตัวเลขศั้กราชเหมือนอย่างกับพุทธศั้กราชแลมหาศั้กราช ที่ใ้
 ใ้ใ้ใ้เป็นจุลศั้กราชเพราะจุลศั้กราชมักใ้กับนั้ษัทรแลชื่อศก จะว่าชื่อศกที่ปรากฏ
 ใ้ประกอบพ.ศ. ก็ไม้ใ้ เนื่องจากว่าเลขท้ายของพ.ศ. ที่อยู่ในจารึกไม้สอด
 คลองกับชื่อศก เช่น หลักที่ 50 พ.ศ. 1956 ฉาจะประกอบเลขท้าย 6 ทองเป็น
 ฉศก ไม้ใ้จั้ควาศกตามที่ปรากฏอยู่ หรือจารึกหลักที่ 59 ม.ศ. 1334 เลขท้าย
 เป็น 4 ชื่อศกทองเป็นจั้ควาซึ่งตรงกับที่ปรากฏ แดเนื่องจากว่าจั้ควานี้ไม้ใ้ใ้
 ชื่อศก เพราะมีคู้ว่าสั้ปต สั้ปต ซึ่งหมายถึงตัวเลข 7 , 7 (สองคู้) จั้ควาใน
 ที่นี้จึงประกอบกันเป็น 774 ซึ่งก็คือจุลศั้กราชนั้นเองเพียงแแต่เขียนเป็นคู้หนึ่งสิ้อ
 แทนที่จะเป็นตัวเลข ฉากกล่าวใ้ว่าจุลศั้กราชที่ใ้ในสมัยอยุธยาตอนค่นนั้นไม้ใ้
 เขียนเป็นตัวเลขแแต่เขียนเป็นคู้หนึ่งสิ้อทั้งนี้อาจเป็นเพราะในคุ่นำเจ้าพระยาใ้
 มหาศั้กราชแลพุทธศั้กราชอยู่แลจุลศั้กราชจึงยังไม้เป็นที่นิยมใ้กัน (โดยเขียน
 เป็นคู้เลข) แดจ.ศ. นี้นิยมใ้กันอยู่ในล้านนาแลสุโขทัยระยะหลัง ค้อมาใน
 สมัยกลางอยุธยาปรากฏหลักฐานว่ามีการใ้จุลศั้กราชเป็นแบบคู้หนึ่งสิ้อคู้ใ้เพียง
 ล่าพังไม้ใ้ประกอบพุทธศั้กราชหรือมหาศั้กราชค้งปรากฏอยู่ในเอกสารหนังสือของ
 ออกพระจอมเมืองศรีราชโกษากรมการเมืองตะนาวศรี อนุญาตใ้หอคาเคนมาร์ก
 เขามาคาลงเวลาใ้ " . . . วันจันทรเดือนอ้าย แรมเถาค่า รกาศรีนิศก"(จ.ศ.
 983 , พ.ศ. 2164/5) แลในหนังสือออกญาไชยาเมืองตะนาวศรี ลงวันเวลาใ้
 " . . . วันศุกร เดือนอ้าย แรมสิบสามค่า รกาศรีนิศก" (ประชุมจดหมายเหตุ
 อยุธยาภาค 1 2511 : 4, 7) การที่จุลศั้กราชที่ใ้อยู่ในอยุธยาไม้มีศั้กราช
 (คู้เลขศั้กราช) การค่านวณหาปีศั้กราชจึงทองอาศัยเทียบเคียงจากหลักฐานอื่น

ข้างเคียงไม่เช่นนั้นก็ไม่มีความที่ละทราบได้ว่าปีศักราชอะไร จากหลักฐานในจารึกหลักที่ 44, 50, 51 มีพุทธศักราชประกอบอยู่จึงใช้เป็นหลักในการเทียบได้ว่าชื่อศกและนักษัตริที่ปรากฏนั้นตรงกับจ.ศ.นั้นจ.ศ.นี้ก็ ส่วนในจารึกหลักที่ 49 บอกละศักราชเป็นตัวหนังสือ สำหรับเอกสารสองฉบับที่กล่าวถึงนี้ต้องอาศัยเทียบเคียงกับคริสต์ศักราชในเอกสารของเคนมาร์กแล้วตรงกับค.ศ. 1622 (พ.ศ. 2164) จะเห็นได้ว่าช่วงตอนอยุธยาถึงสมัยพระเจ้าทรงธรรมจุลศักราชที่ใช้ถูกใช้เฉพาะเป็นแบบตัวหนังสือ โดยใช้ในลักษณะประกอบมหาศักราชและพุทธศักราชกับใช้ในลักษณะโดด ๆ ลำพังสำหรับบอกเวลา แต่พอหลังจากสมัยนี้แล้วลักษณะการใช้จุลศักราชก็เปลี่ยนแปลงมาใช้เป็นตัวเลขเหมือนกับศักราชชนิดอื่น ๆ ดังปรากฏในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ และจารึกวัดจุฬามณี สมัยพระนารายณ์ นอกจากจะใช้เป็นแบบตัวเลขแล้วยังใช้เฉพาะไม่ประกอบศักราชชนิดอื่นเหมือนช่วงคน ๆ จุลศักราชจึงถูกใช้อย่างสมบูรณ์ในยุคนั้นนับแต่ระยะนี้เป็นคนไป ในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวงมักนิยมใช้ทั้งพุทธศักราชและจุลศักราชทั้งในลักษณะที่ประกอบกันและใช้เฉพาะลำพัง จุลศักราชที่ใช้เป็นตัวเลขและใช้เฉพาะลำพังปรากฏอยู่ในพระราชกำหนดเกล้า กฏ 36 ข้อ และบางส่วนของพระไอยการบางลักษณะ เช่น พระไอยการบานแผนก เป็นคนพอถึงตอนนี้อาจสรุปได้ว่า มหาศักราชใช้ทั่วไปอยู่ก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยา จนเมื่อก่อตั้งอยุธยาปรากฏหลักฐานว่ามีการใช้พุทธศักราชมาตั้งแต่สมัยของพระบรมราชาธิราชที่ 1 มหาศักราชและพุทธศักราชจึงใช้อยู่ในอยุธยาตลอดมาจนถึงกลางอยุธยา มหาศักราชก็ไม่นิยมใช้ แต่พุทธศักราชยังนิยมใช้กันตลอดสมัยอยุธยาโดยเฉพาะในช่วงของพระเจ้าทรงธรรม สมเด็จพระนารายณ์ พุทธศักราชใช้เป็นศักราชทางราชการ ส่วนจุลศักราชใช้กันอยู่ในลำนานาจนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 ก็ปรากฏว่าใช้กันอยู่ในสุโขทัยและอยุธยา แต่สุโขทัยและลำนานาใช้จุลศักราชในแบบที่เป็นตัวเลขศักราช แต่อยุธยาก็ใช้จุลศักราชแบบที่เป็นตัวหนังสือและแบบที่ระบุเฉพาะชื่อศกและนักษัตริเท่านั้นไม่ใช่แบบตัวเลข จนกระทั่งถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองหรือสมเด็จพระนารายณ์จึงปรากฏว่าเริ่มใช้จุลศักราชแบบตัวเลข จากนั้นจุลศักราชเป็นที่นิยมกันมากในราชสำนักและใช้คู่กับพุทธศักราชจนกระทั่งสิ้นสมัยอยุธยา

การตรวจสอบบานแผนกกฎหมายที่เป็นพุทธศักราช บานแผนกกฎหมายที่ใช้พุทธศักราชมีทั้งหมด 18 แห่ง ปรากฏอยู่ใน รั้วพ้อง 2 แห่ง พยาน 1 แห่ง

พิสูจน์ 1 แห่ง ละคราการ 1 แห่ง ฉัวเมีย 2 แห่ง ลักพา 1 แห่ง มรดก 3 แห่ง เบ็คเสร์จ 2 แห่ง โจร 2 แห่ง อาญาหลวง 2 แห่ง อาญาราชฎร 1 แห่ง ทั้งหมดนี้เมื่อทำการตรวจสอบกับนักษัทรที่กำกัษอยู่ ปรากฏวาคลาคเคลื่อนกับปัจจุบัน 1 ปี เกือบทั้งหมด ยกเว้นอยู่ 3 แห่งคือ บานแผนกรับฟองเบ็คเสร์จและอาญาหลวงซึ่งมีปัญหาคับชอนกว่า ในส่วนบานแผนกที่เป็นพุทธศักราชทั้ง 15 บานแผนกที่คลาคเคลื่อน 1 ปีนั้นสามารถอธิบายสาเหตุได้ เนื่องด้วยคคัการนับปีพุทธศักราชที่แตกต่างกันระหว่างสมัยโบราณกับสมัยปัจจุบัน คคัการนับคั้งเดิมในสมัยอยุธยา นับปีพุทธศักราช 1 เมื่อวันคัษันชัษประนิพพานเป็นฉริมคัษปี แคคคัปัจจุบันพุทธศักราช 1 เมื่อครบบรอบ 1 ปี นับคัวันประนิพพาน คันั้นพุทธศักราชที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย คัถลาคนี้จึงมีจำนวนคัเลขสูงคัว่าที่ใชกัันในปัจจุบัน 1 ปีทุกแห่ง เพราะฉะนั้นพุทธศักราชที่ปรากฏในกฎหมายเกาจึงถูคคองแล้ว (เพราะคคัการนับเป็นแบบโบราณ) แคคจจะเทียบให้ตรงกับปัจจุบันคองลบบออกหนึ่งปี (พิพฒัน สุขทศ 2506 ก : 48-58 ; เอื้อม มณเฑียรทอง 2512 : 22-33) พุทธศักราชที่ปรากฏทั้ง 15 แห่งถือคัว่าใชสอคคองกับยุคสมัย เพราะพุทธศักราชใช้ในอยุธยาตลอดสมัย คันั้นถือคัว่าพุทธศักราชทั้ง 15 แห่งนี้ถูคคองสอคคองกับนักษัทรและยุคสมัย ส่วนพุทธศักราชอีกสามแห่งที่เป็นปัญหาคจะพิจารณาคเป็นคารเฉพาะ แห่งแรกอยู่ในลักษณะเบ็คเสร์จ (พุทธศักราช) 1906 กุกุกุตะ (ระกา) เมื่อตรวจสอบแล้วปีศักราชกับนักษัทรไมสอคคองกัน ปีพ.ศ. 1906 เป็นปีชาลไมไซปีระกา เนื่องจวกยัคถือปีนักษัทรเป็นหลัก จึงนาคจะสันนิษฐานคัว่าคัเลขศักราชคัคคองคคิ ปีที่ถูคคองคควรจะ เป็น 1901 ระกา หรือ 1913 ระกา ถาคเป็น 1913 คารคัคคองคคเลขศักราชจะคคิไปคถึงสองคั แคคจเป็น 1901 คัคคองคคิไปเพียงคัเดียวคือคคเลข 1 คคิเป็นเลข 6 อยางไรคก็ตามไมวาคจะเป็นประการแรกหรือประการที่สองก็ลวนแล้ว แคคอยู่ในสมัยพระรามาธิคที่ 1 สรุบวาคควรจะ เป็น 1901 ระกา

แห่งที่สองอยู่ในลักษณะรับฟองลงศักราช (พ.ศ.) 1926 กุกุกุตะ (ระกา) สาเหตุของความไมสอคคองกันระหว่างศักราชกับนักษัทร เป็นกรณิคตรงกันชามกับกรณิคแรกคือคคคที่เลขศักราชคคิคคกลับเป็นปีนักษัทรคคิ เนื่องด้วย 1926 ตรงกับปีจอ ซึ่งเขียนเป็นภาษาบาลีจะเป็น "กุกุกุกุหรือกุกุกุ" เห็นคัชัดวาคัคคองคคิจาก "กุกุกุกุหรือกุกุกุ" เป็น "กุกุกุตะ" อยางแน่นอน คันั้นที่ถูคคองจึง เป็น 1926

"กุกกุฎ/กุกกูร" (ปีจอ) (Vickery 1984 : 40-41)

แห่งที่สามอยู่ในลักษณะอาญาหลวงลงศักราช (พ.ศ.) 1976 กุร ปี 1976 ตรงกับปีชวคไม้ไขปีกุนนักษัตรเหลื่อมไปหนึ่งปี คำอธิบายที่ดีที่สุดคือคัลลอก คิว เลขณิก (Vickery 1984 : 40) จะสันนิษฐานว่าเป็นพ.ศ. 1975 หรือ เป็น 1987 กุน ก็ไม่ได้เพราะรายละเอียดส่วนอื่นในบานแผนกไม่เอื้อให้มีการ สันนิษฐานเช่นนั้นพระนามกษัตริย์ในบานแผนกเป็น เอกาทรรฐอิศร ซึ่งเป็นพระนาม ที่ไชณิกยุคสมัย (รายละเอียดจะกล่าวต่อไปข้างหน้า) อีกทั้งยังกล่าวถึง . . . ฝรั่ง อังกฤษ กระทบคัน วิลันดา คุลา ฉะวา . . . แสดงให้เห็นชัดในตัวเอง แล้วว่าไม่มีทางที่จะเป็นพ.ศ. 1976 เพราะในสมัยนี้ อังกฤษและฮอลันดา ยังไม่ได้ เข้ามาค้าขายในสมัยอยุธยา แต่เพิ่งจะมาค้าขายกับไทยในปลายสมัยพระนเรศวร เพราะฉะนั้นควรจะต้องอยู่ในสมัยที่กล่าวนี้มากกว่าที่จะอยู่ในสมัยก่อนอยุธยา การ จะวินิจฉัยว่าศักราชที่แท้จริงจึงไม่อาจทำได้ ยกเว้นจะกำหนดอย่างกว้าง ๆ เป็น ยุคเป็นสมัยเท่านั้น ดังนั้นจะขอสรุปพุทธศักราชที่ปรากฏในบานแผนกทั้ง 18 แห่ง ที่ทำการตรวจสอบเกี่ยวกับระบบศักราช (พุทธศักราช) พร้อมทั้งหมายเหตุในส่วน ที่มีปัญหาไว้ด้วย ดังนี้

ศักราชในบานแผนก - ชื่อกฎหมาย	ศักราชที่ถูกต้อง	หมายเหตุ
1894 พยัก (พยาน)	1894 ชาล	-
1895 ลัษะ (เถาะ) (อาญาหลวง)	1895 เถาะ	-
1899 มะแม (รับฟ้อง)	1899 มะแม	-
1899 อีชะ (มะแม) (พิสูจน)	1899 มะแม	-
1899 มะแม (ลักพา)	1899 มะแม	-
1900 วอก (ตระลาการ)	1900 วอก	-
1902 จอ (อาญาราชฎร์)	1902 จอ	-
1903 สุกระ (กุน) (ลักษณะโจร)	1903 กุน	-
1903 ศุกระ (กุน) (เบ็คเสร์จ)	1903 กุน	-
1904 ชวค (ฝัวเมีย)	1904 ชวค	-
1905 ฉะหลู (ฝัวเมีย)	1905 ฉลู่	-
1906 กุกกุฎะ (ระกา) (เบ็คเสร์จ)	1901 ระกา	คัลลอก เลขศักราชณิก

ศักราชในบานแผนก - ชื่อกฎหมาย	ศักราชที่ถูกต้อง	หมายเหตุ
1910 อัศสัง (มะเมีย) (ลักษณะโจร)	1910 มะเมีย	-
1926 กุกตะ (ระกา) (รับฟ้อง)	1926 กุกกร (จอ)	คัดลอกชื่อนัก্ষัตรบาลีผิด
1976 กุร (อาญาหลวง)	ปลายรัชกาลพระนเรศวร เป็นต้นมา (ไม่สามารถ ระบุศักราชที่แน่นอนได้)	เลขศักราชคัดลอกผิด
2155 ศุกระ (กุน) (มรดก)	2155 กุน	-
2155 ศุกร (กุน) (มรดก)	2155 กุน	-
2158 พยัก (มรดก)	2158 ชาล	-

การตรวจสอบบานแผนกกฎหมายที่เป็นมหาศักราช บานแผนกที่เป็นมหาศักราชมีทั้งหมด 16 แห่ง ปรากฏอยู่ในธรรมนูญ 2 แห่ง ศักคินาพลเรือน 1 แห่ง ศักคินาทหารหัวเมือง 1 แห่ง รับฟ้อง 1 แห่ง อุทธรณ์ 1 แห่ง ลักษณะทาส 4 แห่ง กุหนี่ 1 แห่ง เบ็ดเสรีจ 2 แห่ง วิวาท 1 แห่ง ขบดศึก 2 แห่ง มหาศักราชทั้ง 16 แห่งนี้ศักราชกับนัก্ষัตรคลาดเคลื่อนทั้งหมด โดยคลาดเคลื่อน 2 ปีจำนวน 12 แห่ง คลาดเคลื่อน 4 ปีจำนวน 1 แห่ง คลาดเคลื่อน 6 ปีจำนวน 2 แห่ง และอีกหนึ่งแห่งไม่มีนัก্ষัตรเท่ากับปีศักราช การคลาดเคลื่อนของมหาศักราช 2 ปีในบานแผนกทั้ง 12 แห่ง (และม.ศ.อื่น ๆ ที่เหลือในบานแผนกกฎหมาย) อาจจะเป็นผลมาจากการลบศักราชของพระเจ้าปราสาททอง ซึ่งมีหลักฐานยืนยันว่าได้เกิดขึ้นจริงทั้งจากพระราชพงศาวดารฉบับต่าง ๆ และในงานเขียนของวันวลิต แต่รายละเอียดของการลบศักราชไม่สามารถทราบได้ (Dhiravat na Pombejra 1984 : 196-200) พระราชพงศาวดารให้รายละเอียดไว้สั้น ๆ ว่า "จุศักราช 1000 ปีชาลสัมฤทธิศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวศรีสรีภริกาแสนาพฤษามาตยราชบุโรหิตทั้งหลายว่า บัดนี้จุศักราชถวน 1000 ปี กาลกลสิยุคจะบังเกิดไปภายหน้าหัวประเทศชานีน้อยใหญ่เป็นอันมาก เราคิดว่าจะเสียดบารมีลบศักราช บัดนี้ปีชาล สัมฤทธิศก จะเอาคุณเป็นสัมฤทธิศกขึ้นคิติวารจันทรเถลิงศก" (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาเล่ม 2 2516 : 17) อาจตีความได้ว่าพระเจ้าปราสาททองทรงแปลงจากปีชาลไปเป็นปีคุณ ดังนั้นปีนัก্ষัตรจึงคลาดเคลื่อนไป 3 ปี จุศักราช 1000 จึงกลายเป็นปีคุณไป การทำเช่นนี้เท่ากับเป็นการเปลี่ยนแปลง

หลักเกณฑ์คือ เกมที่ว่าตัวเลขท้ายศกที่เป็นคู่ เช่น ปีชวค ปีชวด เป็นต้น เลขท้ายศก ย่อมเป็นเลขคู่ เช่น เลข 2 เลข 4 เสมอไป ส่วนปีนักษัตรที่เป็นคู่ เช่น ปีฉลูและ ปีเถาะ เลขท้ายศกต้องเป็นเลขคี่เสมอไป ก็ปีกุนเป็นเลขคู่คือเลข 12 เลขท้ายศก จึงเป็นเลขคี่ตายตัว ที่ว่าเอาปีกุนเป็น 0 (สัมฤทธิ์ศก) ก็เท่ากับเปลี่ยนหลักเกม หมกทุกปี (รายละเอียดในพิพัตน์ สุทธิศ 2506 ก : 48-58) การเปลี่ยนแปลง นี้ปรากฏร่องรอยอยู่ในขานแผนกกฎหมาย 5 แห่ง (จะกล่าวถึงต่อไปในส่วนขานแผนก ที่ไม่สมบูรณ์) การลบศักราชครั้งนี้ยังทำให้เกณฑ์เทียบระหว่างมหาศักราชกับจุลศักราชเปลี่ยนแปลงไปจากเกณฑ์เดิม 2 ปี คือเกณฑ์เดิมที่ใช่เทียบจะเป็น 560 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มหาศักราชมากกว่าจุลศักราชอันเป็นมาตรฐานที่ใช้นั้นอยู่ แต่เกณฑ์ ใหม่นี้จะใช่ 558 เทียบ จากการตรวจสอบของพระยาประชาภิจักรจักรพรทรงรอย การใช่เกณฑ์ 558 ปรากฏอยู่ในขานแผนกพระบรมมณูลง (ม.ศ.) 1555 ปีกุน และตอนท้ายลงศักราชไว้ว่า 997 กุรส์ศกซึ่งเป็นจุลศักราช เอกศักราชทั้งสอง มาหักลบกันจะได้เกณฑ์ 558 จ.ศ. 997 ปีกุน นั้นถูกต้องแต่ ม.ศ. 1555 เป็น ปีระกาไม่ใช่ปีกุน เห็นโคทันที่ว่าคลาดเคลื่อนไป 2 ปีทั้งปีศักราชและปีนักษัตร ดังนั้นปีที่ถูกต้องควรเป็น ม.ศ. 1557 ปีกุน เมื่อนำมาหักลบจาก จ.ศ. 997 ปีกุนแล้วจะได้เกณฑ์ 560 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ถูกต้องและใช้นั้นอยู่ (พระยาประชาภิจักรจักร 2515 : 114-116) จากคำอธิบายดังกล่าวเช่นนี้เราสามารถนำไปแก้ ปัญหาการคลาดเคลื่อนของมหาศักราชในขานแผนกกฎหมายทั้ง 12 แห่งได้ แต่มี ข้อที่จะต้องกล่าวไว้ในที่นี้คือผู้เขียนไม่สามารถอธิบายได้ว่าเกณฑ์ 558 นั้นมีความ สัมพันธ์อย่างไรกับการลบศักราชจาก จ.ศ. 1000 ชาติสัมฤทธิ์ศกมาเป็น จ.ศ. 1000 กุน สัมฤทธิ์ศก ในสมัยของพระเจ้าปราสาททอง เพียงแต่มีหลักฐานว่า ศักราชในขานแผนกพระบรมมณูตามที่ถูกกล่าวมานั้นอยู่ในรัชกาลของพระเจ้า ปราสาททองอีกทั้งโคตรวจพบความไม่สอดคล้องกันระหว่างชื่อศกกับปีนักษัตรใน ขานแผนกกฎหมายที่ไม่สมบูรณ์ถึง 5 แห่งทำให้ผู้เขียนสันนิษฐานไว้ชั้นหนึ่งก่อนว่า เกณฑ์ 558 นี้ต้องเกี่ยวข้องกับ การลบศักราชของพระเจ้าปราสาททอง ส่วนมหา ศักราชอีกสี่แห่งที่คลาดเคลื่อน ต้องอธิบายเป็นพิเศษเป็นกรณี ๆ ออกเป็นสามกรณี ในกรณีแรกเป็นมหาศักราชที่คลาดเคลื่อนไป 4 ปีที่ปรากฏอยู่ในขานแผนกของ กฎหมายลักษณะกฐนนี้ ซึ่งลงศักราชไว้ 1278 ปีชวค ถ้ายึดปีนักษัตรเป็นหลักแล้ว ปีชวคจะต้องเป็น ม.ศ. 1270 หรือ ม.ศ. 1282 ถ้ายึดตามศักราชแล้ว

ม.ศ. 1278 จะตรงกับปีออก เนื่องจากว่าเป็นนักษัตริย์โอกาสคลาดเคลื่อนไ้่น้อยกว่าปีศักราช จึงควรที่จะยึดเอานักษัตริย์เป็นหลัก ดังนั้นจึงยึดปีชวศเป็นหลักในการที่จะตรวจสอบเป็นขั้นแรก ในขั้นต่อไปคือ ม.ศ. โกล้เคียงที่ตรงกับปีชวศมีอยู่สองศักราชคือ ม.ศ. 1270 และ พ.ศ. 1282 เมื่อพิจารณาแล้วน่าจะเป็นม.ศ. 1270 มากกว่าเพราะเป็นการคัลลออกนิกตัว เลขเพียงตัวเดียวจากเลข 8 เป็นเลข 0 ส่วน ม.ศ. 1282 จะต้องเป็นการคัลลออกตัว เลขนิกถึงสองตัว (แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็น ม.ศ. 1270 หรือ 1282 ล้วนแล้วแต่อยู่ในรัชกาลพระรามาธิบดีที่ 1 ทั้งสิ้น) ขั้นที่สาม เนื่องจากว่าระบบมหาศักราชในกฎหมายเก่าคลาดเคลื่อนไปสองปี ดังนั้นต้องปรับคัมเลข 1270 ให้เข้ากับระบบ ม.ศ. (ที่คลาดเคลื่อน 2 ปี) ด้วยการหักออกสองปี ม.ศ. ที่ไ้จึงเป็น 1268 (เป็นปีจอ) ถึงตอนนี้ระบบศักราชที่คลาดเคลื่อนไป 4 ปีของขานแผนกกฎหมายนี้ไ้ถูกปรับให้เข้ากับระบบศักราชที่คลาดเคลื่อนสองปี (หมายถึงการปรับระบบศักราชที่คลาดเคลื่อนเป็นกรณีเฉพาะให้เป็นระบบเดียวกับระบบศักราชที่คลาดเคลื่อนที่เป็นระบบหลักส่วนใหญ่) เพราะฉะนั้น ม.ศ. 1268 จึงเป็นตัวเลขศักราชที่ปรากฏอยู่ในขานแผนกกฎหมายลักษณะกฎหมายนี้ (ตามต้นฉบับเดิมก่อนมีการคัลลออก) เมื่อมีการคัลลออกกฎหมายลักษณะนี้เมื่อคราวชำระกฎหมายรัชกาลที่ 1 อาลัลักษณะจึงน่าจะคัลลออกเลขศักราชนิกจาก "1268" เป็น 1278 เลยเป็นเหตุทำให้ตัวเลขศักราชคลาดเคลื่อนจากนักษัตริย์ (ชวศ) ไป 4 ปี แทนที่จะคลาดเคลื่อนสองปีเหมือนกับ ม.ศ. ส่วนใหญ่ สรุปคือตัวเลข ม.ศ. ที่แท้จริงที่ปรากฏในขานแผนกกฎหมายนี้ก่อนที่จะมีการชำระกฎหมายโดยรัชกาลที่ 1 คือ ม.ศ. 1268 ปีชวศ แต่อาลัลักษณะนี้คัลลออกนิกเป็น 1278 ปีชวศ ส่วน ม.ศ. ที่ถูกต้องสอดคล้องกับนักษัตริย์คือ ม.ศ. 1270 ปีชวศ

ส่วนมหาศักราชที่คลาดเคลื่อน 6 ปีมีอยู่สองแห่ง โดยปรากฏอยู่ในขานแผนกกฎหมายศักดินาพลเรือน และศักดินาทหาร ลงศักราชตรงกันคือ ม.ศ. 1298 ปีจอ ขานแผนกกฎหมายทั้งสองนี้ไ้ดูเหมือนเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนเป็นอันมากเนื่องด้วยศักราชคลาดเคลื่อนไปถึง 6 ปี ก่อนที่ผู้เขียนจะทำการตรวจสอบ จะขอสรุปถึงความพยายามของนักประวัติศาสตร์ที่พยายามจะแก้ไขปัญหาศักราชทั้งสองนี้ ซึ่งไ้ไ้ทำมาในอ้คิด สมเด็จพระยาคาวังราชานุภาพทรงเสนอว่าศักราชในกฎหมายศักดินาทั้งสองนี้ตรงกับ พ.ศ. 1998 ปีจอ หรือ จ.ศ. 816 ปีจอ หรือ

หรือ ม.ศ. 1376 ป็จอ (ตัวเลข ม.ศ. 1376 กรมพระยาภาณุรังษิมาไม่ไค้ทรงแสง
 ไข ผู้เขียนค่านวดยอนรอยจาก จ.ศ. 816 ที่ทรงไค้เสนอไขกลับไปเป็นมหาศักราช
 ซึ่งใช้เกณฑ์เทียบปกติ 560 บวก 816 ไค้ ม.ศ. 1376 ทรงกับป็จอตรงกัน จึง
 เป็นที่แน่นอนว่ามหาศักราชของบานแผนกทั้งสองตามพระวินิจฉัยคือ ม.ศ. 1376)
 ต่อมาคือ ธนิต อยู่โพธิ์ เสนอไขคือ ม.ศ. 1298 จอ ทรงกับ จ.ศ. 740 มะเมีย
 หรือ พ.ศ. 1921 มะเส็ง (ความจริงธนิต ไม่ไค้เสนอศักราชที่กล่าวมาทั้งหมด
 แต่ผู้เขียนใช้เกณฑ์การค่านวดยอนที่ธนิตไค้เสนอไว้ในบทความเรื่อง "บันทึกเกณฑ์สอบ
 ศักราช" คือเอา ม.ศ. 1298 ตั้งเอา 558 ลบ ไค้เป็น จ.ศ. 740 มะเมีย
 ทำเป็น พ.ศ. เอา 1298 ตั้งบวกด้วย 623 ไค้เป็นพ.ศ. 1921 ปีมะเส็ง)
 พิพัฒน์ สุขทิศ เสนอว่า 1298 เป็นศักราชจุฬามณี และแกตัวเลขจาก 1298 เป็น
 1278 (วอก) แล้วค่านวดยอนจากเกณฑ์ไค้เสนอไข คือ 731 บวกเข้าไขไค้เป็น
 พ.ศ. 2009 (ระกา) และใช้เกณฑ์ 450 ลบออกจาก 1278 เป็น จ.ศ. 828
 (จอ) และการที่ศักราชที่ค่านวดยอนออกษาแล้วคลาดเคลื่อนนั้นเป็นเพราะคัคตัวเลข
 ผิดไปหนึ่งหรือสองหลัก (รายละเอียดพิจารณาจากบทความศักราชจุฬามณีของพิพัฒน์
 สุขทิศ) ที่เสนอความเห็นรายลาสุคคือ Vickery โดยเสนอว่าเป็น ม.ศ. 1298
 จอ ใช้เกณฑ์ 78 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่คริสต์ศักราชมากกว่ามหาศักราช เมื่อนำเกณฑ์ 78
 บวกเข้าแล้วผลที่ไค้คือ ค.ศ. 1376 เทียบเป็นพ.ศ. โดยการนำเอา 544 บวก
 จะไค้ พ.ศ. 1920 (ปีมะโรง) (1981 : 37-59) จะเห็นไค้ว่าขอเสนอเหล่านี้
 แยกไค้เป็นสองลักษณะ คือ ลักษณะแรกศักราช 1298 ผิดตรงท่าการแกไขตัวเลข
 ให้ออกคคลองกับนักษัตริ ส่วนลักษณะที่สองถือว่าคัชเลข 1298 ถูกตรง แต่ที่ปี
 นักษัตริคลาดเคลื่อนเกิดจากการชำระกฎหมายที่ท่ากันมาหลายครั้ง ในความเห็น
 ของผู้เขียนเห็นควยกับลักษณะแรกที่ตัวเลขศักราชในบานแผนกเป็นการคัคคคลอง
 ผิด เนื่องควยปีนักษัตริมีโอกาสที่จะถูกคัคคคลองผิดไค้ค่นอยกว่าตัวเลขศักราชและอีก
 ประการหนึ่งคือ ผู้เขียนไค้คคลองใช้เกณฑ์ค่านวดยอนต่าง ๆ ตรวจสอบหลาย ๆ วิธีก็ยังไม่
 อาจท่าให้เลขศักราชคคลองกับปีนักษัตริไค้ ดังนั้นจึงคิดว่าตัวเลขศักราช
 1298 น่าจะผิดอย่างแน่นอน จึงต้องท่าการพิจารณาหาตัวเลขศักราชที่มีความคคลอง
 คคลองกับปีนักษัตริที่ท่ากับอยู่เสียก่อน เนื่องจากศักราชที่ปรากฏในบานแผนกคั้งกล่าว
 เป็นตัวเลข 4 หลักคือ 1298 คืออาจจะคัคผิดที่หลักพัน หลักร้อย หลักสิบหรือหลัก

หน่วย หลักโคหลักหนึ่งก็โคหรืออาจจะ เป็นสองหลักหรือสามหลักหรือผิดทั้งหมดสี่หลักก็โค แต่ในความคิดของผู้เขียนแล้วความเป็นไปโคของการคักตัว เลขน่าที่จะเป็นเฉพาะหลักโคหลักหนึ่งหรือตัว เลขโคตัว เลขหนึ่ง เท่านั้นที่มีโอกาสเป็นไปโคมากกว่ากรณีอื่น ๆ และ เนื่องจากพระนามที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมายศักดิ์คินาทั้งสองปรากฏพระนามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถกิลณผู้เป็นเจ้า และพระนามสมเด็จพระรามาธิบดีศรีบรมไตรโลกนาถ อีกทั้งในวงการประวัติศาสตร์ทั่วไปก็เชื่อว่ากฎหมายศักดิ์คินาทั้งสองฉบับตราขึ้นในแผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถ จากเงื่อนไขที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้สามารถกำหนดขอบเขตสำหรับตรวจสอบศักราชในบานแผนกกฎหมายศักดิ์คินาทั้งสองโคแคบลงคือ อยู่ในระหว่าง พ.ศ. 1991 - พ.ศ. 2031 เป็นเวลา 40 ปีของพระบรมไตรโลกนาถ ในระยะเวลาดังกล่าวนี้มีมหาศักราชที่ตรงกับปีจอคือ ม.ศ. 1376 ม.ศ. 1388 และ ม.ศ. 1400 เมื่อทำการปรับมหาศักราชทั้งสามให้เข้ากับระบบมหาศักราชที่คลาดเคลื่อน 2 ปี (ทำให้ ม.ศ. ทั้งสามอยู่ในระบบเดียวกันกับ ม.ศ. ส่วนใหญ่คือคลาดเคลื่อน 2 ปี) จะโค ม.ศ. 1374 (วอก) ม.ศ. 1386 (วอก) และ ม.ศ. 1398 (วอก) ดังนั้นปีนักษัตรก็จะคลาดเคลื่อนจากบานแผนก (ซึ่งเป็นปีจอ) อยู่ 2 ปีเช่นเดียวกัน เมื่อนำ ม.ศ. 1374 ม.ศ. 1386 และ ม.ศ. 1398 มาตรวจเทียบกับ ม.ศ. 1298 จอ ซึ่งเป็นศักราชที่ปรากฏในบานแผนกจะเห็นโคทันทีว่า ม.ศ. 1374 และ ม.ศ. 1386 ตัว เลขศักราชจะผิดไปจากในบานแผนกถึงสามตัวคือตัว เลขที่อยู่ในหลักหน่วย หลักสิบ หลักร้อย จึงไม่น่าเป็นไปโคที่อาลักษณ์ผู้คักลอกกฎหมายนี้จะคักลอกผิดพลาดมากมายขนาดนี้ ด้วยเหตุนี้จึงเหลือเพียง ม.ศ. 1398 เท่านั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับบานแผนกกฎหมายแล้วจะเห็นโคว่าผิดกันเพียงตัวเดียวตัว เลขศักราชที่อยู่ในหลักร้อย คือในบานแผนกเป็นตัวเลข 2 แต่ใน ม.ศ. 1398 เป็นตัวเลข 3 ดังนั้นจึงน่าจะเชื่อโคว่าอา ลักษณ์คักลอกตัว เลขศักราชจาก 1398 เป็น 1298 กล่าวโคว่าศักราชที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมายศักดิ์คินาทั้งสองคั้งเดิมก่อนที่จะมีการคักลอกผิดเมื่อคราวชำระกฎหมายนั้น คือ ม.ศ. 1398 ตามที่กล่าวมาก่อนคนแล้ววว่า ม.ศ. 1398 ปีนักษัตรที่ถูกต้องคือ ปีวอก แต่เนื่องจากในบานแผนกกฎหมายปีนักษัตรที่กำกับ คือ ปีจอ ดังนั้นมีศักราชและปีนักษัตรที่ถูกต้องสอดคล้องกันจึงเป็น ม.ศ. 1400 ซึ่งตรงกับปีจอ สรุปคือ ตัว เลข ม.ศ. ที่แท้จริงปรากฏใน

บานแผนกกฎหมายศักดิ์คินาทั้งสองฉบับก่อนที่จะมีการชำระกฎหมายโดยรัชกาลที่ 1
คือ ม.ศ. 1398 จอ แทอาลักษณ์คัลลอคณิกเขิน ม.ศ. 1298 จอ ส่วน ม.ศ.
ที่ถูกของสอดคลองกับนักษัตริคือ ม.ศ. 1400 ปีจอ

กรณีเฉพาะที่สามเป็นกรณีที่ระบบศักราชในบานแผนกไม่สมบูรณ์แต่ทราบ
แน่นอนว่าเป็นมหาศักราช คือบานแผนกที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะรับฟ้องซึ่งลง
ม.ศ. 1591 ไม่มีปีนักษัตริ เนื่องจากว่าบรรดามหาศักราชที่ปรากฏในบานแผนก
กฎหมายจะคลาดเคลื่อนไป 2 ปี ทั้งนี้จึงนำที่จะสันนิษฐานว่า ม.ศ. 1591 นี้
คลาดเคลื่อนสองปีควยเช่นเดียวกันจึงต้องเลื่อนเลขศักราชขึ้นไปอีก 2 ปี (เพราะ
ม.ศ. ที่คลาดเคลื่อนนั้นน้อยกว่า ม.ศ. ที่ถูกต้อง 2 ปี จึงต้องเลื่อนขึ้นไป) ทั้งนี้
ม.ศ. 1593 จึงเป็น ม.ศ. ที่ถูกต้องและเมื่อตรวจสอบปีนักษัตริแล้ว ม.ศ. 1593
ตรงกับปีกุน จากเหตุผลนี้ทำให้ทราบว่าปีนักษัตริที่ไม่ปรากฏในบานแผนกนั้นต้อง
เป็นปีกุน และเนื่องควยปี ม.ศ. 1591 ที่ปรากฏในบานแผนกนั้นตรงกับปีระกา
เพราะฉะนั้นเห็นได้ว่าทั้ง เลขศักราชและนักษัตริของบานแผนกนั้นคลาดเคลื่อนจาก
ปีศักราชและนักษัตริที่แท้จริง 2 ปี สรุปคือศักราชที่ปรากฏในบานแผนกลักษณะรับฟ้อง
คือ 1591 กุน (ซึ่งอาลักษณ์คัลลอคณิกเขินนักษัตริกุนตกไป) ส่วน ม.ศ. ที่ถูกต้องคือ ม.ศ.
1593 ปีกุน

ดังนั้นจะขอสรุปมหาศักราชที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมายทั้ง 16 บานแผนก
ที่ไ้ตรวจแล้ว ดังนี้

มหาศักราชในบานแผนกกฎหมาย-ชื่อกฎหมาย	ศักราชที่ถูกต้อง	หมายเหตุ
1263 มะแม (ลักษณะเบ็คเสร์จ)	1265	ตรวจสอบแบบเคลื่อน 2 ปี
		มะแม (พ.ศ. 1887)
1267 กุญ (ลักษณะทาส)	1269	กุน (พ.ศ. 1891) "
1359 มะแม (ลักษณะทาส)	1361	มะแม "
		(พ.ศ. 1983)
1369 สัปสัง (มะเส็ง) (วิวาท)	1371	มะเส็ง "
		(พ.ศ. 1993)

มหาศักราชในขานแผนกกฎหมาย-ชื่อกฎหมาย		ศักราชที่ถูกต้อง	หมายเหตุ
1373	กุกกุฎ (ระกา) (ขบดศึก)	1375	ตรวจสอบแบบเคลื่อน 2 ปี ระกา (พ.ศ. 1997)
1374	จอ (ขบดศึก)	1376	จอ " (พ.ศ. 1998)
1387	กุก (ลักษณะทาส)	1389	กุก " (พ.ศ. 2011)
1544	ชวก (พระธรรมบัญญัติ)	1546	ชวก " (พ.ศ. 2168)
1555	กุก (ธรรมบัญญัติ)	1557	กุก " (พ.ศ. 2179)
1555	ศุกกร (อุชรวณ)	1557	กุก " (พ.ศ. 2179)
1557	ณ (ลักษณะทาส)	1559	กุก " (พ.ศ. 2181)
1565	กุกกุฎ (ระกา) (เบ็คเสร์จ)	1567	ระกา " (พ.ศ. 2189)
1591	(กุก) (รับฟ้อง)	1593	กุก ตรวจสอบแบบเฉพาะกรณี (พ.ศ. 2215)
1278	ชวก (กุกนี้)	1270	ชวก " (พ.ศ. 1892)
1298	สุนัก (จอ) (ศักคินาพลเวือน)	1398	จอ " (พ.ศ. 2022)
1298	สุนัก (จอ) (ศักคินาทหารหัวเมือง)	1398	จอ " (พ.ศ. 2022)

การตรวจสอบขานแผนกกฎหมายที่เป็นจุดศักราช ขานแผนกที่เป็นจุดศักราช มีทั้งหมด 12 แห่ง ปรากฏอยู่ในกฎมณฑลเทียบบาล 1 แห่ง พรหมศักคิ 1 แห่ง ลักษณะ ขานแผนก 5 แห่ง อุชรวณ 1 แห่ง ยัวเมีย 1 แห่ง เบ็คเสร์จ 1 แห่ง ขบดศึก 2 แห่ง

จุลศักราชทั้ง 12 แห่ง ศักราชและนักษัตรสอคล้องตรงกัน 7 แห่ง และมีอยู่ 5 แห่งที่คลาดเคลื่อน แยกไคคือคลาดเคลื่อน 2 ปี 2 แห่ง คลาดเคลื่อน 3 ปี 2 แห่ง และคลาดเคลื่อน 4 ปี 1 แห่ง ทั้งนี้ปัญหาจึงอยู่ที่จะต้องอธิบายการคลาดเคลื่อนของจุลศักราชทั้ง 5 แห่งให้ไค ในการอธิบายจะแยกอธิบายเป็นกรณีเฉพาะไป เนื่องด้วยแต่ละกรณีก็มีความซับซ้อนและปัญหาที่ต่างออกไป

กรณีแรก จ.ศ. ที่คลาดเคลื่อน 2 ปีที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมายเชียรบาลโดยลงศักราชไว้ 720 ปีชวค ตัวเลขศักราชดังกล่าวนี้ควรเป็น จ.ศ. เมื่อตรวจสอบแล้ว จ.ศ. 720 ตรงกับปีจอไม่ใช่มะเมียศักราชจึงคลาดเคลื่อน 2 ปี การคลาดเคลื่อนของศักราช 2 ปีเช่นนี้ทำให้เห็นว่า จ.ศ. 720 ที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมายเชียรบาลคงถูกแปลงจาก ม.ศ. มาเป็น จ.ศ. เลยทำให้เลขศักราชยังคงคลาดเคลื่อนกับนักษัตร 2 ปี เช่นเดียวกับมหาศักราชที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมายอื่น ๆ เป็นส่วนหนึ่ง อีกทั้งจุลศักราชที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมายมีความถูกต้องควยไม่ปรากฏว่า จ.ศ. ในกฎหมายมีการคลาดเคลื่อนดังจะตรวจสอบไคจากบรรดาจุลศักราชที่ปรากฏอยู่ในลักษณะบานแผนกและพระราชกำหนดเก่าและใหม่ กฎ 36 ขอ กฎพระสงฆลวณแล้วแต่มีความถูกต้องทั้งสิ้น และอีกประการหนึ่งคือ เชื่อกันว่ากฎหมายเชียรบาลตั้งขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ (เพราะปรากฏพระนามบรมไตรโลกนาถในบานแผนกกฎหมายเชียรบาล) ในสมัยนี้จุลศักราชไม่ปรากฏว่าจุลศักราชเป็นที่นิยมใช้ในทางราชการของราชสำนักอยุธยา ควยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดย่อมเชื่อไคอย่างแน่นอนว่า จ.ศ. 720 ชวค ที่ปรากฏนั้นเป็นการแปลงมาจากมหาศักราชอย่างแน่นอน และมหาศักราช (ที่เคยปรากฏในบานแผนกกฎหมายเชียรบาล) นี้ก็ถูกทำให้คลาดเคลื่อนไป 2 ปีเมื่อคราวพระเจ้าปราสาททองลงศักราช พอถึงการชำระกฎหมายในครั้งหลัง ๆ อาจเป็นสมัยรัชกาลที่ 1 ที่ได้ทำการแปลงจากมหาศักราชมาเป็นจุลศักราช สมเด็จพระยาตากวางฯ ทรงเสนอว่าตราขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลกนาถเมื่อจุลศักราช 820 ปีชวค (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เลม 1 2516 : 697-718) ส่วน Wyatt เสนอว่าศักราชทั้ง 2 เริ่มในบานแผนกกฎหมายเชียรบาลเป็นศักราชจุฬามณี 1280 แต่เนื่องจากเกิดการสับสนคิดว่าเป็นมหาศักราช จึงใช้เกณฑ์ 560 เพื่อแปลงเป็น จ.ศ. ทำให้ไคศักราช 720 ปีจอ (1280-560) ทำให้ปีนักษัตรคลาดเคลื่อนจากที่ปรากฏใน

บานแผนกไป 2 ปี (บานแผนกเป็นปีชวค) แต่ถ้าใช้ 450 ลบ 1280 แล้วจะได้
 จ.ศ. 830 ตรงกับปีชวคพอดี ดังนั้นศักราชดั้งเดิมในบานแผนกจึงควร เป็นจุฬามณี
 (Wyatt 1967 : 279-290) ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ๆ ว่า
 ศักราชจุฬามณีไม่มีใช้ในกฎหมายเก่าไทย ข้อเสนอของ Wyatt จึงไม่อาจที่จะ
 ยอมรับได้ ผู้เขียนเห็นว่าศักราชในบานแผนกดั้งเดิมเป็น ม.ศ. ซึ่งได้คลาดเคลื่อน
 ไป 2 ปี ดังนั้นเมื่อมีการแปลงเป็นจุลศักราชจึงทำให้จุลศักราชนั้นคลาดเคลื่อน
 ตามไป 2 ปีด้วยเช่นเดียวกัน เมื่อใช้เกณฑ์ 560 บวก 720 ผลที่ได้คือ ม.ศ.
 1280 ตรงกับปีจอ ตัวเลข 1280 นี้จึงเป็นตัวเลขศักราชในบานแผนกกฎหมาย
 บาลก่อนที่จะมีการแปลงเป็นจ.ศ. ซึ่งศักราชดังกล่าวนี้คลาดเคลื่อนกับปีนักษัตรที่
 เป็นจริงไป 2 ปี (คือในบานแผนกดังว่าชวค) เพราะฉะนั้นเมื่อต้องการทราบ
 ศักราชที่แท้จริงจึงต้องบวกอีกสองปี ม.ศ. ที่ได้จึงเป็น 1282 ปีชวค ดังนั้นถ้า
 พิจารณาเฉพาะระบบการตรวจสอบศักราชตามที่กล่าวมาแล้วจะได้ผลยุติตามการ
 อธิบายข้างบนนี้ แต่เนื่องจากศักราชที่ตรวจสอบได้นั้นทำให้อายุของกฎหมายเถียรบาล
 ขึ้นไปถึงสมัยพระรามาธิบดีที่ 1 ทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกับพระนามที่ปรากฏใน
 บานแผนกซึ่งใช้ว่า "รามาธิบดีบรมไตรโลกนาถ" อันเชื่อกันว่าพระนามนี้เป็น
 พระนามของพระบรมไตรโลกนาถที่ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 1991-2031 หรือ
 ระหว่าง ม.ศ. 1370-1410 หรือ จ.ศ. 810-850 เวลาห่างกันถึง 130 ปี
 ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ยุ่งยากและซับซ้อนมากผู้เขียนได้ทำการตรวจสอบเพื่อหาศักราชที่
 ถูกต้องของกฎหมายเถียรบาลด้วยการยึดหลักฐานพื้นฐานว่า จ.ศ. 720 นั้นแปลงมา
 จาก ม.ศ. 1280 (อันเป็น ม.ศ. ที่คลาดเคลื่อน 2 ปีซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของ
 ม.ศ. ในบานแผนกกฎหมาย) แต่เนื่องจากศักราชดังกล่าวตรงกับสมัยพระรามา-
 ธิบดีที่ 1 อันเป็นระยะเวลาก่อนสมัยพระบรมไตรโลกนาถถึงกว่าร้อยปี ทำให้ต้อง
 สันนิษฐานว่าตัวเลขศักราชเดิม (ม.ศ.) หรือไม่กี่ตัวเลขศักราชที่แปลงใหม่ (จุล
 ศักราช) เกิดการคลาดเคลื่อนด้วยการคัดลอก ม.ศ. ที่ตรงกับปีชวคที่อยู่ในสมัย
 พระบรมไตรโลกนาถคือ ม.ศ. 1378 , 1390 , 1402 , ตรงกับ จ.ศ. 818 ,
 830 , 842 ตามลำดับ เพื่อให้สอดคล้องกับการคลาดเคลื่อน 2 ปีจึงต้องลบออก
 2 ปีทั้งหมด ดังนั้นจึงได้ ม.ศ. 1376 , 1388 , 1400 (ปีจอ) และ จ.ศ.
 816 , 828 , 840 (จอ) ตามลำดับ เมื่อนำมาตรวจสอบกับ ม.ศ. 1280 (จอ)

และ จ.ศ. 720 (จอ) ม.ศ. 1376 ตัวเลขไม่ตรงกับ 1280 ถึง 3 ตัว ส่วน
 ม.ศ. 1388 , 1400 ตัวเลขไม่ตรงกับ 1280 ถึง 2 ตัว ส่วน จ.ศ. 816 ตัว
 เลขไม่ตรงกับ 720 ทั้ง 3 ตัว และ จ.ศ. 828 , 840 ตัวเลขไม่ตรงกับ 720
 สองตัว เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการที่จะกล่าวว่าคุณลักษณะที่ทำการคัดลอกนั้นคัดตัวเลข
 ผิดไปมากกว่า 1 ตัวมีทางเป็นไปได้ไคน้อยมาก การที่จะสันนิษฐานว่า ม.ศ. หรือ
 จ.ศ. ใด ตัวใดตัวหนึ่งคือศักราชที่แท้จริงนั้นจึงไม่อาจทำได้ง่ายนักเพราะความ
 เป็นไปไคน้อยทำให้ข้อสันนิษฐานมีความน่าเชื่อถือน้อยลงตามไปด้วย แต่ถ้าให้ผู้
 เขียนเลือกเอาไว้ชั้นหนึ่งก่อน เมื่อพบหลักฐานมั่นคงแล้วค่อยแก้ไขให้ถูกต้องในภาย
 หน้า ผู้เขียนก็จะขอเลือกว่าการคัดลอกตัวเลขศักราชผิดพลาดไปนั้นน่าที่จะเกิดขึ้น
 ในสมัยของพระเจ้าปราสาททอง (เนื่องด้วยทรงทำให้ ม.ศ. ในบานแผนกกฎหมาย
 คลาดเคลื่อนไป 2 ปี) หรืออาจจะเป็นรัชกาลอื่น ๆ ที่ได้ชำระหรือมีการคัดลอก
 กฎหมาย แต่ต้องเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการแปลง ม.ศ. ในบานแผนกเป็น จ.ศ. หรือ
 ต้องเกิดขึ้นก่อนการชำระกฎหมายของรัชกาลที่ 1 ด้วยเงื่อนไขที่กล่าวนี้ ม.ศ.
 1388 และ ม.ศ. 1400 มีความเป็นไปได้มากกว่า ม.ศ. 1376 (ซึ่งตัวเลข
 ศักราชผิดไปถึง 3 ตัว) ม.ศ. 1388 หรือ ม.ศ. 1400 ถูกคัดลอกผิดเป็น 1280
 ต่อมาเมื่อครั้งมีการแปลงมหาศักราชเป็นจุลศักราช เมื่อไซเลขต์ 560 (อันเป็น
 เลขที่ปกติที่มหาศักราชและจุลศักราชต่างกัน) มาลบออกจาก 1280 จึงได้ 720
 ดังปรากฏในบานแผนกกฎหมายเทียบบาลเมื่อมีการชำระกฎหมายครั้งสุดท้ายในสมัย
 รัชกาลที่ 1

กรณีที่สอง จ.ศ. ที่คลาดเคลื่อน 2 ปีปรากฏอยู่ในลักษณะอุรุพงษ์ศักราช
 1152 ปีออก เป็นจุลศักราช แต่เมื่อตรวจปีนักษัตรแล้วตรงกับ ปีจอไม่ใช่ปีวอก
 เห็นได้ทันทีว่าศักราชกับนักษัตรคลาดเคลื่อน 2 ปี ทำให้คล้ายกับจะเป็น ม.ศ. ที่
 คลาดเคลื่อน (2 ปีเช่นเดียวกัน) แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วไม่ใช่มหาศักราช
 อย่างแน่นอน เพราะมหาศักราชที่คลาดเคลื่อน 2 ปีนั้น ปีนักษัตรที่ปรากฏในบาน
 แผนกจะต้องอยู่ในลำดับก่อนปีนักษัตรที่ได้จากการตรวจตัวเลขศักราช แต่ในลักษณะ
 อุรุพงษ์ปรากฏว่าตรงกันข้ามคือนักษัตรในบานแผนกเป็นปีวอก ส่วนนักษัตรที่คำนวณได้
 ตามเลขศักราช (1152) คือปีจอ ซึ่งลำดับนักษัตรที่ปรากฏในบานแผนก (ปีวอก)
 เห็นได้ชัดว่าต่างไปจากระบบ ม.ศ. ที่คลาดเคลื่อน 2 ปี ดังนั้น 1152 ใน

บานแผนกอุรรมันนั้นต้องเป็นจุลศักราชอย่างแน่นอน เมื่อต้องการทราบศักราชที่แท้จริงก็ให้ยี่คนักษักรในบานแผนกเป็นหลักคือปีวอก จ.ศ. ที่ตรงกับปีวอกและใกล้เคียง 1152 มากที่สุดก็คือ จ.ศ. 1150 ปีวอก ศักราชนี้เป็นศักราชในสมัยรัชกาลที่ 1 ตรงกับ พ.ศ. 2333/4

กรณีที่สาม จ.ศ. ที่คลาดเคลื่อน 3 ปีปรากฏอยู่ในบานแผนกลักษณะขบดศึก ลงศักราช 955 ปีชลา ตัวเลขศักราชสามตัวเชื่อได้ว่าเป็นจุลศักราช เมื่อตรวจสอบแล้ว จ.ศ. 955 เป็นปีมะเส็งไม่ใช่ปีชลา ถ้าเป็นปีชลาของตรงกับ จ.ศ. 952 หรือ จ.ศ. 964 อันเป็นปีชลาที่ใกล้ที่สุด เมื่อพิจารณาเลขท้ายของศักราช ซึ่งเป็นเลข 5 เทียบกับปีนักษักรซึ่งเป็นชลา (ตามบานแผนก) จะทราบได้ทันทีว่าเป็นไปไม่ใดที่เลขท้ายศกที่เป็นคี่จะตรงกับนักษักรที่เป็นคี่เป็นการผิด หลักเกณฑ์ทั่วไปที่เลขท้ายศกที่เป็นคี่จะต้องมีนักษักรที่เป็นคู่และเลขท้ายศกที่มีนักษักรที่คู่กับเป็นคี่ การผิดคลาดคั่งที่ว่านี้อธิบายได้ว่าเป็นจุลศักราชที่มีปีนักษักรกับเลขท้ายศก ผิดกฎเกณฑ์ปกติอันเป็นร่องรอยให้เห็นถึงคราวลงศักราชของพระเจ้าปราสาททอง ที่เอา จ.ศ. 1000 เป็นปีกุน ซึ่งตามความเป็นจริง จ.ศ. 1000 เป็นปีชลา เป็นการเลื่อนลง 3 ปีคือเลื่อนลงจากปีชลาไปเป็นปีกุน เพราะฉะนั้น จ.ศ. 955 ชลาในบานแผนกขบดศึกตัวเลขศักราชจึงถูกต้อง แต่ปีนักษักรผิดต้องเลื่อนขึ้นไป 3 ปีตรงกับปีมะเส็ง สาเหตุที่เลื่อนขึ้นแทนที่จะเลื่อนลงเป็นเพราะศักราชเดิมเป็น จ.ศ. 955 มะเส็ง เมื่อมีการเลื่อนปีนักษักรเป็นชลาจึงเป็นการเลื่อนลง แต่เมื่อปรากฏในบานแผนกเป็น 955 ชลา (ซึ่งผิด) เมื่อต้องการทำให้ถูกต้องเหมือนเดิมก็ต้องเลื่อนขึ้นไป 3 ปีหาปีมะเส็งจึงจะได้ปีนักษักรที่ถูกต้องอย่างแท้จริง ดังนั้น จ.ศ. 955 มะเส็ง

กรณีที่สี่ จ.ศ. ที่คลาดเคลื่อน 3 ปีปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมายลักษณะ เบ็ดเสร็จลงศักราช 1146 มะแม มีลักษณะเช่นเดียวกับกรณีที่สาม คือ เลขท้ายศก (เลข 6) กับนักษักร (มะแม) ใช้ผิดกฎเกณฑ์ คือ เลขท้ายศกเป็นคู่จะต้องมีนักษักรเป็นคี่ แต่ปรากฏว่าเลขท้ายศกและนักษักรล้วนเป็นเลขคู่ ดังนั้นนักษักรที่แท้จริงต้องเลื่อนขึ้นไป 3 ปี คือจากมะแม ไปเป็น จอ แต่ในกรณีที่สี่มีการเลื่อนนักษักรกลับไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์คือแทนที่จะเลื่อนขึ้นกลับต้องเลื่อนลง 3 ปีจึงจะเป็นปีมะโรง

อันเป็นนักษัตริย์ที่ถูกต้องของ จ.ศ. 1146 การเลื่อนที่ตรงกันข้ามเช่นนี้แสดงให้
เห็นว่าไม่ใช่กรณีเกณฑ์ศกศัวยกับนักษัตริย์ของสอดคล้องกัน แต่กลายเป็นเรื่อง
การคัดลอกตัวเลขศักราชผิดพลาด ทั้งนี้การตรวจสอบหาศักราชที่ถูกต้องจึงต้อง
ยึดปีนักษัตริย์เป็นหลักในที่นี้คือ ปีมะแม จ.ศ. ที่ใกล้เคียงกับ 1146 ที่ตรงกับปีมะแม
คือ จ.ศ. 1149 มะแม ทั้งนี้จึงเป็นการคัดลอกผิดจากเลข 6 เป็นเลข 9 จ.ศ.
1149 มะแมตรงกับ พ.ศ. 2331 ในสมัยรัชกาลที่ 1

กรณีที่ว่า จ.ศ. ที่คลาดเคลื่อน 4 ปี ปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมาย
ลักษณะพระมหากษัตริย์ศักราช 955 ระกา เมื่อตรวจสอบแล้ว จ.ศ. 955 ตรงกับ
ปีมะเส็งไม่ใช่ปีระกาตามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย น่าเชื่อได้ว่าเป็นการ
คัดลอกตัวเลขศักราชผิด ทั้งนี้จึงต้องยึดเอาปีนักษัตริย์คือ ระกาเป็นหลักในการ
ตรวจสอบ ปีระกาที่ใกล้เคียงที่สุดคือ จ.ศ. 959 อาลักษณ์ที่ทำการคัดลอกได้คัด
ผิดจาก จ.ศ. 959 ระกา เป็น จ.ศ. 955 ระกา อยู่ในรัชกาลพระนเรศวร
แต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเสนาว่าเป็น จ.ศ. 995 ระกาอยู่ในรัชกาล
พระเจ้าปราสาททอง เมื่อพิจารณาจากพระนามในบานแผนกและสาระในกฎหมาย
แล้วเป็นไปได้ที่ลักษณะพระมหากษัตริย์อาจตราขึ้นในสมัยพระนเรศวรก็ปราสาททอง เป็น
ได้ทั้งสองรัชกาล

สรุปบานแผนกที่เป็นจุลศักราช มีทั้งหมด 12 บานแผนก ซึ่งได้ทำการ
ตรวจสอบแล้วดังนี้

จุลศักราชในบานแผนก-ชื่อกฎหมาย	ศักราชที่ถูกต้อง	หมายเหตุ
1052 มะเมีย (ลักษณะบานแผนก)	1052 มะเมีย (พ.ศ. 2234)	-
1084 ชาล (")	1084 ชาล (พ.ศ. 2266)	-
1086 มะโรง (")	1086 มะโรง (พ.ศ. 2268)	-
1093 กุน (")	1093 กุน (พ.ศ. 2275)	-

จุลศักราชในบานแผนก-ชื่อกฎหมาย	ศักราชที่ถูกต้อง	หมายเหตุ
1095 ฉลุ (ลักษณะบานแผนก)	1095 ฉลุ (พ.ศ. 2277)	-
1166 ชวก (ตัวเมีย)	1166 ชวก (พ.ศ. 2348)	-
796 พยัค (ชาน)(กบฏศึก)	796 ชาน (พ.ศ. 1978)	-
720 ชวก (กฎหมายเทียบบาล)	830 หรือ 842 ตรงกับ ม.ศ. 1390 หรือ 1402 (พ.ศ. 2012 หรือ พ.ศ. 2024)	เดิมเป็น ม.ศ. และคัดลอกผิด เป็น 1280 เมื่อ แปลงเป็น จ.ศ. 720 จึงคลาด เคลื่อน
1152 วอก (อูธรรม)	1150 วอก (พ.ศ. 2332)	คัดลอกผิด
955 พยัค (ชาน) (กบฏศึก)	955 มะเส็ง (พ.ศ. 2137)	นักยัตกรคลาด เคลื่อน 3 ปี
1146 มะแม (เบ็ดเสร์จ)	1149 มะแม (พ.ศ. 2331)	คัดลอกศักราช ผิด
955 ระกา (พรหมศักดิ์)	959 หรือ 955 ระกา (พ.ศ. 2142 หรือ พ.ศ. 2177)	คัดลอกเลข ศักราชผิด

การตรวจสอบบานแผนกกฎหมายที่ไม่สมบูรณ์ บานแผนกกฎหมายที่ไม่สมบูรณ์หมายถึงบานแผนกกฎหมายที่ระบบศักราชบกพร่อง เช่นมีเฉพาะวัน เดือนข้างขึ้นข้างแรม แต่ไม่มีเลขศักราช หรือมีวันเดือนปีนักยัตกรและชื่อศก แต่ไม่มีเลขศักราช ทำให้ไม่สามารถทราบวันเวลาที่ออกกฎหมายนั้นได้ นอกจากนั้นยังรวมถึงบานแผนกที่ปรากฏพระนามกษัตริย์แต่ไม่ปรากฏวันเวลา บานแผนกที่มีลักษณะที่ไม่สมบูรณ์นี้มีอยู่ด้วยกัน 10 บานแผนก โดยแยกอยู่ในกฎหมายลักษณะต่าง ๆ คือ

ในลักษณะพรมศักดิ์ 1 แห่ง ในศักดิ์นาพลเรือน 1 แห่ง ละครลาการ 1 แห่ง
ลักษณะ เบ็คเสร์จ 2 แห่ง ลักษณะอาญาหลวง 4 แห่ง และในลักษณะกบฏศึก 1 แห่ง
ขอแสดงรายละเอียดดังนี้

- (ก) พรมศักดิ์ วันที่ 5⁶ คำจอนักสัตว์ออกศก ออกพระสารประเสริฐ
รับพระราชโองการ. . . แต่ศักดิ์นา
150 ลงมาถึงนา 5 ไร่. . . (กฎ
หมายตราสามดวง เล่ม 1 2515 :
214)
- (ข) ศักดินาพลเรือน วันที่ 6⁹ คำปีระกานักสัตว์อรรฐศก ถวายพระศรี
มะโหสถรับราชโองการใส่เกล้าฯ สั่ง
ว่า คนเรวเคียรตราในกรมมหาคไทย
พระราชทานชื่อไว้. . . (กฎหมาย
ตราสามดวง เล่ม 1 2515 : 227)
- (ค) ละครลาการ สุภมัสศ 155 ศกชวคนักสัตว์กาลบักษเนาจะมี
กฤษณีจันทวาระ พระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ
พระพุทธิเจ้าอยู่หัวเสด็จในพระที่นั่ง
มงกุฎทิมาณถานบูรพาพิมุขไพชนมหา
ปราสาท มีพระราชโองการตรัสแก่
พรตสารประเสริฐ. . . (กฎหมาย
ตราสามดวง เล่ม 2 2515 : 159)
- (ง) เบ็คเสร์จ วันที่ 5⁵ คำจอนักสัตว์ครีนิศก พระบรมมหา
จักรพรรดิราชาธิราชบรมพิศรพระ
พุทธิเจ้าอยู่หัวเสด็จในพระที่นั่งพระ
โรงทอง จึงพระสุภาวະคีศรีมลชาकु
ราชแลนวยทอาราชบัณฑิตนายสามชลา
เสมียน. . . (กฎหมายตราสามดวง
เล่ม 3 2506 : 111)

- (จ) เบ็คเสร์จ วันพฤหัสบดี เดือนแปด ขึ้นเก้าค่ำ ปีมเสง นักษัตร
 เอกศก สมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าอยู่หัว
 มีพระราชบัญญัติ . . . ขุนศรีภูมิปริชา
 ไทกฎเกณฑ์การไว้คังนี้ . . . (กฎหมาย
 ตราสามดวง เล่ม 3 2506 : 161)
- (ฉ) อาญาหลวง อนึ่ง สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว พระ
 บรมไตรโลกนาถเจ้า พระองค์ทรงสถิต
 ในพระที่นั่งจักรมุกขมณฑปปราสาท มีพระ
 ราชโองการตรัสสั่งแก่ขุนจาแสนศรี
 องค์ศรีสมุหนายก . . . (กฎหมายตรา
 สามดวง เล่ม 4 2505 : 74)
- (ช) " วันพระฤกษ์ศกเดือนห้า แรมสิบค่ำจอนักษัตรศรี
 นิสิตพระมหาจักรพรรดิศรวรรณมิกะ
 มหาราชาราชพระเจ้าอยู่หัวเสด็จใน
 ท้องพระโรงทอง จึงคำตรัสสั่งพระ
 สุภาวดีศรีมณฑลราช . . . นาย
 สามชวาง . . . (กฎหมายตราสามดวง
 เล่ม 4 2505 : 79)
- (ซ) " วันพฤหัสบดีขึ้นสิบเอ็ดขึ้นสามค่ำขุนนักษัตรโทศกขุน
 สัพดารราชเสนาบดี . . . (กฎหมาย
 ตราสามดวง เล่ม 4 2505 : 89)
- (ด) " วันอาทิตย์เดือนแปดขึ้นสิบสามค่ำ มโรงนักษัตร
 โทศก สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้า
 อยู่หัว . . . โดยทักษิณาพิมุขมังกคลา
 วิเสต . . . ควบนายแวงทั้งหลาย
 เป็นยุกรับครแห่งเมืองทั้งหลาย คือ
 เมืองศรีสัชณาไลย เมืองสุโขทัย เมือง
 กำแพงเพชร เมืองพิษณุโลก . . .

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 4 2505

: 98)

(๗) กบฏศึก

วันพฤหัสบดี เดือนแปดขึ้น เก้าค่ำ เสง่นักสัทว เอกศก สมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าอยู่หัวมี พระบันทูลคำรัสแก่ขุนศรีภริปริชา . . .

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 4 2505

: 159)

บานแผนกที่ไม่สมบูรณ์ทั้ง 10 แห่ง มีอยู่จำนวน 8 แห่งที่ไม่มีตัวเลข ศักราช มีเพียงวันเดือน ข้างขึ้นข้างแรม นักษัตริและชื่อศก แต่ที่จักไว้ในประเภท บานแผนกที่ไม่สมบูรณ์ก็ เพราะตัวเลขศักราชขาดไปหลักหนึ่งทำให้ไม่ทราบปีศักราช ที่แท้จริง บานแผนกดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในลักษณะตระลาการ อีก 1 แห่งไม่ ปรากฏทั้ง เลขศักราช วันเดือนปี นักษัตริและชื่อศก ปรากฏแต่พระนามกษัตริย์ที่ทรง ตั้งกฎหมายเท่านั้น บานแผนกดังกล่าวอยู่ในลักษณะเบ็คเสร์จ

การที่บานแผนกดังกล่าวนี้ขาดตัวเลขศักราชเกือบทั้งหมดทำให้ไม่อาจ ที่จะวิเคราะห์หรือทำการตรวจสอบความถูกต้องของระบบศักราช อาศัยกฎหมาย ความขานแผนกจึงไม่มีความแน่นอน แต่อย่างไรก็มีขานแผนกบางอันที่สามารถจะ กำหนดขอบเขตได้อย่างกว้าง ๆ เป็นรัชกาลหรือเป็นยุคสมัยอย่างกว้าง ๆ สิ่งที่ยูเขียน จะเสนอต่อไปนี้จึง เป็นเพียงการคาดคะเนความเป็นไปได้ในลักษณะ เป็นขอ เสนอ : เบื้องต้นไว้ก่อนเท่านั้น

บานแผนกที่ปรากฏว่านักษัตริและชื่อศกไม่ถูกต้อง จะปรากฏอยู่ในบานแผนก (๑) (๒) (๓) และ (๔) ที่ว่าไม่ถูกต้อง คือ ตามหลักเกณฑ์แล้วนักษัตริ ที่มีลำดับเป็นคี่ (ชวค , ชาล , มะโรง , มะเมีย , รอก , จอ) ชื่อศกจะตอง เป็นคี่ (โท , จักวา , ฉอ , มะแม , ระกา , กุน) แต่ในบานแผนกทั้งห้า ที่กล่าวถึงนี้จะมีนักษัตริที่เป็นคี่และชื่อศกก็เป็นคี่ หรือมีนักษัตริเป็นคี่ชื่อศกก็เป็นคี่ การผิดกฎเกณฑ์ทั่วไปเช่นนี้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงร่องรอยการลบศักราชของพระเจ้า ปราสาททองที่เอา จ.ศ. 1000 ชาล เปลี่ยนเป็น จ.ศ. 1000 กุน ซึ่งตาม กฎเกณฑ์การลบศักราชของพระเจ้าปราสาททองครั้งนี้ นักษัตริคี่จะมีชื่อศก เป็นคี่และ

นักษัตริย์มีชื่อศก เป็นคู่ เช่นเดียวกัน ดังนั้นน่าจะกล่าวไคว่บานแผนกทั้งสี่นี้อย่างน้อยที่สุด
 ของมีอายุอยู่ในรัชกาลของพระเจ้าปราสาททองอย่างแน่นอนหรืออาจจะเป็นกฎหมายก่อน
 หน้านั้น เพียงแต่ถูกชำระแก้ไขศักราชในสมัยพระเจ้าปราสาททอง นอกจากจะกำหนด
 อายุไคว่อย่างกว้าง ๆ ตามที่ผู้เขียนได้เสนอแล้วนั้น บานแผนกทั้งห้านี้ยังมีบางอันที่เรา
 สามารถกำหนดเวลาตั้งกฎหมายให้แคบลงไปได้อีก เนื่องจากว่ามีรายละเอียดเป็นเฉพาะ
 พิเศษที่อาจทำให้เป็นช่องทางในการสันนิษฐาน ในบานแผนก (ข) ลักษณะศักราช -
 พลเรือน กล่าวถึงกรมมหาดไทย ซึ่งควรเป็นกรมที่จัดตั้งขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ
 ก็น่าจะเป็นสมัยหลังลงมาจนถึงรัชกาลพระเจ้าปราสาททอง ในบานแผนก (ง) ลักษณะ
 เบ็ญเสด็จ ปรากฏพระนามพระบรมมหาจักรพรรดิเป็นสำคัญ (มีสร้อยอย่างอื่นต่อท้าย)
 ซึ่งพระนามมหาจักรพรรดิ เป็นพระนามที่ถวายพิเศษเพื่อเพิ่มเกียรติยศพระนามนี้เห็นจะ
 ถวายสมเด็จพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ราชที่ทรงมีข้างเผือกถึง 7 เชือก ใหม่นี้พระนามพิเศษว่าพระมหา
 จักรพรรดิ (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1 2516: 386 - 388)
 ถวายขอคาคะเนเช่นนี้ บานแผนก (ง) ก็น่าที่จะตั้งขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
 ซึ่งครองราชระหว่าง พ.ศ. 2091 - 2111 ในบานแผนก (ข) ลักษณะอาญาหลวงอธิบาย
 ไคว่เช่นเดียวกับ (ง) เพราะปรากฏพระนามพระมหาจักรพรรดิเป็นพระนามหลักเช่นกัน
 อีกทั้งเมื่อพิจารณาวัน เดือน และข้างขึ้นก็ใกล้เคียงกัน คือในบานแผนก (ง) นั้นเป็นวัน
 พฤหัสบดี แรม 5 ค่ำ เดือน 5 ในบานแผนก (ข) เป็นเดือน 5 แรม 10 ค่ำ วันพฤหัสบดี
 นอกจากนั้นแล้วยังปรากฏว่า เป็นจอนักษัตริย์ ครุนี้ศกเหมือนกันทั้งสองบานแผนก บานแผนก
 (ข) จึงควรที่จะตั้งขึ้นในสมัยพระมหาจักรพรรดิเช่นเดียวกัน ในบานแผนก (ข) ลักษณะ -
 อาญาหลวงปรากฏตำแหน่งขุนนางชื่อ ขุนสีพถวาราชเสนาบดี ซึ่งเป็นชื่อที่เก๋ามากในสมัยปลาย
 อยุรยาไม่ปรากฏชื่อแล้ว บานแผนก (ข) ก็คงต้องอยู่ระหว่างสมัยพระบรมไตรโลกนาถ
 จนถึงสมัยพระเจ้าปราสาททอง

ในบานแผนก (ก) มีข้อความจำกัดพระราชนัดดาแก่ บพที่ 64 จ.ศ. 1116
 ตรงกับพ.ศ. 2298 รัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ บานแผนก (ก) นี้จึงตราขึ้นในปี
 ดังกล่าว

บานแผนกที่ปรากฏว่าวัน เดือนปีนักษัตรและชื่อศกเหมือนกันหมดคือบานแผนก (จ) กับบานแผนก (ญ) อยู่ในลักษณะเบ็คเสวีจและลักษณะกบฏศึกตามลำดับ บานแผนกทั้งสองมีวันเวลาที่ตรงกันคือ "วันพฤหัสบดีเดือน 8 ขึ้น 9 ค่ำมเสงเอกศก" นอกจากนั้นแล้วในรายละเอียดอื่น ๆ ก็ตรงกันเช่นพระนามกษัตริย์และกล่าวถึงขุนศรีภูริปริชาเหมือนกันอีกด้วยและที่สำคัญที่สุดคือสาระที่เป็นบทบัญญัติของบานแผนกทั้งสองนี้ตรงกันสนิทเกือบจะคำต่อคำทั้งหมด ลักษณะที่เหมือนกันเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นชัดไ้กว่าบานแผนก (จ) กับ (ญ) เป็นบานแผนกเดียวกัน คงจะถูกนำมาสอดแทรกเข้าไปในลักษณะทั้งสอง เมื่อคราวชำระกฎหมายครั้งรัชกาลที่ 1

บานแผนกที่ไม่ปรากฏวัน เวลาทั้งหมดแต่มีรายละเอียดอื่นบางประการที่ช่วยในการวิเคราะห์อายุกฎหมายก็คือบานแผนก (ฉ) ลักษณะอาญาหลวง ซึ่งปรากฏว่ากล่าวถึงพระนามกษัตริย์ที่ทรงตั้งกฎหมายว่า พระบรมไตรโลกนาถและกล่าวถึงขุนเจ้าแสนศรีอภิศมุนายน นำเชื่อไ้กว่าบานแผนก (ฉ) นี้ตั้งขึ้นสมัยกึ่งกลาง

บานแผนก (ฉ) ลักษณะอาญาหลวงลงวันอาทิตย์ เดือนแปด ขึ้นสิบสาม ค่ำ มโรง โทศก ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ถูกต้อง รายละเอียดบางส่วนในบานแผนกทำให้สามารถกำหนดอายุกฎหมายให้แคบลงไ้เพราะกล่าวถึงตำแหน่งยุกรบัตริย์ของเมืองเหนือ เช่น เมืองพิษณุโลก สุโขทัย เป็นต้น ตำแหน่งยุกรบัตริย์ประจำเมืองพิษณุโลกถ้ามีการตั้งขึ้นก็คงจะไม่เกินสมัยพระไชยราชา เพราะเป็นครั้งแรกที่ปรากฏว่าตั้งเจ้าเมืองเป็นตำแหน่งพระยาหรือออกญา เพราะก่อนสมัยนั้นเมืองพิษณุโลกเป็นเมืองของอุปราชไม่จำเป็นต้องมีการตั้งยุกรบัตริย์ สมัยมหาจักรพรรดิตั้งพระมหาธรรมราชาเป็นอุปราชครองพิษณุโลกตำแหน่งยุกรบัตริย์ก็ไม่น่าจะมี จนกระทั่งสมัยพระมหาธรรมราชาหรือสมัยพระนเรศวรน่าจะมีการตั้งตำแหน่งยุกรบัตริย์ขึ้นใหม่ ความเห็นของผู้เขียน อายุของบานแผนก (ฉ) นี้อาจจะตั้งในสมัยพระไชยราชาหรือไม่ก็ตั้งขึ้นหลังเสียกรุงครั้งที่ 1 คือหลังปี พ.ศ. 2112

บานแผนก (ค) เป็นบานแผนกที่ไม่สมบูรณ์เพียงอันเดียวที่มีตัวเลขศักราช โดยลงไว้ศักราช 155 ชวค อาจเป็นไคทั้ง ม.ศ. หรือ พ.ศ. หรือ จ.ศ. แต่เมื่อพิจารณาเลขท้ายศักราช ซึ่งเป็น 5 (ถือว่าตัวเลข 5 ตัวสุดท้ายเป็นตัวเลขที่ถูกต้อง) กับนิกมัตร์ที่ตรงกับปีชวค (1) แล้วเห็นว่าผิดปกติจากเกณฑ์ทั่วไป ดังนั้นน่าจะจัดเขาอยู่ในศักราชประเภทที่ถูกแก้ไขเมื่อคราวลบศักราชของพระเจ้าปราสาททอง ดังนั้นจึงควรเป็น ม.ศ. หรือ จ.ศ. เท่านั้น เพราะในสมัยพระเจ้าปราสาททองไม่มีหลักฐานปรากฏว่ามี พ.ศ. ที่ปีนิกมัตร์ชื่อศกและตัวเลขท้ายศกมีการผิดปกติ ข้อมูลในขณะนี้ไม่เพียงพอที่จะสันนิษฐานเรื่องอายุของกฎหมายได้อย่างชัดเจนนัก ถ้าให้เขาเขียนก็จะขอเขาว่าตั้งขึ้นระหว่าง 2112-2199

ภาคสอง ระบบพระนามนิกมัตร์ ส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมายนอกจากระบบศักราชแล้วระบบพระนามพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่เป็นช่องทางให้เราสามารถสืบค้นถึงระยะเวลาแห่งกฎหมายนั้นได้ เพราะพระนามนิกมัตร์จะเป็นส่วนที่สนับสนุนปีศักราชที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมายว่ามีความถูกต้องและสอดคล้องกับยุคสมัย อันจะทำให้เชื่อมั่นได้ว่ากฎหมายนั้น ๆ ใ้ตราขึ้นจริงตามศักราชที่ปรากฏ

ก่อนที่จะพิจารณาดังระบบพระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย ผู้เขียนคิดว่าควรกล่าวถึงพระวินิจฉัยของกรมพระยาकारงา เกี่ยวกับวิธีเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดินของไทย ซึ่งกรมพระยาकारงา ไคทรงนิพนธ์ไว้ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาส่วนที่เป็นคำอธิบายของพระองค์ว่ามีอยู่ 5 วิธี คือ

1. พระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏ เป็นพระราชประเพณีโบราณ เมื่อทำการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ จะต้องมีการถวายพระนามพระเจ้าแผ่นดินจารึกลงในแผ่นทองถวาย เมื่อทำพิธีราชาภิเษกมักจะมีสร้อยพระนามยืดยาวมาก (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1 2516 : 386) ตัวอย่างเช่น พระนามที่จารึกอยู่ในพระสุพรรณบัฏของรัชกาลที่ 1 ซึ่งมีพระนามดังนี้

พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชา
 ธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดี ธรณินทรราชา
 รัตนากาศภาสกรวงศ์องค์บรมราชาธิเบศ ตรีภูวเนตรวรนายกคิลกรัตนราชชาติ
 อาชาวศัสมุทัยโคโรมนตสกลจักรวาฬธิเบศ สิริเบศนทรราชาธิบดี หรือ
 ทรราชาธิบดีศรีวิบูลย์คุณอัคนิษฐ ฤทธิราเมศวรมหันท บรมธรรมิกราชาธิราช
 เกโษชัย พรหมเทพาคิเทพนฤปดินทร ภูมิทรบรมราชาธิเบศโลกเชษฐวิสุทธิรัตน
 มกุฎประเทศคตมา มหาพุทธางกูรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว (พระราช
 พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2 2516 : 456 , กฎหมายตราสาม
 กวง เล่ม 1 2515 : 1)

ข้อที่นำสัง เกตุคือ พระนามตามพระสุพรรณบัฏนี้รวมเอาพระนามที่กษัตริย์อยุธยา
 ชอบใช้ชอบใช้ทั้งบรมราชาธิราช รามาธิบดี มหาจักรพรรดิ ราเมศวร พุทธางกูร
 เป็นต้น

2. พระนามพิเศษถวายเพิ่มพระเกียรติยศ ถ้าในแผ่นดินของพระเจ้า
 แผ่นดินพระองค์ใด มีเหตุการณ์เกิดขึ้นอันเป็นพระเกียรติยศพิเศษ เช่น พระเจ้า
 ช่างเผือก พระนาม พระบรมไตรโลกนาถ พระมหาจักรพรรดิ พระเจ้าทรงธรรม
 พระเจ้าปราสาททอง พระนารายณ์ เหล่านี้จะเป็นพระนามถวายพิเศษ (ดูคำ
 อธิบายอย่างละเอียดในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1 2516
 : 387-390)

3. พระนามพระเจ้าแผ่นดินที่เรียกกันในเวลาเสด็จดำรงพระชนม์อยู่นั้น
 มักเรียกเหมือนกันทุกพระองค์ คือข้าขอบขัณฑสีมา ก็เรียกพระเจ้าแผ่นดินของตนว่า
 ขุนหลวง พระเป็นเจ้า พระเจ้าอยู่หัว มิได้ออกพระนามเฉพาะพระองค์ หรือ อาจ
 เรียกพระนามตามเมือง เช่น พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา พระเจ้าหงสาวดี พระเจ้า
 อังวะ หรืออาจเรียกตามพระนามเดิม เช่น พระรวง พระยาอู่ พระเจ้ามังลอง
 เหล่านี้ล้วนเป็นคำของพวกเมืองอื่นเรียก (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา
 เล่ม 1 2516 : 390)

4. พระนามที่ปากตลาดเรียกเมื่อล่วงรัชกาลแล้วนั้น เช่น ขุนหลวง
 เทพราชา ขุนหลวงเสือ ขุนหลวงหายสระ ขุนหลวงทรงปลา ขุนหลวงบรมโกศ
 ขุนหลวงหาวัค พระที่นั่งสุริยามรินทร์ พระนามที่กล่าวนี้เกิดแต่ไม่ว่าพระนาม

พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้น ๆ ที่ล่วงรัชกาลแล้วพระองค์ใดเรียกพระนามในราชการว่าอย่างไรราษฎรก็เรียกเอาที่สำเนียงกัน (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาเล่ม 1 2516 : 390-391)

5. พระนามที่เรียกในราชการเมื่อล่วงรัชกาลไปแล้ว เกิดแต่ความจำเป็นที่คงเรียกพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ๆ ให้ปรากฏพระนามติดกัน เพราะพระนามตามพระสุพรรณบัฏมักจะเหมือนกันโดยมากจึงต้องสมมติพระนามขึ้นสำหรับเรียกเฉพาะพระองค์ พระนามพระเจ้าแผ่นดินที่ล่วงรัชกาลไปแล้ว ซึ่งสมมติเรียกกันในครั้งอยุธยา เรียกตามคนพระนามในพระสุพรรณบัฏบาง เรียกตามนามพิเศษบาง แต่โดยมากเรียกตามพระนามเดิมที่ปรากฏแก่คนทั้งหลายเมื่อก่อนที่จะโค่นขึ้นครองราชย์ เช่น พระราเมศวร พระมหินทร พระนเรศวร พระรัษฎา พระยอกฟ้า พระเชษฐา พระอาทิตย์วงศ์ เจ้าทองจัน เจ้าฟ้าชัย เหล่านี้เป็นพระนามแต่ดั้งยังเป็นลูกหลวงทั้งสิ้น พระนามที่เรียกว่า พระบรมราชา พระรามราชา พระอินทรราชา พระไชยราชา พระมหาธรรมราชา พระศรีสุธรรมราชา บรรดาที่ใช้คำว่า "ราชา" iva หายเป็นพระนามสำหรับเจ้าเมือง (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาเล่ม 1 2515 : 392-393)

วิธีการเรียกพระนามพระมหาดษัตริย์มีปรากฏอยู่ในบานแผ่นก 4 วิธี คือ พระนามตามจารึกพระสุพรรณบัฏ พระนามพิเศษถวายเพิ่มพระเกียรติยศ พระนามที่เรียกกันในเวลาที่ยังดำรงพระชนมอยู่ และพระนามที่เรียกในราชการเมื่อล่วงรัชกาลไปแล้ว ส่วนพระนามที่ใช้เรียกตามปากตลาคานั้นไม่ปรากฏว่ามีการใช้ในกฎหมาย

พระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏ มีปรากฏอยู่ในคำปรารภของรัชกาลที่ 1 ที่กล่าวถึงสาเหตุการชำระกฎหมาย ลักษณะพระนามที่ปรากฏนี้จะมีสร้อยพระนามยาวเหยียด ลักษณะการใส่พระนามและสร้อยพระนามยาว ๆ ที่ใช้อยู่ในสมัยอยุธยาปรากฏหลักฐานอยู่ในจดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2 ของบาทหลวงคาซาร์ก กล่าวไว้ว่าพระนามของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามประกอบด้วยภาษาบาลีสิบสองหรือสิบสามบรรทัด (คาซาร์ก 2519 : 188) แต่คาซาร์กไม่มีคัมภีร์เพียงแต่กล่าวถึงเท่านั้น ส่วนหลักฐานก่อนหน้าสมัยพระนารายณ์ขึ้นไปนั้น

ไม่ปรากฏหลักฐานการใช้สร้อยพระนามที่ยาว ๆ แต่หน้าที่จะสันนิษฐานว่าความนิยมของพระมหากษัตริย์ในการใช้สร้อยพระนามที่ยาว ๆ นั้น ควรที่จะเกิดขึ้นในสมัยปลาย ๆ ยุคยชา พระนามและสร้อยพระนามแบบยาว ๆ นี้ปรากฏอยู่เพียงแห่งเดียวในขานแผนกกฎหมายในตอนที่เ็นคำปรารภขึ้นคนตามทีกล่าวมาแล้ว

พระนามพิเศษถวายเพิ่มพระ เกียรติยศ พระนามที่เรียกในเวลาทีทรงมีพระชนม์อยู่และพระนามที่เรียกในทางราชการเมื่อล่วงรัชกาลแล้ว จะปรากฏรวม ๆ อยู่ในขานแผนกกฎหมายปะปนกันไป เช่น พระบาทสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถกิติลัญเป็นเจ้าเกล้าภูมณฑลสกลอาณาจักรฯ (ลักษณะกบฏศึก) สมเด็จพระเจ้ารามาริทธิศรีสุนทรจักรพรรดิราชาธิราชวราเมศวรธรรมิกราชเคโษชัยเพทศรีภูวนาธิเบศร์บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว (รับฟ้อง) จะเห็นไควาคำที่ชี้กเส้นไค้นั้นเป็นทั้งพระนามแบบเกียรติยศ แบบทีไชระหว่างรัชกาลและแบบทีไชเรียกทางราชการ เมื่อล่วงรัชกาลแล้วและอาจกล่าวไความีลักษณะ เป็นแบบพระนามตามพระสุพรรณบัฏไคว่แต่เป็นลักษณะทีสั้นกว่ามาก เมื่อเปรียบเทียบกับพระนามตามพระสุพรรณบัฏในสมัยรัตนโกสินทร์ ดังนั้นการทีปรากฏสร้อยพระนามทียืคยาวสละสลวยเสริมแต่งออกไปมากหรือยืคยาวมาก เทำไคยอมชี้ให้เห็นไคว่าสถานะของพระนามลักษณะกัังว่านี้ถูกทำขึ้นในช่วงรัตนโกสินทร์ถึงปลายยุคยชา หรืออาจจะเป็นการเพิ่มเติมเสริมแต่งจากพระนามทีเป็นของ เเก่าแก่ในสมัยคนยุคยชาทีไค การพิจารณาอย่างละเอียดและถี่ถ้วนเท่านั้นจึงจะทำได้สามารถแยกไคว่าพระนามในลักษณะต่าง ๆ ทีกล่าวมานี้ส่วนไคเป็นของ เเก่าส่วนไคเป็นของใหม่และแต่ละส่วนนั้น ๆ ไคไคกันอยู่ในยุคโคสมัยไค การพิจารณาเช่นนี้จะเป็นการช่วยในการตรวจสอบความสอดคล้องของศักราชในขานแผนกกฎหมายว่ามีความถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงไค

พระนามทีปรากฏในขานแผนกกฎหมายมี 53 ขานแผนกจากจำนวนทั้งหมด 56 ขานแผนก ส่วนใหญ่ทีสุดแล้วพระนามในขานแผนกกฎหมายถือไคว่ามีลักษณะเดียวกับพระนามทีจารึกในพระสุพรรณบัฏ ต่างกันแต่ว่าพระนามในขานแผนกกฎหมายนั้นจะมีสร้อยพระนามทีสั้นกว่ามาก พระนามทีปรากฏในขานแผนกกฎหมายถือ เป็นพระนามทางราชการเหมือนกับพระนามในพระสุพรรณบัฏ ดังนั้นพระเจ้าแผ่นดินทุก ๆ พระองค์จึงใช้พระนาม (ราชการ) เหมือน ๆ กัน เมื่อล่วงไป

หลาย ๆ รัชกาลทำให้เกิดความสับสนยากลำบากในการที่จะรู้ว่าพระนามที่ใช้
 เหมือน ๆ กันนั้นหมายถึงพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ไหนแน่ จึงเกิดความจำเป็นที่
 ต้องเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ๆ ให้ปรากฏพระนามติดกันออกไป
 ก็จะเห็นได้จากพระนามในบานแผนกกฎหมายมีทั้งพระนามที่ใช้ในทางราชการที่
 เหมือน ๆ กัน เช่น ในกฎหมายหมายเลข 1 , 4 , 5 เป็นต้น (หมายเลขของ
 บานแผนกกฎหมายมีรายละเอียดในตารางสรุปท้ายภาคผนวก) ซึ่งพระนามรามาริบัติ
 ขึ้นต้นเหมือนกันหมด หรือในกฎหมายตั้งแต่หมายเลข 27 ถึง 38 ใช้พระนาม
 เอกาทศรฐอิศวรบรมนารถบรมบพิตร เหมือนกันหมด นอกจากนี้ยังมีบานแผนก
 กฎหมายอีกจำนวนหนึ่งที่ปรากฏพระนามเป็นแบบพระนามที่เรียกกันในเวลาเสด็จ
 ดำรงพระชนม์อยู่ คือ ใชว่า สมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว (หมายเลข
 2 , ๖) หรือ พระบาทสมเด็จพระบรมนารถบพิตรแล้วคอยสรวอยพระนามอื่น ๆ
 (หมายเลข 21 , 46 ๖) และยังมีอีกส่วนหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป
 (หมายเลข 16 , 17 ๖) ซึ่งในส่วนสุดท้ายนี้มีทั้งลักษณะที่แทรกอยู่ในพระนามทาง
 ราชการ และเป็นลักษณะที่เฉพาะแยกออกไปต่างหากจากพระนามอื่น ๆ กรณี
 พิเศษดังกล่าวนี้เองที่เป็นช่องทางทำให้ทราบได้ว่าพระนามรามาริบัติหรือ เอกาทศรฎ
 หรือ บรมบพิตร พระองค์นั้น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมายสอดคล้องหรือตรง
 กับรัชกาลของกษัตริย์อยุธยาพระองค์ใด ทำให้ทราบได้ว่ามีการตรากฎหมายฉบับนั้น
 ในสมัยพระมหากษัตริย์แห่งอยุธยาพระองค์ใด ส่วนพระนามที่ใช้ทางราชการนั้น
 การจะทราบยุคสมัยที่ตรากฎหมายจะต้องอาศัยระบบศักราชที่ปรากฏในบานแผนก
 ในการตรวจสอบ ผู้เขียนจะพิจารณาพระนามในบานแผนกกฎหมายทั้งหมดโดยแบ่ง
 ออกเป็น 3 ส่วน คือ รามาริบัติ เอกาทศรฎ พระนามพิเศษอื่น ๆ

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่มีพระนามรามาริบัติเป็นสำคัญ พระนามรามาริบัติ
 นี้เป็นพระนามที่เป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นของผู้อยู่ตั้งอยุธยา ปรากฏอยู่ในพงศาวดาร
 ทุกฉบับ รามาริบัติหมายถึง พระรามผู้เป็นใหญ่ ส่วนอยุธยาหรืออโยธยานั้นเป็น
 ชื่อเมืองของพระราม รามาริบัติกับเมืองอยุธยาหรืออโยธยาจึงคู่กันหมายถึง
 พระรามผู้เป็นใหญ่แห่งอยุธยา พระนามรามาริบัตินอกจากปรากฏหลักฐานจาก
 พระราชพงศาวดารแล้วยังปรากฏอยู่ในจารึกร่วมสมัยเท่าที่พบแล้ว และแน่ใจได้ว่า

หมายถึงกษัตริย์แห่งอยุธยา พระนามรามาริบัติปรากฏเป็นครั้งแรกในจารึกลานเงิน
 วัดมหาธาตุ อยุธยา (หลักที่ 41) เล่าเรื่องการสร้างพระพิมพ์ของขุนศรีรัตนกร
 ถวาย "สมเด็จพระรามาริบัติ พระศรีราชาธิราช" ไม่ปรากฏปีศักราชแต่
 วัดมหาธาตุนี้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1917 สมัยพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ประชุมศิลา
 จารึกภาค 3 2508 : 47-49) ครั้งที่สองพบจารึกร่วมสมัยที่ตะนาวศรี 4 แผ่น
 (ศักราชระหว่าง 2006-2010) กล่าวพระนาม "สมเด็จพระรามาริบัติศรีสินทร
 บรมจักรพรรดิราชาธิราชราเมศวรบรมราชเคโชชัยพรหมเทพาคิเทพศรีภูวนา
 ริเบศ" ครั้งที่สามพบที่จารึกวัดคำหนัก พิจิตร (ศักราช 2024) กล่าวถึง
 "พระรามาริบัติศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิราชราเมศวรบรมมิกราชเคโชชัย
 พรหมเทพาคิเทพศรีภูวนาริเบศบรมบพิตร" (Vickery 1973 และวินัย พงษ์ศรี-
 เพ็ญ 2528) ครั้งที่สี่พบในจารึกวัดจุฬามณี พ.ศ. 2225 กล่าวถึงพระราชกิจทาง
 ศาสนาของ "สมเด็จพระรามาริบัติศรีบรมไตรโลกนารถบพิตรเป็นเจ้า" ใน จ.ศ.
 826-827 หรือตรงกับ พ.ศ. 2007-2008 และจารึกนี้ทำโดย พระศรีสรรเพชญ์
 สมเด็จพระรามาริบัติศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิศวรราชาธิราชราเมศวรบรมมิกราช
 เคโชชัยพรหมเทพาคิเทพศรีภูวนาริเบศร์โลกเชษฐวิสุทรมกฏพุทธรางกูรบรมจักรพรรดิ
 ศวชบรมราชาธิราชอันประเสริฐ (สมเด็จพระนารายณ์) (ประชุมจดหมายเหตุ
 อยุธยาภาค 1 2511 : 32-33) ครั้งที่ห้าพบในพระตำราพระราชทานอุทิศ
 พระอาราม ณ เมืองนครและพัทลุง กล่าวพระนามว่า "พระศรีสรรเพชญ์สมเด็จ
 พระรามาริบัติศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิศวรราชาธิราชราเมศวรบรมมิกราช
 เคโชชัยพรหมเทพาคิเทพศรีภูวนาริเบศร์โลกเชษฐวิสุทรมกฏพุทธรางกูรบรมจักรพรรดิ
 ศรีบรมราชาธิราชอันประเสริฐ" พุทธศักราช 2242 (สมัยพระเพทราชา) (ประชุม
 พระตำราบรมราชูทิศเพื่อถวายเป็นสมัญญาภาคที่ 1 2510 : 2) จากนั้นก็พบ
 ในคำปรารภชำระกฎหมายครั้ง พ.ศ. 2347-8 สมัยรัชกาลที่ 1 ว่า

พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาริบัติศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชา
 ธิบดินทรชนนินทรราชาธิราชรัตนากาศภาสกรวงษ์ของคบบรมาริเบศร์ภูวนเศ
 วรรณารถนายกคิลกรัตนชาติอาชาวะไศรยสมุทยคโรมนตสกลจักรวาฬิเบนทร
 สุริเบนทราริบดินทรหรินทรราชาธิบดิ์ ศรีสุวิบุลคุณอักษนิคฤทธิราเมศวร
 บรมมิกราชาธิราชเคโชไชยะพรหมเทพาคิเทพศรีภูวนาริเบศร์โลกเชษฐวิสุทริ
 มกฏประเทศะคามหาพุทธรางกูรบรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว (กฎหมาย
 ตราสามดวงเล่ม 1 2515 : 1)

จากหลักฐานทั้งหมดที่ยกมาข้างต้นที่กล่าวถึงพระนาม รามาริบัติ นั้นเริ่มปรากฏหลัง พ.ศ. 1917 จากนั้นระยะเวลาห่างกันเกือบ 100 ปีจึงปรากฏพระนามรามาริบัติ และสร้อยพระนามที่ขยายออกไปทีในจารึกตะนาวศรี พ.ศ. 2006-2010 อีก สิบสี่ปีปรากฏในจารึกที่พิจิครลงพระนามรามาริบัติและสร้อยพระนามเหมือนกับจารึก ตะนาวศรี ต่อมาในจารึกวัดจุฬามณีสมัยพระนารายณ์ใช้พระนามรามาริบัติและสร้อย พระนามที่ยืดยาวและต่างออกไปจากจารึกที่ตะนาวศรีและพิจิคร พระนามรามาริบัติ สร้อยพระนามแบบที่ปรากฏในจารึกวัดจุฬามณีปรากฏอีกครั้งในพระตำราเพื่อถล่มนา สมัยพระเพทราชา ลักษณะพระนามรามาริบัติและสร้อยพระนามดังกล่าวนี้จะถูก ขยายให้ยืดยาวออกไปทั้งปรากฏในบานแผนกพระราชปรารภระกฤษหมายของ รัชกาลที่ 1 ความคลี่คลายของพระนามรามาริบัติที่ปรากฏในหลักฐานชั้นต้น รวมสมัยทั้งที่กล่าวมานี้ยืนยันให้เห็นได้ชัดว่าพระนามรามาริบัติและสร้อยพระนาม ที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมายตราสามดวงมิได้เขียนขึ้นมาตามความพอใจของ อาลักษณ์ แต่เขียนขึ้นมาอย่างมีหลักมีเกณฑ์ด้วยการยืมพระนามที่ปรากฏแล้วแต่ โบรมหาเป็นแบบอย่างสืบทอดกันต่อ ๆ โดยเพียงแต่เปลี่ยนแปลงสร้อยพระนามให้ แยกต่างกันไปออกไปทั้งนี้เพราะพระนามของกษัตริย์อยุธยาที่เป็นทางการนั้นมักจะ เหมือน ๆ กัน เมื่อล่วงรัชกาลมาเป็นเวลานานทำให้ไม่อาจแยกออกได้ว่าตรงกับ รัชกาลที่แท้จริงของพระรามาริบัติพระองค์ไหน จึงจำเป็นต้องยืมพระองค์หลัง ๆ ต้องเพิ่มเติมสร้อยพระนามหรือพระนามที่ใช้เรียกเฉพาะอย่าง เป็นถาวรเฉลิม พระเกียรติ หรือพระนามเดิมก่อนครองราชย์เพิ่มเติมเข้าไป เพื่อให้ทราบว่า เป็น พระรามาริบัติองค์นั้นองค์นี้ได้อย่างไรถูกต้อง ลักษณะของความจำเป็นเช่นนี้จะ ปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมายตราสามดวงอย่างชัดเจน ทำให้เมื่อพิจารณาอย่าง ผิวเผินแล้วพระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมายคล้ายกับจะสับสนจนไม่มีระเบียบ แยกความจริงแล้วพระนามที่มีสร้อยพระนามที่ต่างออกไปนี้ก็กลับเป็นร่องรอยอย่างดี ที่ทำให้เราสามารถสืบคนไปถึงอายุของกฎหมาย ทั้งนี้เพราะเราสามารถไข หลักฐานชั้นต้นตามที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นเกณฑ์ในการกำหนดรูปแบบพระนามและ สร้อยพระนามที่กษัตริย์อยุธยาในแต่ละยุคนิยมใช้ โดยใช้ศักราชที่ปรากฏในจารึก หรือหลักฐานชั้นต้นนี้เป็นขอบเขตกว้าง ๆ ในการกำหนดระยะเวลาแห่งการ คลี่คลายของพระนามรามาริบัติจากสมัยอยุธยาตอนต้นจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

กล่าวคือพระนามรามาริบัติใช้เป็นพระนามของกษัตริย์อยุธยาผู้ก่อตั้งอยุธยา ไม่ว่าจะ
 เป็นพระบรมราชาธิราชที่ 1 (พระเจ้า) สมเด็จพระรามเมศวร สมเด็จพระรามราชา
 พระนครินทรราชา และพระบรมราชาธิราชที่ 2 (สามพระยา) ไม่ปรากฏหลักฐาน
 ทั้งร่วมสมัยหรือในพระราชพงศาวดารว่าใช้พระนามรามาริบัติ เราทราบแน่ชัด
 ว่าพระองค์แรกปรากฏในพระราชพงศาวดารตรงกันทุกฉบับว่า รามาริบัติ
 จนกระทั่งถึงสมัยพระบรมไตรโลกนาถไ้หน้าพระนามรามาริบัติมิได้ปรากฏอยู่ใน
 จารึกตะนาวศรีและจารึกที่วัดคำหนัก พิจิตร และทรงมีพระนามเกียรติยศว่า
 พระบรมไตรโลกนาถ หลังจากที่พระบรมไตรโลกนาถทรงใช้พระนามรามาริบัติ
 อย่างเป็นทางการแล้ว กษัตริย์องค์ต่อ ๆ มาเราไม่มีหลักฐานชั้นต้นที่จะยืนยันว่า
 มีการใช้พระนามรามาริบัติต่อมา แต่อย่างน้อยก็มีหลักฐานปรากฏในพระราช
 พงศาวดารทุกฉบับที่กล่าวถึงพระเชษฐาธิราชเมื่อขึ้นครองราชย์แล้วทรงพระนามว่า
 สมเด็จพระรามาริบัติ (ที่ 2) และพระนามรามาริบัตินี้จะใช้มาจนถึงเสีย
 กรุงปี 2112 ทั้งนี้เพราะปรากฏในพระราชสาส์นของพระเจ้าทรงธรรมมิไ้ไปถึง
 อุปราชที่เมืองแก้ว ใช้พระนามว่า เอกาทศรต นอกจากนี้ยังปรากฏในบานแฉก
 กฎหมายกบฏศึกแห่งหนึ่งลงศักราชตรงกับสมัยพระนเรศวร แต่ใช้พระนามเป็น
 เอกาทศรต (กฎหมายตราสามดวง เล่ม 4 2505 : 156) ซึ่งเป็นพระนาม
 เอกาทศรตที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในบานแฉกกฎหมายจากหลักฐานเหล่านี้อาจ
 สันนิษฐานได้ว่า การเปลี่ยนราชวงศ์กษัตริย์หลังเสียกรุง 2112 นั้นคงเป็นสาเหตุ
 อันหนึ่งที่ทำให้มีการใช้พระนามเอกาทศรตแทนพระนามรามาริบัติ (Vickery
 1984 : 47 , สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุภาพ พระราชพงศาวดารฉบับ
 พระราชหัตถเลขา เล่ม 1 2516 : 398-399) พระนามรามาริบัติไม่เป็นที่นิยม
 ใช้จนกระทั่งถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์ปรากฏว่ามีการนำพระนามรามาริบัติ
 กลับมาใช้อีกครั้งปรากฏในจารึกวัดจุฬามณี และสมัยของพระเพทราชาที่ใช้ตามแบบ
 สมัยพระนารายณ์ จากนั้นก็ไม่ปรากฏว่ามีการใช้อีกเพราะในสมัยของพระเจ้า
 อยู่หัวท้ายสระทรงใช้พระนามว่าเอกาทศรต (ปรากฏอยู่ในจารึกวัดป่าโมก) และ
 พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเองก็ทรงใช้เอกาทศรตเช่นเดียวกัน (ปรากฏอยู่ในพระราช-
 สาส์นที่มีไปยังลังกา) จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์จึงปรากฏ
 ว่ามีการนำพระนามรามาริบัติมาใช้อีกครั้งหนึ่ง (บานแฉกคำปรารภชำระกฎหมาย)

แต่เพิ่มสร้อยพระนามยืดยาวออกไปอีกมาก ระยะเวลาแห่งการคลั่งคลายของพระนามรามาริบัติที่กล่าวมานี้จะไคนำมาใช้เป็นเครื่องกำหนดขอบเขตเทียบกับพระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย ซึ่งจะพิจารณา รวมไปถึงความถูกต้องสอดคล้องกับศักราชที่ผู้เสนอได้ตรวจสอบไปแล้ว ผู้เสนอจะขอแบ่งการพิจารณาพระนามในบานแผนกกฎหมายส่วนที่เป็นพระนามรามาริบัติเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ในบานแผนกกฎหมายปรากฏพระนามรามาริบัติทั้งหมด 21 แห่ง ปรากฏศักราช (ตามที่ตรวจสอบแล้ว) แรกสุดที่ปรากฏคือ พ.ศ. 1887 (หมายเลข 1) และศักราชท้ายสุดลงไว้ พ.ศ. 2332 (หมายเลข 5) เริ่มใช้พระนามรามาริบัติตั้งแต่ก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีบานแผนกกฎหมายที่ปรากฏพระนามรามาริบัติซึ่งตรวจสอบศักราชแล้วและตราขึ้นในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ซึ่งครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 1893-1912 มีทั้งหมด 11 แห่ง (คือหมายเลข 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15) และอีก 2 แห่ง (คือหมายเลข 1, 3) ปรากฏศักราชก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยา มี 1 แห่ง (หมายเลข 19) ที่อยู่ในรัชกาลพระบรมราชาธิราชที่ 2 (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 1967-1991) มี 5 แห่ง (หมายเลข 20, 22, 23, 24, 26) อยู่ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 1991-2031) มี 2 แห่ง (หมายเลข 44, 45) ตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2325-2352) รวมทั้งสิ้น 21 แห่งที่ปรากฏพระนามรามาริบัติ

2. รูปแบบของการใช้พระนามรามาริบัติที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย อาจจำแนกรูปแบบการใช้ออกเป็น

2.1 แบบที่ขึ้นต้นด้วย รามาริบัติ แล้วตามด้วย จักรพรรดิ และตามด้วย ราชาริราช มีบานแผนกกฎหมายที่ใช้รูปแบบนี้อยู่ 5 บานแผนก (คือหมายเลข 8, 13, 14, 15, 23) หมายเลข 8, 13, 14, 15 อยู่ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 และหมายเลข 23 อยู่ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ คำ รามาริบัติ จักรพรรดิและราชาริราช เป็นส่วนสำคัญของรูปแบบนี้ ไม่มีหลักฐานชั้นต้นร่วมสมัยที่จะยืนยันถึงการมีอยู่ของรูปแบบพระนามดังกล่าว แต่ทั้งสามคำนี้ก็ปรากฏอยู่ในจารึกสมัยอยุธยาตอนต้น คือจารึกหลักที่ 38 . . . สมเด็จพระพุทธ . . . ราช สรีบรมจักรพรรดิราช . . .

ในจารึกหลัก 41 . . . สมเด็จพระรามาธิบดี แคมเด็จพระศรีราชาธิราช . . .
 ในจารึกหลัก 49 . . . พระบรมราชาธิบดี ศรีมหาจักรพรรดิ . . . (ประชุม
 ศิลาจารึกภาค 3 2508 : 26 , 48 , 85) ในสำเนาจารึกลานทองวัดพระศรี
 รัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี . . . ศุภมัสกุ 1369 ศุภเดชะนักษัตร . . . สมเด็จ
 พระบรมราชาธิบดีศรีมหาจักรพรรดิราชาธิราช-พระราเมศวร . . . (จารึกในประเทศไทย
 เล่ม 5 2529 : 35-37) และพระนามที่ปรากฏอยู่ในจารึกหลัก 41 คือ
 พระรามาธิบดี ศรีราชาธิราช พิจารณาจากข้อความในจารึกแล้วเชื่อได้ว่า
 พระนามทั้งสองเป็นพระนามเฉพาะไม่ใช่พระนามที่เป็นเกียรติยศ พระนามรามาธิบดี
 เป็นพระนามของกษัตริย์ที่ครองกรุงศรีอยุธยา ส่วนนามศรีราชาธิราชน่าจะเป็น
 เชื้อพระวงศ์ใกล้ชิดที่ปกครองเมืองแพรก ซึ่งเมืองแพรกนี้ในกฎหมายลักษณะลักพา
 พ.ศ. 1899 เรียกว่า "แพรกศรีราชาธิราช" (จิตร ภูมิศักดิ์ 2526 ข : 118)
 ส่วนในจารึกหลัก 49 และสำเนาจารึกลานทอง สุพรรณบุรี กล่าวถึง พระบรม
 ราชาธิบดีศรีมหาจักรพรรดิ นามพระบรมราชาธิบดีน่าจะเป็นพระนามเฉพาะของ
 กษัตริย์แห่งสุพรรณภูมิ ในพระราชพงศาวดารฉบับวันวลิตเรียกพระบรมราชาธิราช
 ที่ 2 ว่า พระบรมราชาธิบดี ด้วยเหตุนี้พระบรมราชาธิบดีจึงควรที่จะเป็นพระนาม
 เฉพาะไม่ใช่พระนามที่ใช้เรียกพระมหากษัตริย์โดยทั่ว ๆ ไป ส่วนนาม ศรีมหา
 จักรพรรดิเป็นพระนามที่เป็นเกียรติยศที่ใช้ยกย่องพระมหากษัตริย์มากกว่าที่จะเป็น
 พระนามที่ใช้เฉพาะกษัตริย์พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง (สืบแสง พรหมบุญ 2528 :
 108)

ตารางข้างล่างนี้ ของทางซ้ายมือสุดเป็นศักราชที่ตรวจสอบแล้ว ของ
 ถัดมาเป็นหมายเลขบานแผนกกฎหมาย (รายละเอียดอยู่ในตารางสรุปท้ายภาคผนวก)
 และของสุดท้ายเป็นพระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมายแต่ละแห่งซึ่งสอดคล้องกับ
 2 ของแรก พระนามแบบ 2.1 รามาธิบดี + จักรพรรดิ + ราชาธิราช มี
 บานแผนกกฎหมายทั้งหมด 5 แห่ง

1899	8	รามาธิบดี	ศรีบรมจักรพรรดิ	ราชาธิราช	บรมบพิตรพระพุทธ เจ้าอยู่หัว
1903	13	รามาธิบดี	ศรีบรมจักรพรรดิ	ราชาธิราช	บรมบาทบรมบพิตร พระเจ้าอยู่หัว

1904	14	รามาศิบัติ	ศรีบรมจักรพรรดิ	ราชาธิบดี	เป็นเจ้าของหัว
1905	15	รามาศิบัติ	ศรีบรมจักรพรรดิ	ราชา	บรมพิตรพระพุทธิเจ้า อยู่หัว
2011	23	รามาศิบัติ	ศรีบรมจักรพรรดิ	ราชา	เค็ชไชยพรหมเทพาคิเทพ- ศรีภูวนาธิเบศ บรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว

จะเห็นได้ว่าบานแผนกกฎหมายหมายเลข 8, 13, 14, 15 พระนามส่วนใหญ่เหมือนกัน มีเพียงส่วนย่อยเท่านั้นที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจเกิดขึ้นเพราะการคัดลอกตอ ๆ มาผิดพลาด พระนามรามาศิบัติศรีบรมจักรพรรดิราชาธิราชจึงเป็นพระนามที่ใช้เป็นทางการของพระเจ้ารามาศิบัติที่ 1 (อุทอง) ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยา อีกทั้งศักราชที่ตรวจสอบแล้วของบานแผนกทั้งสี่ ก็ล้วนแต่อยู่ในระหว่างรัชกาลของพระองค์ เพราะฉะนั้นบานแผนกทั้งสี่แห่งจึงน่าจะมีลักษณะที่คงไว้สภาพดั้งเดิมค่อนข้างมาก ส่วนในบานแผนกหมายเลข 23 มีพระนามส่วนสำคัญตรงกับบานแผนกกลุ่มแรกทั้งสี่แห่ง แต่ในบานแผนกหมายเลข 23 มีสร้อยพระนามต่อท้ายที่แตกต่างและเพิ่มขึ้น อีกทั้งศักราชที่ปรากฏตรงกับ พ.ศ. 2011 ซึ่งอยู่ในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถไม่ใช่รัชกาลสมเด็จพระรามาศิบัติที่ 1 และเมื่อนำพระนามในบานแผนกหมายเลข 23 ไปเทียบกับจารึกตะนาวศรี (พ.ศ. 2006-2010) เห็นได้ทันทีว่าเหมือนกัน ดังนั้นบานแผนกหมายเลข 23 จึงควรนำไปพิจารณาตรวจสอบพร้อมกับพระนามรามาศิบัติแบบ 2.2 ต่อไป สรุปได้ก็คือบานแผนกหมายเลข 8, 13, 14, 15 ศักราชและพระนาม ถูกต้องสอดคล้องกับยุคสมัย จึงน่าจะเชื่อได้ว่าบานแผนกกฎหมายทั้งสี่แห่งนี้ตราขึ้นในสมัยสมเด็จพระรามาศิบัติที่ 1

2.2 แบบที่ขึ้นคนควย รามาศิบัติ และตามควย ศรีศรีนทร (สินทร, สุนทร, สุรินทร) + จักรพรรดิ + สร้อยพระนามอื่น ๆ มีบานแผนกกฎหมายที่ปรากฏพระนามแบบดังกล่าวนี้อยู่ 7 แห่ง (คือหมายเลข 4, 5, 6, 7, 11, 19, 20) และรวมบานแผนกหมายเลข 23 เข้ามาอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย บานแผนกหมายเลข 4, 5, 6, 7, 11 อยู่ในสมัยสมเด็จพระรามาศิบัติที่ 1 ส่วนหมายเลข 19 อยู่ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 และบานแผนกหมายเลข 20 รวมทั้ง "23" อยู่ใน

สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เนื่องจากว่าพระนามรามาชิปติในแบบที่สองนี้มีหลักฐานชั้นต้นร่วมสมัยประเทศจารึกยืนยันถึงการมีอยู่ของพระนามรามาชิปติแบบที่สองนี้ โดยปรากฏอยู่ในจารึกตะนาวศรี (พ.ศ. 2006-2010) และในจารึกหลักที่ 108 วัดคำหนัก พิจิตร (พ.ศ. 2023/4) จารึกทั้งสองหลักตรงกับสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทั้งพิจิตรและตะนาวศรีเป็นเมืองที่อยู่ในอำนาจของอยุธยา พระนามตามจารึกจึงถือได้ว่าเป็นพระนามที่ใช้อย่างเป็นทางการของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เนื่องจากว่าไม่มีหลักฐานก่อนหน้าสมัยนี้ที่จะยืนยันถึงการใช้รูปแบบพระนามแบบนี้ของกษัตริย์อยุธยาในราชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าพระนามที่เป็นทางการที่ปรากฏอยู่ในจารึกตะนาวศรีและจารึกที่พิจิตรเป็นพระนามที่ใช้นั้นอยู่ในสมัยก่อนอยุธยาโดยเฉพาะสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 แต่ก็น่าเชื่อว่าพระนามที่เป็นทางการดังที่กล่าวนี้ น่าที่จะมีการคลี่คลายมาจากพระนามที่ใช้นั้นของกษัตริย์อยุธยาในยุคต้น ๆ ในจารึกปรากฏพระนาม รามาชิปติ ว่าเป็นพระนามทางการของกษัตริย์อยุธยา และยังปรากฏสร้อยพระนามอื่น ๆ ที่ใช้เป็นพระนามเกียรติยศยกย่องสำหรับพระมหากษัตริย์ เช่น จักรพรรดิ ราชาธิราช รวมทั้งพระนามรามเมศวรซึ่งเป็นพระนามของพระราชโอรสแห่งกษัตริย์อยุธยาก็ปรากฏอยู่ในจารึกที่เคยกล่าวไว้แต่ก่อนแล้ว พระนามทั้งสามนี้ได้ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระนามทางการที่ปรากฏในจารึกตะนาวศรีและพิจิตร ส่วนคำว่า ศรีศรีนทร ซึ่งคอ ๆ มากลายเป็น สินทร สุนทร สุรินทร ในภายหลังนั้นปรากฏร่องรอยในหลักฐานจีนร่วมสมัยที่กล่าวถึงพระนามของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 ตามสำเนียงจีนว่า "ซาน-เลีย-เป่า-ปี้-หย่า-ซื่อ-หลี่-เซอ-หลอ-ลู" จากการศึกษาของจิตร ภูมิศักดิ์ เชื่อว่าตรงกับสมเด็จพระนครินทรราชา หรือศรีอินทรราช ซึ่งจิตรเห็นว่าเป็นพระนามของพระราชาธิบดีของสมเด็จพระนครินทรราชา แต่คร. สืบแสง พรหมบุญ พิสูจน์ได้แล้วว่าเข้าใจคลาดเคลื่อน พระนามสมเด็จพระนครินทรราชา เป็นพระนามของพระบรมราชาธิราชที่ 1 (จิตร ภูมิศักดิ์ 2526 ก และสืบแสง พรหมบุญ 2528) ดังนั้นคำว่า "ศรีนทร" จึงเป็นคำที่ใช่เป็นพระนามกษัตริย์อยุธยาในคอนคนเช่นเดียวกับพระนามรามาชิปติในจารึกตะนาวศรีก็ยังคงปรากฏพระนาม "ศรีนทร" ใต้อย่างถูกต้องแม้ว่าจะเป็นระยะเวลาที่ห่างกันเกือบหนึ่งศตวรรษก็ตาม ต่อมาอีกเพียง 14 ปีในจารึกพิจิตรคำว่า "ศรีนทร" กลายมาเป็น

"สินทร" ทั้ง ๆ อยู่ในสมัยรัชกาลพระบรมไตรโลกนาถเหมือนกัน แต่ทั้งนี้อาจเป็นการจารึกตัวอักษรผิดก็เป็นไปได้ คำว่า "ศรีสินทร" นี้เมื่อปรากฏในกฎหมายกลายมาเป็นสินทร สุนทร และสุรินทร แสดงว่าอาลักษณ์ในสมัยหลัง ๆ เริ่มไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำว่า "ศรีสินทร" (Vickery 1984 : 48 และวินัย พงศ์ศรีเพียร 2528 : 9) ส่วนสร้อยพระนามอื่น ๆ ที่ปรากฏในจารึกทั้งสองแห่งนี้ก็สามารถสืบสาวไปถึงต้นสมัยอยุธยาที่จะกล่าวต่อไป

ตารางข้างล่างต่อไปนี้ สืบบรรทัดแรกจัดเป็นส่วนที่หนึ่ง เป็นพระนามที่ปรากฏอยู่ในจารึกที่ตะนาวศรีและจารึกที่พิจิตร (หลักที่ 108) ของแรกทางซ้ายมือสุดของส่วนที่หนึ่งนี้จะ เป็นปีที่ปรากฏในจารึก ของต่อมาเป็นพระนามที่ปรากฏอยู่ในจารึก สำหรับในส่วนที่สองจะ เริ่มตั้งแต่บรรทัดที่ห้า แบ่ง เป็น 3 ช่อง ๆ แรก ซ้ายมือ เป็นปีที่โคตรตรวจสอบแล้วของแต่ละบานแผ่น ช่องที่สองถัดมาเป็นหมายเลขบานแผ่นกฎหมาย (ตามตารางสรุปในภาคผนวก) และช่องที่สามท้ายสุดเป็นพระนามที่ปรากฏอยู่ในบานแผ่นกฎหมาย ซึ่งจะสอดคล้องกับสองช่องแรก

พระนามที่ปรากฏในจารึกตะนาวศรีและจารึกพิจิตร

2006-2010 (ตะนาวศรี)	รามาศิบัติ	ศรีศรีสินทร	บรมจักรพรรดิ	ราชาธิราช	รามเสว	ธรรมราช	เคโชชัยพรรมาคิเทพ	ศรีภูวนาธิเบศบรมบพิตร
2023/4 (พิจิตร)	รามาศิบัติ	ศรี <u>สินทร</u>	บรมจักรพรรดิ	ราชาธิราช	รามเสว	ธรรมิกราช	เคโชไชยพรหมเทพาคิเทพศรีภูวนาธิเบศบรมบพิตร	
พระนามแบบ 2.2	รามาศิบัติ	+ ศรีศรีสินทร	+ จักรพรรดิ	+ ราชาธิราช	+ ฯลฯ			
1894	4	รามาศิบัติ	ศรี <u>สุนทร</u>	บรมนารถบรมบพิตร	พระพุทธเจ้าอยู่หัว			
1895	5	รามาศิบัติ	<u>สินทรศรีสุรินทร</u>	บรมจักรพรรดิ	<u>สรวรรธรรมิกมหาราช</u>	<u>ธิราชชาติหริหรินอินทร</u>	เคโชไชยมไทยสุริยสุวรรณยา	เทพาคิเทพศรีภูวนาธิเบศบรมบพิตร
1899	6	รามาศิบัติ	ศรี <u>สุนทร</u>	จักรพรรดิ	ราชาธิราช	รามเสว	ธรรมิกราช	เคโชไชยเทพ
1899	7	รามาศิบัติ	ศรี <u>สินทร</u>	บรมจักรพรรดิ	ศรี	<u>บวรธรรมิกมหาราช</u>	ธิราช	เจ้า

- 1902 11 รามาธิบดี ศรีสุนทรบรมจักรพรรดิราชาธิราช พระเจ้าอยู่หัว
- 1983 19 รามาธิบดีกษัตริย์นเรนทร บรมมหาจักรพรรดิ ราเมศวรราช- เกโซ-
ไชยะพรหมเทพาคีเทพศรีภูวนาธิเบศบรมบพิตรพระพุทธิเจ้า
อยู่หัว
- 1993 20 รามาธิบดี ศรีสุนทรราชบรมจักรพรรดิศวร บรมบพิตรพระพุทธิเจ้า
อยู่หัว
- 2011 23 รามาธิบดี ศรีบรมจักรพรรดิราชา- เกโซไชยพรหมเทพาคีเทพศรี-
ภูวนาธิเบศบรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว

จากตารางส่วนแรก พระนามที่ปรากฏในจารึกตะนาวศรีและจารึกที่
พิจิตรและในบานแผนกหมายเลข 6 มีความเหมือนกันเกือบทั้งหมดชนิดคำต่อคำ
มีเพียงคำว่าศรีศรีนทร / ศรีสินทร / ศรีสุนทร ที่แตกต่างกันออกไปเท่านั้นเมื่อ
พิจารณาพระนามที่ปรากฏทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นตารางส่วนแรกหรือส่วนที่สอง จะ
เห็นได้ว่าโครงสร้างของพระนามที่ปรากฏอยู่ในจารึกนั้น เมื่อปรากฏในบานแผนก
กฎหมายแล้วโครงสร้างกล่าวยังคงเหลืออยู่ให้เห็นได้อย่างชัดเจน มีเพียงรูปแบบ
ส่วนน้อยเท่านั้นที่ผันแปรไป และมีการเพิ่มเติมคำที่สละสลวยเข้าไปในโครงเดิม
ซึ่งสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่าส่วนใดคือส่วนที่เพิ่มเข้าไปส่วนใดเป็นเค้าโครง
เดิม (คำที่ขีดเส้นใต้) ส่วนต่าง ๆ ของพระนามที่เป็นเค้าโครงเดิม (ตามจารึก)
สามารถที่จะสืบย้อนและอธิบายความเป็นมาได้ พระนาม "รามาธิบดีศรีศรีนทร
บรมจักรพรรดิราชาธิราชราเมศวรธรรมราชเกโซชัยพรหมาคีเทพศรีภูวนาธิเบศ"
รามาธิบดีเป็นพระนามที่ใช้โดยกษัตริย์องค์แรกของอยุธยา คำว่า ศรีศรีนทร
ตามที่กล่าวข้างต้นแล้วว่าเป็นพระนามของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 คำ ๆ
นี้ยังสามารถย้อนกลับไปถึงพระนามของกษัตริย์กัมพูชายุคนครวัด คือ พระเจ้า
ศรีศรีนทรธรรมเทพ (วรมัน) (ครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 1295/6-1307) และ
อีกพระองค์หนึ่งคือ พระเจ้าศรีศรีนทรชัยวรมัน (ครองราชย์ ค.ศ. 1307-1327)
แสดงถึงการสืบทอดพระนามของกษัตริย์ยุคพระนครหลวงลงมาถึงกษัตริย์ของอยุธยา
ส่วนคำว่า (เกโซ) ชัยพรหมาคีเทพก็ตรงกับพระนามของกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่พระองค์
สุดท้ายของอาณาจักรกัมพูชายุคเมืองพระนครที่ทรงพระนามว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ 7
(ชัยวรมเทพ-ผู้เขียน) คำ ศรีภูวนาธิเบศ ก็คือคำเดียวกับคำว่า ไตรโลกนาถ

ซึ่งมีความหมายว่า ผู้เป็นใหญ่เหนือสามโลกหรือผู้ปกป้องสามโลก (ซึ่งเป็นการ
 ยกย่องพระมหากษัตริย์ว่าเปรียบเทียบบนเหมือนพระพุทธเจ้าผู้เป็นใหญ่แห่งสามโลก-
 ผู้เขียน) (Vickery 1973 , 1984) ส่วนคำอื่น ๆ เช่น จักรพรรดิ ราชาราช
 ราเมศวร ไคเคยกลาวไปแล้วว่าคำแรกเป็นคำยกย่อง คำที่สองและสามเป็น
 พระนามของเชื้อพระวงศ์ที่ใกล้ชิดของกษัตริย์อยุธยา คำสุดท้ายที่ปรากฏใน
 คำโคร่งเดิมก็คือ ธรรมราชาหรือธรรมราชันเองเป็นคำที่ใช้ยกย่องเช่นเดียวกับ
 คำว่าจักรพรรดิโดยมีความหมายว่าพระราชาผู้หลักธรรมแห่งพุทธศาสนาในการ
 ปกครองบ้านเมือง ธรรมราชาเป็นพระนามที่นิยมใช้กันอยู่ในบรรดาพระมหากษัตริย์
 แห่งสุโขทัย พระนาม รามาริบัติศรีศรีนทรบรมจักรพรรดิราชาราชราเมศวร
 ธรรมราชเคโษชัยฯ นี้ น่าที่จะเกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยเฉพาะ
 สร้อยพระนามคอนท้าย "เคโษชัยพรรมาดิเทพศรีภูวนาธิเบศ" คำเหล่านี้ไม่ปรากฏ
 หลักฐานว่ามีการใช้ประกอบพระนามของกษัตริย์อยุธยาที่ครองราชย์ก่อนหน้านั้น
 อีกทั้งคำว่าภูวนาธิเบศซึ่งเป็นคำเกี่ยวกับคำว่าไตรโลกนาถก็เป็นคำที่ถวายเป็น
 พระเกียรติยศเป็นการเฉพาะ เนื่องด้วยให้ทรงทะนุบำรุงกิจการทางศาสนาอย่าง
 มากมาย อีกทั้งพระองค์ให้ทรงผนวชอยู่นานถึง 8 เดือน ส่วนคำว่า รามาริบัติ,
 ศรีศรีนทร , บรมจักรพรรดิ , ราชาราช , ราเมศวร , ธรรมราช แม้ว่า
 จะพบอยู่ในจารึกก่อนหน้าสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่พบใน
 ลักษณะที่เป็นกลุ่มคำรวมกันอยู่ในรูปแบบนี้เลยแม้แต่เพียงแห่งเดียว ทำให้สันนิษ
 ไปได้ว่า รูปแบบพระนามที่เป็นทางการทั้งหมดนี้คงถูกนำมาถวายเป็นคำถวาย
 พระปรมาภิไธยเดียวกันของกษัตริย์อยุธยาที่รู้จักกันในภายหลังว่า สมเด็จพระบรม
 ไตรโลกนาถ ซึ่งเป็นยุคที่อยุธยาได้เป็นใหญ่เหนืออาณาจักรัมพูชาและอาณาจักร
 สุโขทัย ควบคู่กันของที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงเฉลิมพระปรมาภิไธย
 เป็นสมเด็จพระรามาริบัติศรีศรีนทรราชบรมจักรพรรดิราชาราชราเมศวรธรรมราช
 เคโษชัยพรรมาดิเทพศรีภูวนาธิเบศ

กลับมาพิจารณาตารางข้างต้นทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง โดยจะยึดเอาพระนาม
 ที่ปรากฏในจารึกตะนาวศรีและพิจิตร เป็นหลักในการพิจารณาตรวจสอบบานแผนก
 จากการตรวจสอบพบว่าในบานแผนกหมายเลข 6 พระนามที่ปรากฏมีความ
 สอดคล้องตรงกันกับพระนามในจารึกตะนาวศรีเกือบจะคำต่อคำ มีส่วนที่ต่างออกไป

เล็กน้อยคือคำ ศรีนทร เป็นสุนทร และคำธรรมราช (ในจารึก) เป็น ธรรมิกราช แสดงให้เห็นว่าบานแผนกหมายเลข 6 มีโคตถุการ "ชำระกฎหมาย" ที่ทำกันหลายครั้งทั้งในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ แก้ไขให้แตกต่างออกไป แต่ยังคงมีสภาพใกล้เคียงจนเกือบเหมือนกับของเดิม ทำให้เชื่อได้ว่าบานแผนกหมายเลข 6 มีความเก่าแก่จริง แต่เมื่อพิจารณาจากปีศักราชที่ปรากฏในบานแผนกแล้วตรงกับ พ.ศ. 1899 ซึ่งอยู่ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ซึ่งในยุคนั้นพระนามในรูปแบบที่ว่ายังไม่มี ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ว่บานแผนกกฎหมายหมายเลข 6 นี้จะถูกร "ชำระ" ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถหรืออาจจะ เป็นภายหลังระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันก็ได้ ในบานแผนกหมายเลข 5, 7, 19 ปรากฏพระนามในลักษณะที่มีการเพิ่มเติมมากขึ้นกว่าบานแผนกหมายเลข 6 และมีการตัดทอนบางส่วนที่เป็นของเดิมออกไป บานแผนกที่มีการเพิ่มเติมเข้ามาคือบานแผนกหมายเลข 19 เพิ่มคำว่า กิณฑรวินทรหลังรามาธิบดี บานแผนกหมายเลข 5 เพิ่มกิณฑรตามหลังรามาธิบดี เช่นเดียวกันอีกทั้งเพิ่มคำ "สรบวร. . . มหาราชาริราช ชาติหริหริอินทร. . . มไทยสุริยสรบวา. . ." (ดูพระนามในตารางข้างตน) ส่วนในหมายเลข 7 เพิ่มคำที่มีลักษณะคล้ายกับหมายเลข 5 คือ "สรบวรธรรมิกรามหาราชาริราชเจ้า" และตัดส่วนอื่น ๆ ทอนท้ายทิ้งไป จะตรวจสอบบานแผนกหมายเลข 19 และ 5, 7 พร้อมกันไป หมายเลข 19 เห็นได้ชัดว่าคำที่เพิ่มเข้าไบนั้นน่าจะเกิดจากการพยายามเล่นคำให้สละสลวยหรือไม่ก็เป็นเพราะอาลักษณ์คัดลอกผิดไป คือคำเดิมเป็น รามาธิบดี คำที่เพิ่มเข้ามา เป็น "รามาธิบดีกิณฑระวินทร" ส่วนเดิมอื่น ๆ คงไวยกเว้นคำว่าราชาริราชถูกตัดทิ้งไป คำที่เพิ่มนี้ใกล้เคียงกับคำว่า รามาธิบดี ศรีศรีนทรมาก อาจเป็นการคัดลอกคลาดเคลื่อนก็ได้ ถ้าเป็นอย่างนี้สันนิษฐานจริง บานแผนกหมายเลข 19 ก็ควรจะตราขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลกนาถจริง แต่ศักราชในบานแผนกเป็น พ.ศ. 1983 รัชกาลพระบรมราชาริราชที่ 2 ซึ่งเราทราบพระนามที่เป็นทางการของพระองค์ว่า พระราชาริธิบดีศรีมหาจักรพรรดิ (ประชุมจดหมายเหตุอยุธยาภาค 1 2511 : 28 , วินัย พงศ์ศรีเพียร 2528 : 12-13 และพิเศษ เจียจันทรพงษ์ 2528 : 115) ดังนั้นในบานแผนกหมายเลข 19 พระนามและศักราชไม่สอดคล้องกันรายละเอียดอื่น ๆ ในบานแผนกก็ไม่ได้อให้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ ถ้ายึดศักราชเป็นหลักแล้วบานแผนก 19 นี้ก็ต้องตั้ง

ขึ้นในสมัยพระบรมราชาธิราชที่ 2 และบานแผนกถูกแก้ไขหรือ "ชำระ" โดยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่ใส่พระนามทางการที่ทรงตั้งขึ้นมาเหมือนอย่างกับที่เท่ากับ บานแผนกหมายเลข 6 แต่เนื่องจากการชำระและคัดลอกสมัยต่อ ๆ มาทำให้เกิด การคลาดเคลื่อนไปจากรูปแบบพระนามที่เป็นเค้าโครงเดิมบ้างเล็กน้อยซึ่งปรากฏ อยู่ในบานแผนกหมายเลข 19 สำหรับบานแผนก 5,7 น่าจะจัดอยู่ในกลุ่มที่ถูกชำระ พร้อมในคราวเดียวกัน เพราะคำที่เพิ่มเติมเข้าไปในบานแผนกทั้งสองนี้เหมือนกัน มาก เพียงแต่ว่าหมายเลข 7 มีการคั่นคำที่อยู่ในส่วนท้ายออกไปเท่านั้น (ดูใน ตารางข้างต้น) เราไม่อาจทราบระยะเวลาหรือสมัยที่มีการชำระบานแผนกทั้งสอง นอกจากกล่าวโดยกว้าง ๆ ว่าคงจะชำระหลังสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนาน ที่เดียว แต่ศักราชในบานแผนกทั้งสองตรงกับ 1895 และ 1899 ตามลำดับ ผู้เขียนเชื่อว่าระบบศักราชที่ปรากฏในบานแผนกของกฎหมายทั้งหมดสามารถยึดถือ เป็นหลักในการกำหนดหรือตรวจสอบอายุของบานแผนกกฎหมายต่าง ๆ ได้ เพราะ ศักราชในบานแผนกมีระบบที่ชัดเจนแยกกันเป็นส่วน ๆ และสามารถตรวจสอบความ ถูกต้องได้ทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสถานะที่สำคัญของศักราชในบานแผนกว่ามี ความถูกต้องแน่นอนว่าใช่เป็นตัวกำหนดอายุบานแผนกกฎหมายต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้ บานแผนกหมายเลข 5,7 ปรากฏขึ้นใน พ.ศ. 1895 และ 1899 อย่างแน่นอน แต่ได้ถูกชำระเป็นครั้งแรกสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ด้วยการใส่พระนามทางการ ที่ทรงตั้งขึ้นลงในบานแผนกทั้งสอง จึงยังปรากฏเค้าโครงเดิมอยู่ และเนื่องจาก มีการชำระบานแผนกต่อมาอีกหลายครั้งจึงทำให้เค้าโครงเดิมถูกแก้ไขเปลี่ยนไป จากเดิมมากขึ้น (ข้อที่น่าสังเกต คำว่า "ชาติวิหริณอินทร" ปรากฏอยู่ในพระนาม ที่จารึกในพระสุพรรณบัฏของรัชกาลที่ 1 อาจเป็นรัชกาลนี้เองที่แก้ไขชำระพระนาม ในบานแผนกทั้งสองนี้ก็ได้) ต่อไปจะพิจารณาบานแผนกหมายเลข 4,11,20 พร้อมกันไป เนื่องจากพระนามที่ปรากฏในบานแผนกทั้งสามนี้คล้ายคลึงกัน เมื่อ เปรียบเทียบกับพระนามที่เป็นเค้าโครงเดิมแล้วเห็นได้ชัดว่าบานแผนกหมายเลข 4,11,20 โดยมาจากแบบเดิมโดยการตัดทอนส่วนท้ายตั้งแต่คำว่าราชาธิราช เป็นคนไปออกทั้งหมด คงไว้แต่ รามาธิบดีศรีสุนทร และ บรมจักรพรรดิ ที่ยังเหลือ ไว้เท่านั้น ศักราชที่ลงไว้ตรงกับ พ.ศ. 1894 , 1992 และ 1993 ตามลำดับ โดยกล่าวมาแล้วว่า พระนามรามธิบดีและศรีสุนทรเป็นพระนามทางการของ

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 และสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 พระนามทั้งสองนี้ไม่เคยปรากฏว่ามีการใช้ร่วมกันในความหมายที่เป็นกษัตริย์แต่เพียงองค์เดียวเลย พระนามรามาริทธิและศรีศรีนทรถูกนำมาใช้เป็นพระนามของกษัตริย์ในลักษณะที่เป็นพระนามของกษัตริย์องค์เดียวปรากฏเป็นครั้งแรกในสมัยของพระบรมไตรโลกนาถ เพราะฉะนั้นการที่บ้านแผนก 4, 11, 20 ปรากฏ รามาริทธิใช้ร่วมกับศรีสุนทรบ้าง ศรีสุนทรราชบ้าง (เป็นคำผันแปรมาจากศรีศรีนทร) ทำให้ทราบแน่ชัดว่า พระนามเต็ม ๆ ในบ้านแผนกทั้งสามจะต้องมีลักษณะเดียวกับพระนามแบบ เคาโครง เกิมอย่างแน่นอน เพียงแต่ว่าอาลักษณ์ในสมัยหลัง ๆ ไม่เข้าใจความหมายของคำเกิมอีกทั้งไม่ทราบสร้อยพระนามในส่วนที่เหลือว่าแต่เกิมเป็นมาอย่างไร จึงคัดเฉพาะส่วนที่รู้ลงไว้เท่านั้น หรือไม่ก็อาจเป็นพระอาลักษณ์ที่คัดทำการคัดทอนสร้อยพระนามออกไปทั้งหมดเพื่อให้เหลือเพียงส่วนสำคัญ ซึ่งในกรณีนี้ไม่น่าเป็นไปได้ เพราะอาลักษณ์คงไม่กล้าทำไปโดยพลการอีกทั้งการแก้ไขกฎหมาย (รวมถึงบ้านแผนกด้วย) ไม่ใช่สิ่งที่ทำกันได้ง่าย ๆ จึงเห็นว่าน่าจะเป็นประการแรกมากกว่าที่อาลักษณ์ไม่ทราบพระนามรูปแบบเกิมทั้งหมด จึงคัดเฉพาะส่วนที่ทรวบได้เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามเราคิดว่าทราบได้ว่าบ้านแผนกทั้งสามนี้น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยบ้านแผนกหมายเลข 4 ลงศักราชไว้ พ.ศ. 1894 ทำให้คาดได้ว่าบ้านแผนกหมายเลข 4 ตั้งขึ้นในสมัยพระรามาธิบดีที่ 1 และบ้านแผนกนี้ก็ได้รับการชำระเป็นครั้งแรกในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ในรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ ของของบ้านแผนก 4 นี้เองทำให้ทราบได้ว่ามีการชำระบ้านแผนกหมายเลข 4 นี้ในสมัยรัชกาลที่ 1 เพราะปรากฏคำว่า กรุงเทพมหานครบรรพตราชวาระคีศรีอยุธยา มหาทิวลภพพรคินราชธานีบุรีรมยอุคมมหาสถาน . . . อยู่ในบ้านแผนก ซึ่งข้อความดังกล่าวนี้ตรงกับที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับต่าง ๆ ที่ชำระในสมัยรัชกาลที่ 1 อีกทั้งยังตรงกับที่ปรากฏในคำปรารภชำระกฎหมายของรัชกาลที่ 1 ด้วย เพราะฉะนั้นหมายเลข 4 จึงได้รับการชำระอย่างน้อยที่สุด 2 ครั้งคือสมัยพระบรมไตรโลกนาถครั้งหนึ่งกับสมัยของรัชกาลที่ 1 อีกครั้งหนึ่ง บ้านแผนกหมายเลข 11 ลงศักราช พ.ศ. 1902 อธิบายได้เช่นเดียวกับหมายเลข 4 ว่าคงถูกชำระครั้งหนึ่งในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ส่วนการชำระในครั้งอื่น ๆ ไม่อาจทราบได้เนื่องจากในบ้านแผนกไม่มีรายละเอียดเพียงพอที่จะพิจารณา บ้านแผนก

หมายเลข 20 ลงศักราช พ.ศ. 1993 ทั้งศักราชและรูปพระนามสอดคล้องกัน เชื่อได้แน่ชัดว่าตั้งขึ้นโดยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และคงถูกชำระในสมัยหลังต่อมาทำให้รูปแบบพระนามถูกตัดทอนสั้นลงจากเดิม แต่จะเป็นเมื่อไรทราบไม่ได้ สำหรับยานแผนกหมายเลข 23 เมื่อพิจารณารูปแบบพระนามที่ปรากฏแล้วคล้ายกับจะมีลักษณะผสมระหว่างพระนามรามาริบัติแบบ 2.1 รวมกับแบบ 2.2 (คือแบบแรก รามาริบัติศรีบรมจักรพรรดิ แบบที่สอง รามาริบัติศรีศรีนทรบรมจักรพรรดิ . . . เกษไชยพรรมา) คำอธิบายที่เป็นไปได้สำหรับยานแผนกหมายเลข 23 ก็คือยัดศักราชเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบ ศักราชในยานแผนก 23 ตรงกับ พ.ศ. 2011 สมัยพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการใช้พระนามในแบบ 2.2 เมื่อเทียบกับพระนามที่ปรากฏในยานแผนก (รามาริบัติศรีบรมจักรพรรดิราชเกษไชยพรหมเทพคิเทพศรีภูวนาธิเบศบรมบพิตร) แล้วตรงกันกับแบบ 2.2 เกือบทั้งหมด ตกคำว่าศรีนทร (สินทร/สุนทร/สุรินทร) เสียคำเดียวเท่านั้นเพราะฉะนั้นรูปแบบพระนามของยานแผนก 23 น่าจะเป็นแบบ 2.2 ซึ่งจะสอดคล้องทั้งศักราชและรูปพระนามยานแผนกหมายเลข 23 จึงน่าจะตั้งขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลกนาถจริง

2.3 แบบ รามาริบัติ + ไตรโลกนาถ + สร้อยพระนามอื่น ๆ
มียานแผนกกฎหมายที่ตรงตามรูปแบบที่กล่าวข้างต้นจริง ๆ เพียงสองแห่ง คือ ยานแผนกหมายเลข 24, 26 และมียานแผนกกฎหมายอีกสามแห่งคือหมายเลข 18, 25, 50 ที่มีเพียงพระนาม "ไตรโลกนาถ" เป็นส่วนสำคัญโดยไม่มี รามาริบัติ สาเหตุที่จัดยานแผนกทั้งสามแห่งนี้ให้อยู่ในกลุ่ม รามาริบัติ แบบ 2.3 เพราะพระนามไตรโลกนาถ เป็นพระนามที่กษัตริย์อยุธยาในยุคหลังถวายเป็นการเฉลิมพระเกียรติเป็นการ เฉพาะสำหรับพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงผนวชเป็นเวลาถึง 8 เดือน คุ้มมีหลักฐานจากจารึกวัดจุฬามณีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ได้กล่าวถึงพระนามของพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงผนวชนี้ว่า "พระรามาริบัติศรีบรมไตรโลกนาถ" แสดงว่าอย่างน้อยในสมัยพระนารายณ์มีความรับรู้ว่า พระรามาริบัติองค์ที่ทรงผนวชคือ พระรามาริบัติศรีบรมไตรโลกนาถ มีหลักฐานบางแห่งเรียกพระเจ้าทรงธรรมว่า พระไตรโลกนาถหรือพระคิโลกนาถ (คำให้การชาวกรุงเก่า , คำให้การขุนหลวงหาวัด 2515 : 199 , 318) ทำให้เกิดปัญหาว่า พระนามไตรโลกนาถ ถูกใช้เรียกพระเจ้าแผ่นดินของอยุธยามากกว่าหนึ่งพระองค์ พระนามไตรโลกนาถใน

บานแผนกกฎหมายควรจะหมายถึงพระองค์ใดพระองค์หนึ่งหรืออาจจะทั้งสองพระองค์
 ก็ได้ ในความเห็นของผู้เขียนแล้วพระนามไตรโลกนาถในบานแผนกกฎหมายทั้ง 5
 แห่งข้างต้นนี้หมายถึงพระรามาชิตีศรีบรมไตรโลกนาถ ไม่ใช่พระเจ้าทรงธรรม
 ไตรโลกนาถ ด้วยเหตุที่ว่ามีการสมัญพระนารายณ์ยืนยันรับรองว่าพระรามาชิตี
 องค์ที่ทรงผนวชนั้นมีพระนามที่เป็นเกียรติยศว่า ศรีบรมไตรโลกนาถ ในพระราช
 พงศาวดารสังเขปที่เขียนขึ้นโดยวันวลิตในสมัยพระเจ้าปราสาททองก็ยืนยันเช่น
 เดียวกับจารึกวัดจุฬามณี ซึ่งหลักฐานทั้งสองนี้เก่ากว่าหลักฐานจากคำให้การชาว
 กรุงเก่าและคำให้การขุนหลวงหาวัดซึ่งเขียนขึ้นภายหลังเสียกรุงเมื่อ พ.ศ. 2310
 โดยเฉพาะหลักฐานจากวันวลิตซึ่งเขียนขึ้นใกล้เคียงกับสมัยของพระเจ้าทรงธรรม
 มากที่สุดก็ไม่ได้เรียกพระเจ้าทรงธรรมว่าพระไตรโลกนาถหรือติโลกนาถแต่อย่างไ
 แต่เรียกพระเจ้าทรงธรรมว่า พระอินทราชา กล่าวได้ว่าอย่างน้อยคนในสมัย
 พระเจ้าปราสาททองยังไม่ได้เรียกพระเจ้าทรงธรรมว่า พระไตรโลกนาถ นอก
 จากนี้ในพระราชพงศาวดารทุกฉบับไม่ได้ใช้พระนามไตรโลกนาถในความหมายที่
 หมายถึงพระเจ้าทรงธรรม แต่หมายถึงเฉพาะพระมหากษัตริย์ที่ทรงผนวช และ
 ที่สำคัญคือศักราชในบานแผนกกฎหมายทั้ง 5 แห่งที่กล่าวมานี้มีอยู่ 3 แห่งเมื่อตรวจ
 สอบศักราชแล้วตรงกับสมัยพระบรมไตรโลกนาถ (1991-2031) คือบานแผนก
 หมายเลข 24, 25, 26 (ศักราช 2012 หรือ 2024 , 2022 , 2022 ตามลำดับ)
 มีอยู่ 1 แห่ง คือ หมายเลข 18 ลงศักราช 1978 อยู่ในสมัยสมเด็จพระบรมราชา
 ธิราช สามพระยา และในบานแผนกหมายเลข 50 ไม่ปรากฏศักราช ทำให้แน่ใจ
 ได้ว่าบานแผนกหมายเลข 24, 25, 26 ตั้งขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลกนาถอย่างแน
 นนอน แต่เนื่องจากพระนามที่เป็นทางการของพระองค์จะเป็นแบบที่กล่าวมาแล้ว
 ในข้อ 2.2 แสดงว่าพระนามในบานแผนกกฎหมายถูกแก้ไขอย่างแนนอนอย่างน้อย
 น่าจะเป็นสมัยพระเจ้าปราสาททองหรือไม่ก็สมัยพระนารายณ์ เพราะในยุคนี้นี้ยังเรียก
 พระนามรามาชิตีศรีบรมไตรโลกนาถ พอตกมาถึงตอนปลาย ๆ สมัยกรุงศรีอยุธยา
 และรัตนโกสินทร์ไม่เรียกว่ารามาชิตีศรีบรมไตรโลกนาถแล้วแต่เรียกว่าพระบรม
 ไตรโลกนาถแต่เพียงอย่างเดียว จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้นทำให้สามารถกำหนด
 ได้ว่าบานแผนกหมายเลข 24, 26 อาจจะถูกรวบรวมในสมัยพระนารายณ์ เพราะ
 บานแผนกทั้งสองนี้ใช้รูปแบบพระนามตรงกับที่ปรากฏในจารึกวัดจุฬามณี โดยปรากฏ

รูปแบบ รามาริพตี - ไตรโลคนาด อย่างชัดเจน ในบานแผ่นที่ 26 ตรงกับพระนามในจารึกวัดจุฬามณีคำต่อคำ (คูตารางข้างล่าง) ส่วน 24 มีการเพิ่มเติมสร้อยพระนามที่วิจิตรยืดยาวออกไปและมีลักษณะคล้ายกับสร้อยพระนามที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงใช้ในบานแผ่นหมายเลข 25 ทั้งขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลคนาดอย่างแน่นอน แต่พระนามในบานแผ่นไม่ปรากฏรามาริพตีมีเพียง ไตรโลกนาค (ไตรโลคนาด) เป็นพระนามสำคัญ ต่อจากนั้นก็เพิ่มสร้อยพระนามที่มีลักษณะวิจิตรแปลกออกไปไม่คล้ายสร้อยพระนามของสมเด็จพระนารายณ์หรือสร้อยพระนามของรัชกาลที่ 1 ทำให้ไม่สามารถกำหนดได้ว่าบานแผ่นหมายเลข 25 ใ้รับการแก้ไขในรัชกาลใด แต่สร้อยพระนามที่วิจิตรยืดยาวนี้เป็นลักษณะที่นิยมกันในสมัยอยุธยาตอนปลายและรัตนโกสินทร์ ดังนั้นอาจสันนิษฐานว่าคงจะถูกชำระในยุคสมัยดังกล่าว ส่วนอีกสองแห่งคือหมายเลข 18, 50 มีปัญหาพิเศษ โดยหมายเลข ๓8 พระนามและศักราชไม่สอดคล้องกับศักราชลงไว้ 1978 อยู่ในสมัยพระบรมราชาธิราชที่ 2 ไม่ใช่สมัยพระบรมไตรโลคนาดดังที่ปรากฏพระนามในบานแผ่น ส่วนหมายเลข 50 ไม่มีศักราช พิจารณาดูหมายเลข 18 พระนามและสร้อยพระนามเกือบจะตรงกับหมายเลข 25 เพียงแต่ในหมายเลข 18 ขยายออกไปมากกว่าเท่านั้น (คูตารางข้างล่างประกอบ) ทำให้สันนิษฐานได้ว่าบานแผ่นทั้ง 18 และ 25 อาจจะถูกชำระในยุคสมัยเดียวกันบางที่อาจจะเป็นคราวเดียวกัน แต่ทราบไม่ได้ว่าเมื่อไรแน่ ส่วนปัญหาศักราชและพระนามไม่สอดคล้องมีข้อสังเกตที่น่าสนใจที่อาจแก้ปัญหานี้ได้ คือ ศักราชที่ลงไว้ในบานแผ่นหมายเลข 18 ลงไว้ พ.ศ. 1978 ซึ่งปีดังกล่าวนี้ในวงการประวัติศาสตร์ถืออยู่ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 แต่ในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พ.ศ. 1978 (จ.ศ. 796 ปีชาล) คือปีที่พระบรมราชาธิราชสามพระยาสิ้นพระชนม์และสมเด็จพระบรมไตรโลคนาดขึ้นครองราชย์ อาจเป็นไปได้ที่มีการเพิ่มเติมหรือแก้ไขพระนามในบานแผ่นหมายเลข 18 ให้สอดคล้องกับพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ซึ่งพระราชพงศาวดารฉบับนี้ได้ถูกใช้เป็นต้นฉบับของการชำระพระราชพงศาวดารครั้งต่อ ๆ มา (อุบลศรี อรรถพันธ์ 2524 : 108-109) ถ้าเป็นเช่นนี้จริงบานแผ่นหมายเลข 18 คงจะถูกชำระเมื่อ พ.ศ. 2347/8 เมื่อคราวรัชกาลที่ 1 ทรงชำระกฎหมายเก่า ในบานแผ่นหมายเลข 50 ซึ่ง

ไม่มีศักราชเป็นแต่ปรากฏพระนาม พระบรมไตรโลกนาถเจ้าเพียงอย่างเดียวไม่มี
สร้อยพระนามต่อท้ายเลย จากเหตุผลที่ว่าพระนามไตรโลกนาถที่ปรากฏใน
ขานแผนกกฎหมายหมายถึงพระรามาริบัติศรีบรมไตรโลกนาถ ไม่ใช่พระเจ้า
ทรงธรรมไตรโลกนาถ ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น จึงกล่าวไว้ว่าขานแผนกหมายเลข
50 คราขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ แต่จะเป็น พ.ศ. อะไรทราบไม่ได้และ
ถูกแก้ไขขานแผนกเมื่อไรก็ทราบไม่ได้เช่นนี้

ตารางข้างล่างนี้แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นพระนามที่ปรากฏในจารึก
วิสุทธิธรรม ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบพระนามที่ใช้เรียกสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
และรูปแบบพระนามที่เป็นทางการของสมเด็จพระนารายณ์ ในส่วนที่สองตัวเลข
ซ้ายมือสุดเป็นปีที่ได้ตรวจสอบแล้วของขานแผนกแต่ละแห่ง ของถัดมาเป็นหมายเลข
ขานแผนกกฎหมาย (ตารางส่วนท้ายของภาคผนวก) และของที่สาม เป็นพระนามที่
ปรากฏในขานแผนก

พระนามที่ปรากฏในจารึกวิสุทธิธรรม

พ.ศ. 2225		สมเด็จพระรามาริบัติศรีบรมไตรโลกนาถ (หมายถึงสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ)
		พระศรีสรรเพชญ์สมเด็จพระรามาริบัติศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิ ศวรรราชาริราชราเมศวรบรมนิกราชเคโษชัยบรมเทพา ภิเทพศรีภูวนาธิเบศร์โลกเชษฐวิสุทธิ มกุฎพุทธางกูร บรมจักรพรรดิศวรรบรมนิกราชาริราชอันประเสริฐ (หมายถึงสมเด็จพระนารายณ์)
พระนามแบบ	2.3	รามาริบัติ + ไตรโลกนาถ + สร้อยพระนามอื่น ๆ
1978	18	บรมไตรโลกนารถนายก กิลัญญเป็นเจ้า เกลาภูวมลทผลสก- อาณาจักร อัครวิโสคมบรมสวรราชิไทยมไทยสุริยวงษ- บรมหงษ์วิสุทธิพุทธางกูร บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว
2012	24	รามาริบัติบรมไตรโลกนารถ มหามกุฎเทพมณูวิสุทธิสุริยวงษ- หรือ 2024
		องคพุทธางกูร บรมบพิตร
2022	25	บรมไตรโลกนารถกิลัญญเป็นเจ้า เกลาภูวมลทผลสกอาณาจักร

อัครวิโสคม บรมบพิตร

2022	26	รามาริบัติศรีบรมไตรโลกนารถ บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว
-	50	บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว พระบรมไตรโลกนารถเจ้า

2.4 แบบ รามาริบัติ + ศรีฤทธิจักรพรรดิราชาธิราช + สร้อยพระนามอื่น ๆ มีบานแผนกที่จักเข้าอยู่ในรูปแบบนี้อยู่สองแห่งคือ บานแผนกหมายเลข 10, 12 โดยบานแผนกหมายเลข 12 จะมีสร้อยพระนามขยายยืดยาวออกไปเล็กน้อย (ดูท้ายภาคผนวก) รูปแบบพระนาม 2.4 นี้ไม่มีหลักฐานชั้นต้นที่จักเป็นร่วมสมัยที่จะนำมาตรวจสอบกับบานแผนกทั้งสอง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับรูปแบบ 2.1 และ 2.2 แลวน่าเชื่อว่ารูปแบบ 2.4 นี้คงเกิดขึ้นในยุคปลาย ๆ คำว่า "ศรีฤทธิจักร" หรือ "ศรีฤทธิจักร" มีปรากฏอยู่ในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ว่าเป็นคำที่ใช้อยู่เป็นส่วนหนึ่งในสร้อยพระนามของสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งใช้ว่า . . . ศรีสุณศิริ . . . (ประชุมพงศาวดารเล่ม 39 2519 : 144) พงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศนี้ส่วนหนึ่งถูกเขียนหรือชำระในคอนปลายอยุธยา ในสมัยกรุงธนบุรี แม้จะมีการชำระเป็นครั้งที่สองก็ไม่ไต่ถามเติมข้อความเขาไปมากนัก และมีอีกส่วนหนึ่งถูกเขียนหรือชำระเป็นครั้งที่สามในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2338) (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2523 : 11-12) ดังนั้นคำ ศรีฤทธิจักร น่าที่จะเกิดขึ้นในระยะเวลาตั้งแต่ปลายอยุธยาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 1 ศักราชในบานแผนกทั้งสองตรงกับ พ.ศ. 1901 และ 1903 ตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับยุคสมัยของพระนามถ้ายึดศักราชเป็นหลักแล้ว ย่อมแสดงว่าบานแผนกหมายเลข 10, 12 ถูกแก้ไขหรือชำระในสมัยอยุธยาตอนปลายหรือไม่ก็สมัยรัชกาลที่ 1

2.5 แบบ รามาริบัติ + ศรีวิสุทธิสุริยวงของคบุรีโสคม + บรมจักรพรรดิ + สร้อยพระนามอื่น ๆ มีบานแผนกที่จักในแบบนี้้อยู่สองบานแผนก คือ หมายเลข 1, 44 ลักษณะพระนามเช่นนี้เห็นได้ชัดว่าเป็นการผสมระหว่างพระนามแบบเก่า (จารึกตะนาวศรี-แบบ 2.2) กับการเพิ่มเติมสร้อยพระนามที่วิจิตรเข้าไปเรทราวแล้วพระนามแบบรามาริบัติจะใส้อยู่ในสามระยะคือระหว่าง พ.ศ. 1893-2112 และระหว่าง พ.ศ. 2199-2246 และในสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้เขียนเชื่อว่าน่าที่จะเป็นระยะที่สามที่ไต่เพิ่มเติมสร้อยพระนาม ศรีวิสุทธิสุริยวงของคบุรีโสคม

เข้าไปในบานแผนกกฎหมายทั้งสอง เพราะทั้งช่วงแรกและช่วงที่สองต่างก็ปรากฏ
 ว่ามีการใช้พระนามและสร้อยพระนามแบบที่เป็นทางการ อีกทั้งศักราชในบานแผนก
 ก็ลงไว้ พ.ศ. 1887 และ 2331 ตามลำดับ น่าจะคาดได้ว่าบานแผนกหมายเลข 1
 (พ.ศ. 1887) พระนามและศักราชไม่สอดคล้องกัน แต่ในบานแผนกหมายเลข 44
 (พ.ศ. 2331) พระนามและศักราชสอดคล้องกัน เพราะฉะนั้นหมายเลข 44 ครา
 ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ส่วนหมายเลข 1 น่าจะถูกรวบรวมขึ้นเดียวกัน

2.6 แบ่งเป็น 2 แบบย่อย คือ มหาจักรพรรดิ + ราชาราช +
 รามาธิบดี + ศรีสินทรนรินทร์

ธรรมิกะ + มหาราชาราช +

รามาริบัติ + ศรีสุรินทรนฤปคินทร์

ในแบบย่อยแบบแรกปรากฏอยู่ในหมายเลข 3, 22 ที่น่าสนใจก็คือหมายเลข 22
 จะมีเพียงบรมมหาจักรพรรดิสร คามทวย รามาธิบดี สร้อยพระนามอื่น ๆ ไม่มี
 บานแผนกทั้งสองลงศักราช พ.ศ. 1892 , 1998 ตามลำดับ เห็นได้ชัดว่าศักราช
 และพระนามไม่สอดคล้องกับยุคสมัย พระนามที่สอดคล้องกับศักราชในบานแผนก
 จะต้องขึ้นคนพระนามทวย รามาธิบดี เป็นสำคัญ แต่กลับขึ้นคนพระนามทวย
 มหาจักรพรรดิ แล้วตามทวย พระรามาริบัติ พระนามรามาริบัติจึงกลายเป็น
 พระนามรองไป แต่อย่างไรก็ตามในความคิดของผู้เขียนแล้วควรที่จะต้องยึดศักราช
 ซึ่งตรวจสอบแล้วเป็นหลัก บานแผนกหมายเลข 3, 22 จึงน่าที่จะตั้งขึ้นตามระยะ
 เวลาที่ปรากฏในบานแผนกจริงเพียงแต่จะถูกชำระเมื่อไร ปัญหานี้สามารถที่จะ
 คาดเดาได้เมื่อพิจารณาบานแผนกหมายเลข 45 ซึ่งลงศักราช พ.ศ. 2332 (สมัย
 รัชกาลที่ 1 , แบบย่อยแบบที่สอง) ซึ่งปรากฏพระนามว่า ธรรมิกมหาราชาราช
 รามาธิบดี พระนามที่รัชกาลที่ 1 ทรงนิยมใช้ก็คือ ธรรมิกราช (ดังปรากฏอยู่ใน
 พระราชพงศาวดาร) อีกทั้งพิจารณาสร้อยพระนามของบานแผนก 45 กับ 3
 คล้ายคลึงกันมาก จนอาจจะกล่าวได้ว่าพระนามในบานแผนกทั้งสองนี้ควรที่จะอยู่
 ในยุคสมัยเดียวกัน สรุปได้ว่าบานแผนก 45 คราขึ้นสมัยรัชกาลที่ 1 อย่างแน่นอน
 ส่วนหมายเลข 3 น่าที่จะถูกรวบรวมขึ้นในรัชกาลที่ 1 สำหรับบานแผนกหมายเลข 22
 ไม่อาจที่จะตรวจสอบได้ว่าถูกรวบรวมหรือแก้ไขในระยะเวลาใด

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มีพระนามเอกาทศรฐเป็นพระนามสำคัญ พระนามเอกาทศรฐปรากฏหลักฐานว่าอุกไซเป็นพระนามของกษัตริย์อยุธยาแทนพระนามรามาธิบดีเป็นครั้งแรกในพระราชสาส์นของพระเจ้าทรงธรรมที่มีไปยังอุปราชโปรตุเกสที่เมืองกัวใน ปี พ.ศ. 2160 " . . . พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรฐอิศวรบรมนารถบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว . . ." (ประสาร บุญประคอง 2503 : 45 ; วินัย พงศ์ศรีเพียร 2528 : 1) จากนั้นก็ไม่มีหลักฐานร่วมสมัยว่ากษัตริย์อยุธยาองค์ต่อ ๆ มาใช้พระนามเอกาทศรฐอีกจนกระทั่งพบอีกครั้งในจารึกวัดป่าโมก พ.ศ. 2271 รัชกาลพระเจ้าท้ายสระ ปรากฏว่าทรงใช้ " . . . พระศรีสรรเพชญ์สมเด็จเอกาทศรฐอิศวรบรมนารถบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว . . ." (ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยาภาค 1 2511 : 56) ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศปรากฏพระนามเอกาทศรฐ (ทศรศ) อยู่ในสุกอักษรของอัครมหาเสนาบดีไทยมีไปถึงอัครมหาเสนาบดีลังกา ซึ่งเขียนเป็นภาษาบาลี แปลเป็นภาษาไทยโดยพระปรียัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษณ) สมเด็จพระยาตากวางฯ ได้นำมารวบรวมลงในหนังสือเรื่องประกิจฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป (2503 : 211-295) ในสุกอักษรฉบับนี้ปรากฏรูปแบบพระนามที่ต่างออกไปจากเดิม คือ ลักษณะพระนามแบบเดิมนั้นพระนามสำคัญจะขึ้นคนอยู่ข้างหน้าและตามด้วยสร้อยพระนามอื่น ๆ แล้วลงท้ายด้วยบรมพิตร แต่ในสุกอักษรกลับใช้ในลักษณะที่ขึ้นคนด้วยพระนามที่ใช้ในลักษณะยกย่องถวายพระเกียรติทางศาสนาอย่างยืดยาวแล้วจึงลงท้ายด้วยเอกาทศรฐ แล้วตามด้วย บรมพิตร (สมเด็จพระยาตากวางราชานุภาพ 2503 : 211-212) และในใจความของสุกอักษรฉบับนี้ใช้พระนามเอกาทศรฐอิศวรบรมนารถพิตร เมื่อต้องการกล่าวถึงพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศอยู่มากมายหลายแห่ง เช่น ในหน้า 215 , 220 , 228 , 236 , 237 , 277 , 281 รวม 7 ครั้ง แม้ว่าในสุกอักษรนี้ยังมีการใช้พระนามอื่น ๆ อีกเช่น พระเจ้าทรงธรรม สมเด็จพระบรมธรรมิกมหาราช สมเด็จพระเจ้าข้างเถือก สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมนรินทร์มหาราช พระนามเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นพระนามที่ถวายยกย่องพระเกียรติทางศาสนา ซึ่งโดยทั่วไปจะใช้กับพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงทำนุบำรุงพระศาสนา ข้อความที่กล่าวอยู่ในสุกอักษรว่า . . . สมเด็จพระเอกาทศรฐอิศวรบรมนารถบรมพิตรพระนารายณ์เจ้าอยู่หัวทรงธรรมโพธาร . . . หรือ . . . สมเด็จพระเอกาทศรฐอิศวรบรมนารถมหาราชาก็เป็นพระเจ้าทรงธรรม . . . ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็น

ว่าพระนามเอกาทศรถ เป็นพระนามที่เรียกในทางราชการของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ นอกจากนั้นยังพบใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาที่ชำระในสมัยรัตนโกสินทร์ทุกฉบับใช้พระนามเอกาทศรถเป็นพระนามของพระเจ้าแผ่นดินที่เป็นพระอนุชาของสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งครองราชย์อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2148-2153 ในคำให้การชาวกรุงเก่าและคำให้การขุนหลวงหาวัดก็เข้าใจในลักษณะเดียวกัน และพบในบานแผนกกฎหมายอีก 11 แห่งปรากฏศักราชตั้งแต่ พ.ศ. 2137 จนถึง 2310 จากหลักฐานทั้งที่เป็นหลักฐานร่วมสมัยและที่เป็นหลักฐานสมัยหลัง ๆ ยืนยันถึงพระนามเอกาทศรถโคตภูไช เป็นพระนามของพระมหากษัตริย์ที่ครองกรุงศรีอยุธยานับตั้งแต่หลังเสียกรุง พ.ศ. 2112 เป็นคนมาจนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าปราสาททองแล้วเว้นไปสองรัชกาลคือสมเด็จพระนารายณ์และสมเด็จพระเพทราชาซึ่งเรารู้แน่ว่าทรงใช้พระนามว่ารามาริบัติจากนั้นเอกาทศรถน่าที่จะถูกนำมาใช้อีกครั้งจนกระทั่งสิ้นสมัยอยุธยา รูปแบบพระนามเอกาทศรถที่ปรากฏอยู่ในบานแผนกกฎหมายไม่สลับซับซ้อนเหมือนกับรูปแบบที่เป็นรามาริบัติ เนื่องจากว่า เอกาทศรถ มีเพียงรูปแบบเดียวคือ "เอกาทศรถอิศวรบรมนารถพิตร" อาจจะมีการผิดเพี้ยนบ้างเล็กน้อยเนื่องจากว่าใช้ตัวสะกดที่ต่างกันหรือคัดลอกผิดพลาคลเล็กน้อย ๆ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดพระนามแตกต่างกันชกอย่างไร การที่พระนามเอกาทศรถ ที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมายทั้ง 11 แห่ง (บานแผนกหมายเลข 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38) มีลักษณะเดียวกันหมด เช่นนี้เป็นการยืนยันว่าจารึกของถาวรบันทึกพระนามลงไปในบานแผนกกฎหมายมีอยู่จริงตามรูปแบบพระนามที่นิยมใช้ในแต่ละยุคสมัย ดังนั้นถ้าปรากฏพระนามที่ผิดแปลกแตกต่างไปจากรูปแบบจารึกที่เป็นสมัยนิยมแล้วย่อมเชื่อได้ว่าบานแผนกนั้นมีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขควยการเพิ่มเติมสร้อยพระนามต่าง ๆ ลงไปที่ เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะเกิดความจำเป็นที่ต้องการทราบว่าเป็นพระรามาริบัติพระองค์ไหนจึงจำเป็นต้องเพิ่มสร้อยพระนามที่เป็นลักษณะเฉพาะของกษัตริย์แต่ละพระองค์เข้าไปตามความเข้าใจของยุคสมัยที่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรืออาจเป็นเพราะอาลักษณ์ในยุคหลัง ๆ ไม่ทราบว่าพระนามที่เป็นรูปแบบทางการในแต่ละยุคสมัยมีลักษณะอย่างไร ทำให้อาลักษณ์ต้องเพิ่มเติมพระนามลงไปตามความเข้าใจของยุคสมัยนั้น ๆ หรืออาจเป็นเพราะลักษณะการใช้พระนามเกิดความนิยมในการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงพระนามให้มีความวิจิตร

งคงาม จึงมีการประดิษฐ์พระนามที่จะจารึกลงในบานแผ่นกให้มีความงคงามตาม
 ยุคนิยมแทรกเพิ่มเข้าไป ซึ่งทั้งสามประการที่กล่าวมานี้ได้ทำให้บานแผ่นกที่เป็นรูป
 แบบรามาริบัติเกิดมีรูปแบบย่อย ๆ มากมายดังที่ได้เห็นมาแล้ว การที่รูปแบบพระนาม
 เอกาทรณในบานแผ่นกกฎหมายไม่มีการเปลี่ยนแปลงยังเป็นการให้คาดคิดได้ว่า
 พระนามหรือเนื้อหาสาระที่ปรากฏในบานแผ่นกทั้ง 11 แห่งนี้ยังคงความดั้งเดิม
 เมื่อตอนที่มีการประกาศกฎหมายนั้นอยู่มาก และเมื่อตรวจสอบกับศักราชใน
 บานแผ่นกกฎหมายแล้วลวนถูกต้องสอดคล้องกับพระนามและยุคสมัยเกือบทั้งหมด
 ยกเว้นบานแผ่นกหมายเลข 38 เท่านั้นที่ลงศักราชตรงกับสมัยสมเด็จพระนารายณ์
 ทำให้ศักราชและพระนามที่ปรากฏในบานแผ่นกไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากสมเด็จพระ
 นารายณ์ทรงใช้พระนามรามาริบัติหาใดทรงใช้พระนามเอกาทรณไม่ การ
 แก้ไขของบานแผ่นกหมายเลข 38 นี้ คำอธิบายที่ดีที่สุดและน่าที่จะเป็นไปได้คือ
 สมเด็จพระนารายณ์อาจจะทรงใช้ทั้งรามาริบัติและเอกาทรณ คือตอนต้นรัชกาล
 ทรงใช้พระนามเอกาทรณในการตรากฎหมายหมายเลข 38 (พ.ศ. 2215) พอ
 ในตอนปลาย (พ.ศ. 2225) ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจทางศาสนาดังที่ปรากฏอยู่ใน
 จารึกวัดจุฬามณี หรืออาจทรงใช้พระนามเอกาทรณสำหรับการออกกฎหมาย และ
 ทรงใช้พระนามรามาริบัติในกิจการเกี่ยวกับการศาสนาเปลี่ยนตามพระรามาริบัติที่
 บรรพไตรโลกนารถก็ได้ ถ้าสันนิษฐานตามขอลลาวข้างต้นแล้วก็จะไม่กระทบกระเทือน
 ต่อการวิเคราะห์ที่ผ่าน ๆ มา

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่นอกเหนือจากพระนามแบบรามาริบัติและแบบ
 เอกาทรณ มีทั้งหมด 13 แห่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ แบบแรก เป็นแบบพระนาม
 ที่ใช้เรียกพระเจ้าแผ่นดินในขณะที่ยังทรงดำรงพระชนม์อยู่ โดยใช้สมเด็จพระบรม
 นารถบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว มีอยู่ 7 บานแผ่นกคือหมายเลข 2, 9, 35, 39,
 47, 51, 52 ในแบบแรกนี้ไม่ปรากฏพระนามที่เป็นรูปแบบใดตรวจสอบจึงต้องถือ
 ว่าศักราชที่ปรากฏในบานแผ่นก (กรณีที่มีศักราช) เป็นศักราชแรกเริ่มที่บานแผ่นก
 นั้น ๆ ถูกตราขึ้นมา (หมายเลข 2, 9, 35, 39) ส่วนกรณีที่ไม่ปรากฏศักราชใน
 บานแผ่นก (หมายเลข 47, 51, 52) ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้แล้วในตอนที่ว่าด้วย
 การวิเคราะห์บานแผ่นกที่ไม่สมบูรณ์ (อยู่ในหน้า 64-67 ของรายงานหรือคู่มือ
 ภาคผนวก) สำหรับแบบที่สองนั้น เนื่องจากว่าไม่มีรูปแบบพระนามที่แน่นอนและ

เป็นพระนามที่มีลักษณะเป็นการเฉลิมพระเกียรติข้าง เป็นพระนามที่มีลักษณะเฉพาะ
บ้าง หรือเป็นสร้อยพระนามที่ตกค้างให้ผิดแผกแตกต่างกันบ้าง รวมขานแผนกแบบ
ที่สองนี้มี 6 แห่ง จะขอล่าวแยกเป็นแห่ง ๆ และตามความเกี่ยวข้องกัน

- ขานแผนกหมายเลข 48 และ 53 โคกกล่าววิเคราะห์แล้วในหน้า 376-377
หรือคู่มือทนายภาคผนวก

- ขานแผนกหมายเลข 16 พระนามที่ปรากฏคือ บรมนรินทรธิบดินทร
ธรรมราชามหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า เป็นพระนามที่ไม่ปรากฏหลักฐานว่า
ใช้ในสมัยไหน แต่จากการใช้คำที่ไพเราะงดงามนี้เป็นลักษณะของปลายอยุธยา
อย่างแน่นอน แต่ศักราชที่ลงไว้ตรวจสอบแล้วตรงกับ พ.ศ. 1910 ปีมะเมีย
ปีนักษัตร และเลขศักราชถูกต้องตรงกัน เชื่อได้ว่าขานแผนกหมายเลข 16 นี้ตั้ง
ขึ้นใน พ.ศ. 1910 และถูกแก้ไขในสมัยปลายอยุธยา

- ขานแผนกหมายเลข 17 พระนามที่ปรากฏคือ บรมจักรพรรดิราเมศวร
บรมนาถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ตรวจสอบศักราชแล้วตรงกับ 1926 ปีจอ
ซึ่งตรงกับรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 แต่พระนามที่ปรากฏไม่ใช่พระนาม
ที่ถูกต้องของพระบรมราชาธิราชที่ 1 แต่มีสร้อยพระนามบางส่วนคล้ายคลึงคือ
คำว่า บรมจักรพรรดิ ส่วนคำว่า ราเมศวร ที่ปรากฏคือนั้นทำให้ชัดเจนว่า
พระนามในขานแผนก 17 นี้ถูกแก้ไขในสมัยหลังแน่ แต่จะเป็นรัชกาลใดทราบไม่ได้
รายละเอียดในขานแผนกไม่เพียงพอในการวิเคราะห์

- ขานแผนกหมายเลข 21 ปรากฏพระนาม บรมนารถบพิตรสิทธิสุนทร
ธรรมเกษมมหาสุริวงค์ของคบุรุษโสคมบรมมหาจักรพรรดิศรีบรมธรรมดุมหาราชา
ธิราชเจ้า ลงศักราช 1997 และขานแผนกหมายเลข 46 บรมนาถบรมพิตรอติสร
ธรรมดุมหาราชาธิราชพระพุทธเจ้าอยู่หัว ลงศักราช 2348 พระนามในขานแผนก
ทั้งสองคล้ายคลึงกันมากน่าที่จะถูกเขียนขึ้นในระยะเดียวกัน เมื่อพิจารณาศักราช
ในขานแผนกแล้ว ศักราชในขานแผนก 46 เคิมเป็น จ.ศ. 1166 ชวศ (ตรงกับ
พ.ศ. 2348) มีความถูกต้องและเชื่อได้ว่าตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 อย่างแน่นอน
และการที่พระนามในขานแผนก 21 คล้ายคลึงกับขานแผนก 46 ทำให้เข้าใจได้ว่า

บานแผนกกังกล่าวนี้แม้จะตั้งขึ้นใน พ.ศ. 1997 แต่ก็ไ้ถูกแก้ไขบานแผนกเป็นครั้ง
สุดท้ายในสมัยรัชกาลที่ 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางสรุปของภาคผนวก

ลำดับ	ศักราชที่ตรวจ สอบแล้ว	ศักราชในบานแผนกกฎหมาย	พระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย	หนังสือกฎหมายตราสามดวง เล่ม - หน้า
1	1887	1263	มะแหม (เบ็คเสร์จ) รามาริบัติศรีวิสุทธิสุริยวงของคบุรีโสคมบรม จักรพรรดิราชาธิราชศรีภูวนาธิเบศ บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว	3 - 94
2	1891	1267	กฤษ (ทาส) สมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว	2 - 336
3	1892	1278	ชวก (กฤษนี้) มหาจักรพรรดิราชาธิราชรามาริบัติศรีสินทร นรินทรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว	3 - 60
4	1894	1894	พยัก (พยาน) รามาริบัติศรีสุนทรบรมนารถ บรมบพิตรพระ พุทธเจ้าอยู่หัว	2 - 68
5	1895	1895	สีตะมะ-เกาะ (อาญา หลวง) รามาริบัติศรีสุนทรบรมจักรพรรดิสรบวร ธรรมิกราชมหารราชาธิราชชาติหริอินทร เกษไชยมไทยสวรรยาเทพาคีเทพศรีภูวนารถ บรมบาทบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว	4 - 2
6	1899	1899	มะแหม (รับฟ้อง) รามาริบัติศรีสุนทรจักรพรรดิราชาธิราชราเม สวรรธรรมิกราชเกษไชยเทพศรีภูวนาธิเบศ บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว	2 - 27

ลำดับ	ศักราชที่ตรวจ สอบแล้ว	ศักราชในบานแผนกกฎหมาย	พระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย	หนังสือกฎหมายตราสามดวง เล่ม - หน้า
7	1899	1899	อักษะ-มะแม (พิสูจน) รามาศิบัติศรีสุนทรบรมจักรพรรดิศรวรธรรมิก ราชมหาราชาธิบดีราชเจ้า	2 - 105
8	1899	1899	มะแม (ลักพา) รามาศิบัติศรีบรมจักรพรรดิราชาธิบดีราช บรม บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว	3 - 1
9	1900	1900	วอก (ตระลาการ) สมเด็จ บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว	2 - 130
10	1901	1901	กุกกุกกะ-ระกา (เบ็คเสร์จ) รามาศิบัติศรีฤทธิจักรจักรพรรดิราชาธิบดีราช บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว	3 - 164
11	1902	1902	จอ (อาญาราชฎร) รามาศิบัติศรีสุนทรบรมจักรพรรดิศรวรธิบดีราช พระเจ้าอยู่หัว	4 - 106
12	1903	1903	สุกระ-กุน (โจร) รามาศิบัติศรีฤทธิจักรจักรพรรดิราชาธิบดีราช ศรีภูวนาธิเบศบรมบพิตร พระพุทธิเจ้าอยู่หัว	3 - 210
13	1903	1903	ศุกระ-กุน (เบ็คเสร์จ) รามาศิบัติศรีบรมจักรพรรดิราชาธิบดีราช บรม บาทบรมบพิตรพระ เจ้าอยู่หัว	3 - 114
14	1904	1904	ชวค (ด้วเม็ย) รามาศิบัติศรีบรมจักรพรรดิราชาธิบดีราชบพิตรเป็นเจ้าอยู่หัว	2 - 205
15	1905	1905	นะหลุ (ด้วเม็ย) รามาศิบัติศรีบรมจักรพรรดิราชาธิบดีราชบรมบพิตร พระพุทธิเจ้าอยู่หัว	2 - 244

ลำดับ	ศักราชที่ตรวจ สอบแล้ว	ศักราชในบานแผนกกฎหมาย	พระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย	หนังสือกฎหมายตราสามดวง เล่ม - หน้า
16	1910	1910	อัสสัง-มะเมีย (โจร) บรมนรินทร์ธิปไตยบรมราชามหาจักรพรรดิ ตราธิราชผู้เป็นเจ้า	3 - 90
17	1926	1926	กุกกูร-จอ (รับฟ้อง) บรมจักรพรรดิรามเสวร บรมนาถบรมบพิตร พระพุทธิเจ้าอยู่หัว	2 - 50
18	1978	1978	พยัค-ชาล (กบฏศึก) บรมไครโลกนารณายกคิลกัญ เป็นเจ้าเกล้า ภูวมลทณสกลอาณาจักรอัครวิโสคมบรมสวรวรยา ธิไคยมไทยสุริยวงษบรมทงษวิสุทธิพุทธิทางกูร บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว	4 - 132
19	1983	1983	มะแม (ทาส) รามาธิปไตยนรินทร์บรมมหาจักรพรรดิ รามเสวรราชเคโชไชยะพรหมเทพาคิเทพศรี ภูวนาธิเบสร บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว	2 - 287
20	1993	1369	สัปสัง-มะเส็ง (วิวาท) รามาธิคีศรีสุนทรราชบรมจักรพรรดิศวร บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว	3 - 184
21	1997	1373	กุกกูร-ระกา (กบฏศึก) บรมนารณบพิตรสิทธิสุนทรบรมเคชามหา สุริยวงษองคบุรุษโสคมบรมมหาจักรพรรดิศวร บวรธรรมฤกมหาราชาธิราชเจ้า	4 - 123

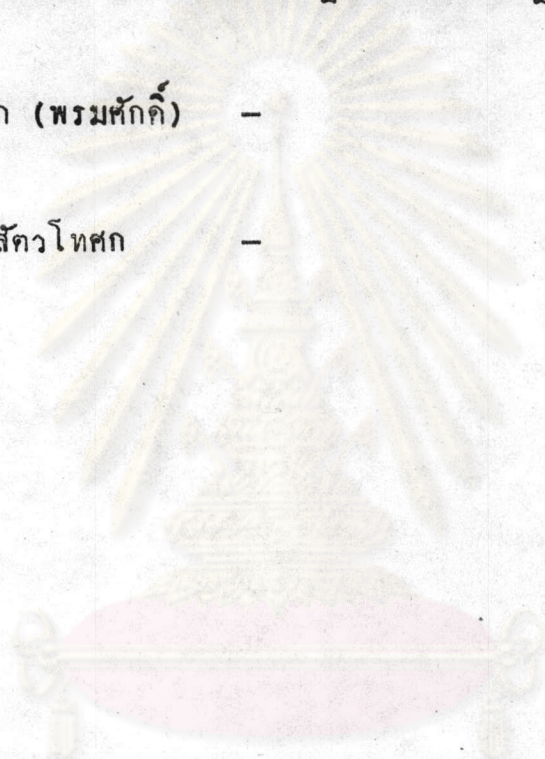
ลำดับ	ศักราชที่ตรวจ สอบแล้ว	ศักราชในบานแผนกกฎหมาย	พระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย	หนังสือกฎหมายตราสามดวง เล่ม - หน้า
22	1998	1374 จอ (กบฏศึก)	บรมมหาจักรพรรดิรามาธิบดี	4 - 149
23	2011	1387 กุญ (ทาส)	รามาธิบดีศรีบรมจักรพรรดิราชาเคโจะไชยพรหม เทพาคีเทพศรีภูวณะนาธิเบศ บรมบพิตรพระพุทธ เจ้าอยู่หัว	2 - 317
24	2012 หรือ 2024	720 ชวค (มณฑลเชียรบาล)	รามาธิบดีบรมไตรโลกนาถมหารามวงกุฎเทพมณู วิสุทธิสุริยวงษ์องค์พุทธชาตกูร บรมบพิตรพระ พุทธเจ้าอยู่หัว	1 - 69
25	2022	1298 สนั่น (ศักดิ์นาพลเรือน)	บรมไตรโลกนาถกิติลัญเป็นเจ้าเกล้าภู มณฑลสกลอาณาจักรอัคนุริโสคม บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว	1 - 219
26	2022	1298 สนั่น (ศักดิ์นาทหาร)	รามาธิบดีศรีบรมไตรโลกนาถ บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว	1 - 316
27	2137 มะเส็ง	955 พยัค-ชาล (กบฏศึก)	เอกาทศรฐอิศวร บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธ เจ้าอยู่หัว	4 - 155
28	2142 หรือ 2177	955 ระกา (พรมศักดิ์)	เอกาทศรฐอิศวร บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว	1 - 197

ลำดับ	ศักราชที่ตรวจ สอบแล้ว	ศักราชในบานแผนกกฎหมาย	พระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย	หนังสือกฎหมายตราสามดวง เล่ม - หน้า
29	2155	2155	ศุภระ-กุน (มรคก) เอกาทศรฐอิศวร บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธิเจ้าอยู่หัว	3 - 21
30	2155	2155	ศุภระ-กุน (มรคก) เอกาทศรฐอิศวร บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธิ เจ้าอยู่หัว	3 - 46
31	2158	2158	พยัก-ซาล (มรคก) เอกาทศรฐอิศวร บรมนารถบพิตรพระพุทธิเจ้า อยู่หัว	3 - 53
32	2168	1544	ซวก (ธรรมนุญ) เอกาทศรฐอิศวร บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธิ เจ้าอยู่หัว	1 - 160
33	2179	1555	กฤษ (ธรรมนุญ) เอกาทศรฐอิศวรบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธิ เจ้าอยู่หัว	1 - 172
34	2179	1555	ศุภกร-กุน (อุษรณ) เอกาทศรฐอิศวร บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธิ เจ้าอยู่หัว	2 - 185
35	2181	1557	ณฐ (ทาส) บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว	2 - 331
36	2189	1565	กฤษ-ระกา (เบ็คเสวีจ) เอกาทศรฐอิศวร บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธิ เจ้าอยู่หัว	3 - 132

ลำดับ	ศักราชที่ตรวจ สอบแล้ว	ศักราชในบานแผนกกฎหมาย	พระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย	หนังสือกฎหมายตราสามดวง เล่ม - หน้า
37	(ระหว่าง 1976 2155-2310)	กฐ (อาญาหลวง)	เอกาทศรฐอิศร บรมนารถบรมพิตรพระพุทธ เจ้าอยู่หัว	4 - 17
38	2215 1591	(กุน) (รับฟ้อง)	เอกาทศรฐอิศร บรมนารถบรมพิตรพระพุทธ เจ้าอยู่หัวคือองค์สมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้า	2 - 38
39	2234 1052	มะเมีย (บานแผนก)	บรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว	2 - 1
40	2266 1084	ชาล (บานแผนก)	-	2 - 26
41	2268 1086	มะโรง (บานแผนก)	-	2 - 23
42	2275 1093	กุน (บานแผนก)	-	2 - 7
43	2277 1095	ฉลุ (บานแผนก)	-	2 - 20
44	2331 1146	มะแม (เบิกเสร็จ)	รามาศิขิตรีสิทธีวิสุทธิบุรุษโสมบรมจักรพรรดิ ขรรมิกราชเคโชไชยเทพาคิเทพศรีภูวนาธิเบศ บรมพิตรพระพุทธเจ้า	3 - 173
45	2332 1152	วอก (อุษรณ)	บรมธรรมนิถะมหาราชจักราชรามาศิขิตรี สุรินทนต์คินทร บรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว	2 - 202
46	2348 1166	ชวด (นิ้วเมีย)	บรมนารถบรมพิตรอภิศรธรรมมฤคฆาราช จักราชพระพุทธเจ้าอยู่หัว	2 - 248

ลำดับ	ศักราชที่ตรวจ สอบแล้ว	ศักราชในบานแผนกกฎหมาย	พระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย	หนังสือกฎหมายตราสามดวง เล่ม - หน้า
47	(ระหว่าง 155 ชวค (ตระลาการ) 2112-2199)		บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว	1 - 227
48	(ระหว่าง วัน 535 ^๗ 2091-2111)	คำจนนักสัตรีนิศก (เบิกเสร็จ)	บรมมหาจักรพรรดิราชาธิราช บรม บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว	3 - 111
49	-	วันพฤหัสบดีเดือนแปดขึ้นเก้าค่ำปี ปีมะเส็ง (เบิกเสร็จ)	บรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัว	3 - 161
50	(ระหว่าง - 1991-2031)	(อาญาหลวง)	บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวพระบรม ไตรโลกนาถเจ้า	4 - 74
51	(ระหว่าง 2112-2310)	วันอาทิตย์เดือนแปดขึ้นสิบสามค่ำ มโรงแนักสัควโทศกา (อาญาหลวง)	บรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัว	4 - 98
52	-	วันพฤหัสบดีเดือนแปดขึ้นเก้าค่ำมีเสง นักสัตขเอกศก (กบฏศึก)	บรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัว	4 - 159
53	(ระหว่าง 2091-2111)	วันพฤหัสบดีเดือนห้าแรมสิบค่ำจอ นักสัควตรีนิศก (อาญาหลวง)	พระมหาจักรพรรดิบรมบรรพตมโฆ ราชาธิราชพระเจ้าอยู่หัว	4 - 79
54	(ระหว่าง 1991-2199)	วัน 637 ^๗ (ศักรินาพลเรือน)	คำปีระกานักสัควอรรฐศก -	1 - 227

ลำดับ	ศักราชที่ตรวจ สอบแล้ว	ศักราชในบานแผนกกฎหมาย	พระนามที่ปรากฏในบานแผนกกฎหมาย	หนังสือกฎหมายตราสามดวง
				เล่ม - หน้า
55	2298	วัน 5 ^๖ 6	คำจนัถิสัตวฉศก (พรมศักดิ์)	- 1 - 214
56	(ระหว่าง 1991-2199)	วันพุธเดือนสิบ	เถ็ดคำจนัถิสัตวโทศก	- 4 - 89

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม (ภาคผนวก)

ภาษาไทย

กฎหมายตราสามดวง. เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำคุณุสภา, 2515.

_____. เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำคุณุสภา, 2515.

_____. เล่ม 3. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำคุณุสภา, 2506.

_____. เล่ม 4. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำคุณุสภา, 2505.

จารึกในประเทศไทย. เล่ม 5. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2529.

คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด. กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา,
2515.

จิตร ภูมิศักดิ์. ก (ประเภทกร-นามแฝง) "จักรพรรดิราชกษัตริย์ผู้หนีไปจาก
พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา." ศิลปวัฒนธรรม 4(กันยายน 2526): 7-14.
14.

_____. ข สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยศรีอยุธยา. กรุงเทพมหานคร:
ไม้งาม, 2526.

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. เรื่องประติษฐานพระสงฆ์สมณวงศ์ใน
ลังกาทวีป. (ม.ป.ท.), 2503.

คชาวรงค์. จดหมายเหตุการเกิดทางครั้งที่ 2 ของบาทหลวงคชาวรงค์ ค.ศ. 1687-
1688. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2519.

ชนิต อยู่โพธิ์. "บันทึกแผนที่สอบศักราช." ศิลปากร 5(2494): 52-60.

ธีรวัฑ ฅ ป้อมเพชร. "พระราชกำหนดปีมหาศักราช 1556 (ค.ศ. 1634) ว่า
ด้วยค่าธรรมเนียมที่ v.o.c. ต้องเสียในการเข้ามาค้าขายใน
ราชอาณาจักรอยุธยา." อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 1 (2529)
: 49-55.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดารอยุธยา.
กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, 2523.

ประชากรจักรจักร, พระยา. พงศาวดารโยชน. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา,
2515.

ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยาภาค 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนัก
นายกรัฐมนตรี, 2511.

ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 39. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, 2523.

ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกลับไปสมัยอยุธยา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2510.

ประชุมศิลาจารึกภาค 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2508.

ประสาร บุญประคอง. "หนังสือพระราชสาส์นอักษรไทย ภาษาไทย สมัยอยุธยา."
ศิลปากร 4 (กันยายน 2503): 43-54.

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1, 2. กรุงเทพมหานคร:
คลังวิทยา, 2516.

พิพัฒน์ สุขทิศ. ก "การนับปีพุทธศักราช." ศิลปากร 7 (2506): 48-58.

_____ . ข "ศักราชจุฬามณี." ศิลปากร 6 (มกราคม 2506): 47-57.

พิเศษ ฅยิยจันทร์พงษ์. ศาสนาและการเมืองกรุงสุโขทัย. กรุงเทพมหานคร:
เจ้าพระยา, 2528.

พล เหมือนศาสตร์. "วิเคราะห์แหล่งที่มาและการใช้ศักราชชนิดต่าง ๆ ที่มีปรากฏ
ในหลักฐานฝ่ายไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์-
ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. "การศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์อยุธยาในเชิงวิเคราะห์."
เอกสารสัมพันธ์ เรื่อง หลักฐานกานประวัติศาสตร์และโบราณคดีสมัย
อยุธยา, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 14-16 มิถุนายน 2528.

สืบแสง พรหมบุญ. "จักรพรรดิราชกษัตริย์ผู้มิได้หายไปจากพงศาวดาร."
ศิลปวัฒนธรรม 6 (ตุลาคม 2528) : 106-113.

อุบลศรี อรรถพันธุ์. "การชำระพระราชพงศาวดารในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

เอื้อน มณเฑียรทอง. "ปีศักราชตามโบราณราชประเพณีไทย." ศิลปากร
13 (ธันวาคม 2512) : 22-23.

ภาษาต่างประเทศ

Dhiravat na Pombejra. "A Political History of Siam under The
Prasatthong Dynasty 1629-1688." Unpublished Ph.D. Thesis,
School of Oriental and African Studies, University of London,
1984.

Vickery, Michael. "The Khmer Inscriptions of Tenasserim : A
reinterpretation." Journal of Siam Society 61 (January 1973) :
51-70.

_____ . "Prolegomena to methods for using The Ayutthayan
Law as historical source material." Journal of Siam Society
72 (January-July 1984) : 37-59.

Wyatt, David K. "The Thai 'Kata Mandiarapala' and Malacca." Journal
of Siam Society LV (July 1967) : 279-290.

ประวัติผู้เขียน

นายมานพ ถาวรวัชน์สกุล เกิดวันที่ 15 เมษายน พ.ศ.2502
สำเร็จปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ปทุมวัน ในปีการศึกษา 2524 เข้าศึกษาต่อในภาควิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2525

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย